
Ovet auki kokoelmiin

– Tampereen historiallisten museoiden tekstiilikokoelmia koskeva avoimen varaston
konsepti

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Muotoilun ko.

Visamäki 15.05.2013

Merja Honkasalo

VISAMÄKI

Muotoilun koulutusohjelma

Tekstiilin suuntautumisvaihtoehto

Tekijä

Merja Honkasalo

Vuosi 2013**Työn nimi**

Ovet auki kokoelmiin – Tampereen historiallisten museoiden tekstiilikokoelmia koskeva avoimen varaston konsepti

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tavoitteena oli suunnitella Tampereen historiallisten museoiden tekstiilikokoelmia koskeva palvelukonsepti uudenlaisen palvelun, avoimen varaston kehittämiseksi museon toimintaympäristöön. Työllä pyrittiin löytämään toimiva ratkaisu saattaa museovarastossa säilytettävät tekstiilikokoelmat monipuolisesti yleisön hyödynnettäviksi vaarantamatta museotekstiilien esineturvallisuutta.

Työn toimeksiantajana oli Tampereen kaupungin museopalvelut. Toimeksianto liittyy Tampereen historiallisten museoiden kokoelmayksikön palvelutoiminnan monipuolistamiseen ja esinekokoelmien saavutettavuuden kehittämiseen, joille vuonna 2012 käyttöön otettu kaupungin museoiden yhteinen kokoelmakeskus tuo uusia mahdollisuuksia.

Opinnäytetyössä on sovellettu palvelumuotoilun menetelmiä. Palvelumuotoilun prosessimallien mukaisesti kerättiin tietoa aiheeseen liittyvistä tekijöistä, jotka ovat museon toimintaympäristö, avoimen varaston konsepti, museon asiantuntijoiden näkökulmat sekä potentiaalisilta käyttäjiltä kerätty tieto. Tiedonhankintamenetelminä käytettiin kirjallisuutta ja internetlähteitä, asiantuntijatieto kerättiin temahaastattelun ja käyttäjätieto strukturoidun haastattelun menetelmiä soveltaen.

Avoin varasto on yleisölle kontrolloiduissa olosuhteissa avoinna oleva museon kokoelmavarasto. Kokoelmatekstiilien saatavuuteen vaikuttaa sen museaalista arvoa määrittävä arvoluokka sekä palvelun tarkoitus ja sisältö. Opinnäytetyön tuotoksena laadittu tekstiilikokoelmia koskeva palvelukonsepti sisältää palvelukuvaukset neljästä palvelusta: kaikille avoin yleisökierros, teemallinen yleisökierros tekstiili- tai vaatetusalan opiskelijoille, opetustoiminta ja esinetutkimus.

Avoimen varaston konseptilla toimivaa museovarastoa kohtaan on selvää kiinnostusta ja tarvetta monipuolisena tiedon ja elämysten lähteenä. Ovien avaaminen yleisölle on nähtävissä tulevaisuuden suuntana museoille.

Avainsanat avoin varasto, tekstiili, kokoelmatyö, museot, palvelumuotoilu
Sivut 65 s. + liitteet 14 s.

Unit Visamäki
Degree Programme in Design
Option Textile

Author

Merja Honkasalo

Year 2013

Subject of Bachelor's thesis

Open Up the Collections – A Visible Storage
Concept for the Textile Collections of Tampere Historical Museums

---

ABSTRACT

The aim of this thesis was to design a service concept for visible storage concerning the textile collections of Tampere historical museums. The purpose was to find a working solution how the public would make diverse use of the textile collections in store without risking the safety of museum textiles.

This thesis was commissioned by Tampere Museums. The purpose of the commission was to contribute and develop the accessibility of the collections and the diversity of services offered by the collection unit of Tampere historical museums.

The development process utilized the methodology of service design. During the process, information was gathered on factors connected with the subject. The main factors are the museum environment, the concept of visible storage, the standpoints of museum experts and customer insight. During the process, information was gathered from literal and internet sources and by interviewing museum experts and potential customers.

Visible storage is a museum collection storeroom that is publicly open under controlled circumstances. The accessibility of textile objects depends on the museal value of the object as well as the meaning and the purpose of the service. The service concept for textile collections includes descriptions of four services: public tour, customized tour for textile and clothing design students, educational activities and museum object research.

The visible storage can be considered as a future facility for museums as a source of information and inspiration that meets the needs and expectations of the public.

Keywords visible storage, open storage, collection management, museums, service design.

Pages 65 p. + appendices 14 p

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
1.1	Lähtökohdat.....	1
1.2	Tavoitteet ja rajaus	3
1.3	Työn viitekehys ja prosessin kulku	5
1.4	Aineistonhankintamenetelmät	7
1.5	Tampereen historialliset museot – organisaatio ja kokoelmat	8
2	PALVELUMUOTOILU.....	9
2.1	Palvelumuotoilu käsitteenä	10
2.2	Palvelumuotoiluprosessi.....	12
2.3	Palvelumuotoilu julkisten palvelujen kehittämisessä.....	14
3	MUSEOTYÖN ETIIKKA JA MUSEON TOIMINTAYMPÄRISTÖ.....	15
3.1	Museotyön eettiset ohjeet.....	15
3.2	Kokoelmien hallinta ja käsittely.....	16
3.3	Kokoelmayksikön palvelutoiminta	18
3.4	Tekstiilikonservointi.....	19
4	AVOIN VARASTO JA KOKOELMIEN SAAVUTETTAVUUS.....	19
4.1	Kulttuuriperinnön saavutettavuus	20
4.2	Avoimen varaston konsepti.....	20
4.3	Avoimen kokoelmavaraston funktio	22
4.4	Avoimen varaston toteutuksia.....	24
4.4.1	Kokoelmien esillepano ja saavutettavuus.....	24
4.4.2	Tekstiilit.....	27
4.4.3	Toimintaa ja tapahtumia	30
4.4.4	Kokoelmat internetissä	32
5	LÄHTÖKOHDAT KOKOELMIEN AVAAMISELLE.....	32
5.1	Toiminnalle varatut tilat	33
5.2	Toiminnan tavoitteet	34
5.3	Avoimen varaston toiminnan ideointia	35
5.3.1	Yleisökierrokset.....	35
5.3.2	Opetus- ja asiakastilojen toiminnan ideointia.....	37
5.3.3	Esineiden saatavuus.....	37
5.4	Konservoinnin näkökulma	38
5.5	Museopedagoginen näkökulma.....	39
6	KOHDERYHMÄN ODOTUKSIA	41
6.1	Käyttäjähaastattelujen tavoite ja prosessi.....	41
6.2	Tulosten analysointi	42
6.2.1	Kohderyhmä	43
6.2.2	Kiinnostus tekstiili- ja jalkinekokoelmiin	43
6.2.3	Kiinnostus toimintaideoihin	44
6.3	Tulosten pohdintaa	45

7	TEKSTIILIKOKOELMIA KOSKEVA PALVELUKONSEPTI	46
7.1	Yleiset linjaukset	46
7.2	Tekstiilikokoelmia koskeva palvelukonsepti	47
7.3	Palvelut Hilberryn malliin sovellettuina	49
7.4	Palvelukonseptiesimerkit	50
7.4.1	Kirjontakurssi yhteistyössä työväenopiston kanssa.....	50
7.4.2	Esinetutkimus ja tiedonhaku opiskeluun liittyvää esitelmää varten.....	52
8	ARVIOINTI JA POHDINTA.....	55
8.1	Arviointi	55
8.2	Pohdinta.....	57
	LÄHTEET	59

LIITTEET

Liite 1	Kokoelmien käsittelyohjeet
Liite 2	Kokoelmat ja niiden hallinnointi
Liite 3	Kokoelmakeskuksen pohjapiirustus (osa)
Liite 4	Asiantuntijahaastattelujen kysymykset
Liite 5	Käyttäjähäastattelujen tulokset
Liite 6	Palvelukuvaukset

1 JOHDANTO

1.1 Lähtökohdat

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, miten Tampereen kaupungin historiallisten museoiden tekstiilikokoelmat saadaan yleisön saavutettaviksi niin sanotun avoimen varaston konseptin periaatteilla. Opinnäytetyön toimeksiantajana on ollut Tampereen museopalvelut ja ohjaajana museon puolelta kokoelmakeskuksen päällikkö Tiina Paavola.

Aihe on ajankohtainen nyt keväällä 2013, kun toukokuussa 2012 käyttöön otetun Tampereen museoiden kokoelmakeskuksen palvelutoimintamuotoja ollaan suunnittelemassa. Yhdeksi kokoelmakeskuksen palvelutoiminnan kehittämisen lähtökohdaksi on ajateltu niin sanottua avoimen varaston konseptia: museokokoelmiin ja -työhön pääsee tutustumaan muun muassa opastetuilla kierroksilla, yleisötapahtumissa, tutkimustarkoituksessa ja opetustoiminnan kautta. Kokoelmakeskus tulee olemaan suomalaisittain eräänlainen pilottikohde kokoelmien saavutettavuuden lisäämiseksi avoimen varaston periaatteella. Toimintaa tullaan käynnistämään resurssien mukaan parin vuoden aikajänteellä. Avoimen varaston pilotointitapahtumaksi on ajateltu kevään 2014 Museoiden Yö -tapahtuman ulottamista kokoelmakeskukseen.

Tampereen historiallisten museoiden kokoelmat – yhteismäärältään noin 375 000 esinettä – ovat olleet sijoitettuina useisiin varastoihin eri puolilla kaupunkia. Meneillään olevan muuttoprojektin aikana kokoelmat on pyritty inventoimaan ja niitä on siirretty vaiheittain uuteen, entisestä tekstiilitehtaasta saneerattuun kokoelmakeskukseen Ruskon kaupunginosassa (kuva 1). Muutto- ja inventointiprojekti on alkanut vuonna 2008 ja jatkuu vielä vuoteen 2015.

Tampereen kaupungin museoiden kokoelmakeskuksessa tulee sijaitsemaan varastotilat kaupungin historiallisten museoiden, Tampereen taidemuseon ja Sara Hildénin museon kokoelmille sekä sopimuskumppaneiden Poliisimuseon, Suomen Jääkiekkomuseon ja Haiharan museosäätiön kokoelmille. Myöhemmin varastotilaa tullaan vuokraamaan resurssien sallimissa puitteissa muun muassa paikallismuseoille ja Postimuseolle. Kokoelmakeskuksessa sijaitsee myös historiallisten museoiden kokoelmayksikön ja taidemuseon tutkimus- ja konservointitilat. Osa tiloista varataan yleisö- ja opetuskäyttöön.

Kuva 1. Tampereen museoiden kokoelmakeskus.

Museokokoelmien avaaminen yleisölle on aiheena ajankohtainen myös laajemmin museotoiminnan kehittämisen näkökulmasta. Museokentällä kokoelmat, niiden merkitys, hallittavuus ja saavutettavuus ovat olleet viime aikoina alan teemapäivien, lehtien ja keskustelujen keskiössä. Museot ovat perustehtäviensä mukaisesti säilyttäneet ja kartuttaneet kokoelmiaan, mikä on monen museon kohdalla johtanut ylipaisuneisiin kokoelmiin ja tilanteeseen, jossa vain häviävän pieni osa kokoelmista on koskaan esillä yleisölle. Samaan aikaan kokoelmien laajenemisen kanssa niiden käyttö tutkimus- ja näyttelytarkoituksessa on vähentynyt ja kokoelmavarastosta on muodostunut ”esinemassojen universumi”, jonne pääsy on tarkkaan rajoitettua, mutta jonka ylläpitoon kuuluu huomattava määrä resursseja (Conn 2008, 23).

Avoimen kokoelmavaraston konsepti on yksi osaratkaisu siihen epäsuhtaan, mikä on kokoelmien esinemäärän ja näyttelyssä esillä olevien kokoelmaesineiden määrän välillä. Avoimen varaston perusajatuksena on saada kokoelmavarastoissa olevat museoesineet ja muu kulttuurihistoriallinen materiaali yleisön hyödynnettäväksi mahdollisimman laajasti.

Kokoelmien sijainti keskitetysti uusissa, tarkoituksenmukaisissa tiloissa avaa aivan uudenlaisia mahdollisuuksia palvelutoiminnan monipuolistamiseksi. Tarkoituksena on suunnata kokoelmapalveluiden toimintaa enemmän asiakaslähtöiseksi, kuntalaisia ja muita käyttäjäryhmiä osallistavaksi sekä saattaa kokoelmat helpommin saavutettaviksi. Tavoitteena on myös tehdä museon omia kokoelmia ja museon kokoelmatyötä tunnetummiksi. Museonäyttelyissä vieraileva kävijä ei välttämättä tule ajatelleeksi, että esillä olevat esineet ovat vain pieni osa kokoelmista ja että suurin osa museoesineistä on varastojen kätköissä.

Kokoelmien ”avaaminen” yleisölle on perusteltua, sillä kokoelmat ja kokoelmatyö kiinnostavat niin sanottua suurta yleisöä. Museokeskus Vaprii-

kin kävijöille vuonna 2010 suunnatussa kyselyssä kartoitettiin kiinnostusta museokokoelmia kohtaan. Noin 40 kävijälle suunnattu otantatutkimus osoitti, että niin museokokoelmat kuin niihin liittyvä työ kulttuuriperinnön säilyttämiseksi todella kiinnostaa yleisöä. Vastausten perusteella kävijöitä kiinnostavat erityisesti kokoelmat, joihin ei muutoin pääse tutustumaan, esimerkiksi ”hienot tekstiilit”, tamperelainen teollisuushistoria ja kulttuuriperintö sekä itse museotyö (Paavola 2010c, 9–10). Suuntaus rakentaa kokoelmakeskuksia ja sitä kautta esitellä kokoelmia ja museotyötä laajemmin yleisölle on myös yleismaailmallinen trendi, jota voidaan perustella myös vaatimuksilla julkisten palveluiden avoimuudesta: veronmaksajilla, jotka kunnallisen museotoiminnan pääsääntöisesti rahoittavat, on oikeus tietää ja nähdä mihin heidän verovarajaan käytetään. (Keene, 2008, 9).

Ajatus Tampereen historiallisten museoiden laajojen kokoelmien saavutettavuuden lisäämisestä on hyvin innostava ja haasteellinen. Aihe on itselleni tärkeä myös siitä syystä, että museon kokoelmayksikön useissa näyttely-, kokoelma- ja muuttoprojekteissa mukana olleena olen saanut tutustua laaja-alaisesti kokoelmiin ja huomannut niiden sisältämän kulttuurihistoriallisen arvon. Haluan olla mukana kehittämässä kokoelmakeskuksen tulevaa toimintaa ja tuoda ”esinemasojen universumia” myös yleisön tietoisuuteen. Olen myös tyytyväinen, mikäli tätä kautta voin edesauttaa jatko-työllistymistäni.

1.2 Tavoitteet ja rajaus

Alkukeskusteluissa toimeksiantajan edustajan Tiina Paavolan kanssa keväällä 2012 ehdotin opinnäytetyön tavoitteeksi laatia suuntaa-antava palvelun tuotantomalli sille, miten museon tekstiili- ja jalkinekokoelmien saatavuus järjestetään ideoitavassa avoimessa museovarastossa. Työn etene-
misen myötä tavoite tarkentui tekstiilikokoelmien saatavuutta koskevan palvelukonseptin laatimiseksi palvelumuotoilumenetelmää hyödyntäen.

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, miten saadaan aikaan toimiva ratkaisu kokoelmakeskuksen palvelujen kehittämiseksi avoimeksi varastoksi niin, että se vastaisi käyttäjien toiveita ja odotuksia vaarantamatta kuitenkin museoesineistön säilymistä tai turvallisuutta. Opinnäytetyöllä pyritään linjaamaan niitä periaatteita, joilla tekstiilikokoelmia saatetaan paremmin yleisön saavutettaviksi. Pyrin lisäksi tuottamaan toimeksiantajalle tietoa, jota voi laajemminkin hyödyntää kokoelmakeskuksen avoimen varaston suunnittelussa.

Opinnäytetyöni pääkysymys on Millainen on Tampereen kaupungin historiallisten museoiden tekstiilikokoelmia koskeva avoimen varaston palvelukonsepti?

Tavoitteen saavuttamiseksi pyrin vastaamaan pääkysymystä tarkentaviin lisäkysymyksiin: Mitä tarkoitetaan avoimen varaston konseptilla? Miten

palvelumuotoilun menetelmiä voidaan soveltaa museon toimintaympäristöön avoimen varaston suunnittelussa? Mitä ideoita ja suunnitelmia museon henkilökunnalla on avoimen varaston toteuttamiseksi? Mitkä ovat tekstiilikokoelmia koskevat ehdot ja rajoitukset avoimen varaston toteuttamiselle? Mitkä ovat ne linjaukset ja periaatteet, joiden puitteissa tekstiilikokoelmia voidaan esitellä yleisölle? Onko henkilöillä, joiden työ liittyy muotoiluun tai käsi- ja taideteollisuuteen rajattuna tekstiilin, vaatetuksen ja jalkineen suuntautumisaloihin, kiinnostusta museon tekstiili- ja jalkinekokoelmia kohtaan? Mitä toiveita ja odotuksia tekstiili- ja jalkinekokoelmien avaamisen suhteen kohderyhmällä on? Mitä tekstiilikokoelmia koskevia toimintamuotoja ja palveluja sisällytetään kokoelmakeskuksen avoimen varaston konseptiin? Millainen palvelukonsepti on konkreettisella tasolla esitettyinä?

Tärkeä osa avoimen varaston konseptia on kokoelmatietojen saavutettavuuden lisääminen tietoverkkojen avulla. Tässä opinnäytetyössä keskitytään kuitenkin nimenomaan kokoelmien fyysiseen saavutettavuuteen ja rajataan saavutettavuus internetin kautta pois, koska museo on mukana useissa kokoelmien saavutettavuuteen liittyvissä digitalisointiprojekteissa. Saavutettavuutta internetin kautta sivutaan vain lyhyesti, mikäli asiayhteys sitä edellyttää. Työ lähtee myös siitä perusajatuksesta, että tekstiiliesineen näkeminen oikeasti eikä vain kuvassa on arvo sinänsä.

Opinnäytetyön alkuperäisenä ideana oli sisällyttää palvelukonseptiin tekstiilikokoelmien ohella myös jalkinekokoelmat. Tästä syystä käyttäjien odotuksia selvitettiin myös jalkinealan ammattilaisilta. Työn edetessä jalkinekokoelmat rajattiin kuitenkin pois, sillä jalkineiden säilyttämiseen ja esillepanoon liittyvät kysymykset poikkeavat tekstiilikokoelmien vastavista. Ensinnäkin tekstiilien saatavuuden järjestäminen avoimessa varastossa on erityisen haasteellista, koska ne ovat sisältämiensä materiaalien takia helposti vaurioituvia. Jalkineet eivät ole ongelma avoimen varaston toiminnan kannalta siinäkään mielessä, että ne on pääosin arvoluokitettu eli jaettu museo- ja käyttökokoelmaan. Lisäksi jalkineiden osuus kokoelmista on huomattavasti pienempi kuin tekstiilien. Avoimen varaston konseptin kokonaisuuden hahmottamiseksi myös muita kokoelmia sivutaan, mikäli ne liittyvät asiayhteyteen.

Opinnäytetyöhön kerättiin tietoa erilaisilla tiedonhankintamenetelmillä. Näin saatu tieto voidaan jakaa kolmeen kategoriaan: keskeiset käsitteet ja niiden merkitys, museon henkilökunnalta saatu asiantuntijatieto ja kohderyhmältä kerätty käyttäjätieto. Saatua tietoa reflektoitii opinnäytetyön tuotoksen, palvelukonseptin laatimisessa. Työn tuotoksena on Tampereen museoiden kokoelmakeskuksen avoimeen varastoon sovellettava palvelukonsepti, joka sisältää palveluidean siitä, miten tekstiilikokoelmia saadaan yleisön hyödynnettäviksi ja miten samalla taataan museoesineiden turvallisuus. Palvelukonseptissa esitetään yleiset tavoitteet, linjaukset ja periaatteet tekstiilikokoelmien avaamiselle. Palvelukonsepti kuvataan

lähemmin muutamalla esimerkillä. Tavoitteena on esittää palvelukonsepti havainnollistaen sitä mahdollisimman konkreettisella tasolla.

1.3 Työn viitekehys ja prosessin kulku

Laajasti katsottuna opinnäytetyössä sovelletaan palvelujen tuottamisen ja muotoilun menetelmiä museologiseen ajatteluun. Ymmärtääksemme sitä kokonaisuutta, johon avoin varasto käsitteenä liittyy, pitää ottaa huomioon museon kokoelmatyön koko toimintaympäristö, johon sisältyy muun muassa inventointi, arvoluokitus ja esineturvallisuus sekä toimintaa ohjaavat kokoelmapoliittiset tavoitteet ja periaatteet. Lisäksi kaikessa museotoiminnassa pitää ottaa huomioon kansainvälisen museokomitean ICOM:n museotyölle asettamat eettiset säännöt.

Kokoelmakeskuksen palveluita suunniteltaessa on myös huomioitava kaupungin johdolta tulevat linjaukset. Tampereen kaupungin *Tampere virtaa* -kaupunkistrategia painottaa palveluiden asiakaslähtöisyyttä, monipuolisuutta, sujuvuutta, saavutettavuutta ja vaikuttavuutta (Tampere virtaa -kaupunkistrategia 2020, 2011, 12).

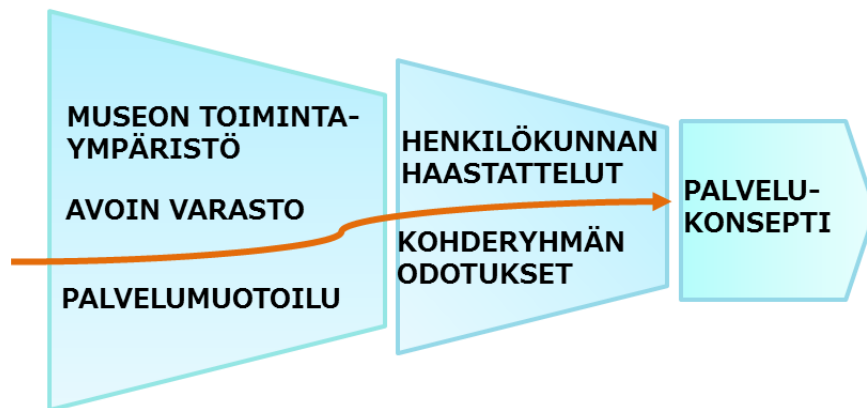
Keskeisinä käsitteinä työssä ovat palvelumuotoilu, sen menetelmät ja palvelukonsepti. Palvelumuotoilu on verrattain uusi, käyttäjälähtöisyyttä ja suunnittelun yhteistyöluonnetta korostava käsite. Palvelumuotoilu on kehitetty nimenomaan liiketaloudellista, voittoa tavoittelevaa yritystoimintaa ajatellen, mutta menetelmää on sovellettu tuloksellisesti myös julkisten palveluiden kehittämisessä, jossa toisaalta enenevässä määrin pyritään ottamaan huomioon palvelun käyttäjän näkökulma ja johon toisaalta liiketaloudellinen ajattelu ja terminologia ovat tulleet arkipäivän työvälineiksi.

Opinnäytetyön pääkäsitteenä on niin sanottu avoimen varaston konsepti. Konseptilla tarkoitetaan kaikkia niitä toimenpiteitä, joiden avulla museon varastoissa olevat kokoelmat saadaan yleisön hyödynnettäviksi. Avoin kokoelmavarasto luo puitteet vuorovaikutukselliselle toiminnalle ja yhteistyölle käyttäjien kanssa ja palvelukonsepti hahmottaa toiminnallisen kehityksen asiakaspalvelutyön konkreettisella tasolla.

Kokoelmakeskuksen avoimen varaston suunnittelun kannalta olennaisen osan muodostavat ne ideat, käsitykset ja ammattitieto, jotka museon omilla asiantuntijoilla on aiheesta. Opinnäytetyön empiirisessä osiossa selvitettiin avoimen varaston ideointia, toteuttamismahdollisuuksia ja reunaehtoja kokoelmakeskuksen päällikön, johtavan museolehtorin, tekstiilikonservaattorin ja tekstiilitutkijan näkökulmista. Kohderyhmältä kerätyn käyttäjätiedon avulla pyrittiin selvittämään, saavatko henkilökunnan esittämät ideat ja suunnitelmat vastakaikua kohderyhmässä ja onko kohderyhmällä sellaisia tarpeita ja toiveita, joihin avoimen varaston palveluilla voidaan vastata. Kohderyhmältä tiedusteltiin myös sen kiinnostusta osallistua vastaisuudessa avoimen varaston kehittämiseen käyttäjänäkökulmasta.

Käytettyjen lähteiden ja haastattelutulosten pohjalta laadittiin tekstiilikokoelmia koskeva palvelukonsepti, joka sisältää palveluiden yleiset linjaukset, neljä palvelukuvausta ja kaksi palveluesimerkkiä.

OPINNÄYTETYÖN VIITEKEHYS

Kuvio 1. Opinnäytetyön viitekehys

Palvelukonseptin suunnitteluprosessissa käytetään runkona Stefan Moritzin esittämää palvelumuotoilun prosessia niiltä osin kuin se on tässä työssä mahdollista. Prosessin vaiheet ovat ymmärrä, pohdi, kehitä, seulo, selitä ja toteuta, joita tarkennetaan luvussa kaksi. Koska kysymys on uusien palvelujen kehittämisestä avoimen varaston toimintaympäristöön, jota ei ole vielä olemassa, konseptin testauksia ja jatkokehittelyjä ei ole mahdollista sisällyttää prosessiin. Moritzin prosessimallin mukaisesti opinnäytetyön prosessi etenee seuraavasti:

OPINNÄYTETYÖN PROSESSI

Kuvio 2. Opinnäytetyön prosessi.

1.4 Aineistonhankintamenetelmät

Opinnäytetyön teoreettisessa osiossa perehdytään aluksi kirjallisuuden ja internet-lähteiden avulla palvelumuotoiluun, jonka menetelmiä hyödynnetään opinnäytetyön prosessissa. Päälähteinä ovat Satu Miittisen toimittama teos *Palvelumuotoilu – uusia menetelmiä käyttäjätiedon hankintaan ja hyödyntämiseen* (2011), Mikko Koiviston Taideteollisen korkeakoulun taiteen maisterin lopputyö *Mitä on palvelumuotoilu? – Muotoilun hyödyntäminen palvelujen suunnittelussa* (2007) sekä Mikko Taivalkorven Tampereen ammattikorkeakoulun ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö *Palvelumuotoilun mahdollisuudet taidemuseossa – Case: Nykytaiteen museo Willa MAC* (2011).

Luvussa kolme esitellään museon toimintaympäristöä ja toimintaa ohjaavia periaatteita Tampereen historiallisten museoiden kokoelmapoliittisen ohjelman (2009) ja kansainvälisen museokomitean ICOM:n museotyön eettisten sääntöjen (2005) pohjalta.

Luvussa neljä perehdytään avoimen varaston konseptiin ja toteutuksiin kirjallisuuden ja internet-lähteiden avulla. Niin sanottu avoimen varaston

konsepti on käsitteenä verrattain uusi ja tuntematon ja sitä koskevaa kirjallisuutta ei juuri ole tarjolla. Tästä syystä aineistonhankinnassa tukeudutaan pääasiassa internetistä löytyneisiin lähteisiin. Avoimen varaston konseptin teoreettinen osuus pohjaa pitkälti museoarkkitehtuurin konsultti John B. Hilberryn internetissä julkaistuun artikkeliin *Behind the Scenes: Strategies for Visible Storage*. Hilberry esittää hyvin käytäntöön soveltuvia malleja avoimen kokoelmavaraston perustamista ajatellen. Suzanne Keenen vuonna 2008 toimittama *Collections for People – Museums’ Stored Collections as a Public Resource* on laaja katsaus museokokoelmien saavutettavuuteen Englannissa ja Walesissa.

Eri museoiden internet-sivuilta löytyy hyvin kuvaavia esimerkkejä avoimen varaston periaatteella toimivista museokokoelmavarastoista. Saadakseni mahdollisimman laajan kuvan siitä, miten museot esittelevät kokoelmiaan, tutustuin hyvin monien museoiden ja niiden kokoelmakeskusten internet-sivuihin. Luvussa 4.4 esittelen esimerkin tapaan muutamien museoiden avoimia varastoja ja niiden toimintamalleja.

Opinnäytetyön empiirinen osuus on kaksivaiheinen ja hyödyntää kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmiä. Selvittääkseni, minkälaisia eri näkökulmia, mielipiteitä, suunnitelmia, ideoita ja reunaehtoja museon omalla henkilökunnalla on avoimen varaston toteuttamiseksi, haastattelin teemahaastattelun menetelmää käyttäen kokoelmakeskuksen päällikköä Tiina Paavola, tekstiilikonservaattori Maija Pennasta ja vuoden 2012 loppuun asti viransijaisena johtavana museolehtorina toiminutta Leena Tornbergia. Tekstiilitutkija Anne-Mari Lehto vastasi kysymyksiini sähköpostitse.

Kirjallisen aineiston ja alkuhaastatteluista saamieni tietojen pohjalta laadin kysymyslomakkeen käyttäjähaastatteluja varten, jotka muodostavat empiirisen osion toisen vaiheen. Kohderyhmänä oli tekstiili- tai jalkinealään suuntautuneet, muotoiluun tai käsi- ja taideteollisuuteen liittyvissä ammateissa toimivat henkilöt. Tutkimuksellisen osuuden suunnittelussa, toteutuksessa ja aineiston käsittelyssä käytin tukena Sirkka Hirsjärven ja Helena Hurmeen teosta *Tutkimushaastattelu – teemahaastattelun teoria ja käytäntö* (2008).

1.5 Tampereen historialliset museot – organisaatio ja kokoelmat

Tampereen historialliset museot kuuluvat organisatorisesti Tampereen kaupungin museopalveluihin, jotka ovat osa kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden tuotantoaluetta. Museopalveluiden päätehtävät ovat säilyttää, kartuttaa, tutkia ja asettaa näytteille kokoelmien sisältämää kulttuuri- ja luonnonperintöä. Historiallisten museoiden kokoelmiin kuuluu Hämeen museon, Tampereen kaupunginmuseon, Tampereen luonnontieteellisen museon, Tampereen Teknillisen museon ja Suomen koulumuseon kokoelmat. Museopalveluiden ylläpitämiä museoita ja näyttelytiloja, joissa edellä mainittujen kokoelmien esineitä on esillä, ovat Amurin työläismu-

seokortteli, mediamuseo Rupriikki sekä museokeskus Vapriikki. Lisäksi museopalvelut vastaavat yhteistyösopimuksen mukaisesti Suomen Jääkiekkomuseon ja Haiharan säätiön museokokoelmien hoidosta ja säilyttämisestä. (Tampereen kaupunki 2013a.)

Kaupungin historiallisten museoiden kokoelmista vastaa kokoelmayksikkö, johon vuoden 2012 organisaatiomuutoksen myötä kuuluu nyt myös valokuva-arkisto. Kokoelmat ovat karttuneet pääasiassa Pirkanmaalta sekä Hämeen ja Satakunnan alueilta keräystä esineistöstä. Suuri osa esineistöstä ja varsinkin kokoelmien vanhin osa - Hämeen museon kokoelmat - kuuluu kansatieteellisiin, kulttuuri- tai paikallishistoriallisiin kokoelmiin. Historiallisten museoiden kokoelmissa on myös osakokoelmia, jotka on niin sanotun Suomi-kokoelman kannalta arvioitu valtakunnallisesti merkittäviksi. Tällaisia osakokoelmia ovat muun muassa ryijykokoelma, kumiteollisuuskokoelma, jalkineiteollisuuskokoelma, muovikokoelma ja tekstiiliteollisuuskokoelma. Kokoelmien fyysisestä hallinnasta, hoidosta ja konservoinnista vastaavat kaksi konservointiosastoa: koviin materiaalien osasto vastaa puu-, metalli-, keramiikka-, lasi- ja muovimateriaaleista, kun taas tekstiilikonservointiosaston vastuulle kuuluu tekstiilien lisäksi nahka, turkis ja kumi. (Kokoelmapoliittinen ohjelma 2009, 6–12, 25.)

Museokokoelmien inventoinnin keskeneräisyyden takia tekstiili- ja jalkinekokoelmien kokonaismäärä ei ole aivan tarkalleen tiedossa. Tekstiilikonservaattori Maija Pennasen mukaan luetteloituja tekstiileitä on noin 52 000 esinettä ja luetteloimattomia, diaario- eli saantieriin kuuluvia tekstiileitä ehkä saman verran. Esinetietokanta Siiriin tekstiileistä on viety noin 10 %. Tekstiilikokoelmien vanhin ja arvokkain osa, Hämeen museon tekstiilikokoelmat, käsittää noin 10 000 tekstiiliä. Laajin tekstiilikokoelma on Tampereen teknillisellä museolla, johon kuuluu muun muassa lähes kaikki teollisen tekstiilin kokoelmat, arviolta noin 100 000 esinettä. (Pennanen, suullinen tiedonanto 8.3.2013.)

Pohjoismaisia jalkineita tutkinut brittiläinen tutkija June Swann arvioi Tampereen historiallisten museoiden jalkinekokoelman yhdeksi maailman merkittävimmistä kenkäkokoelmista. Kokoelma käsittää runsaat 8 000 jalkinetta. Teollisesti valmistettujen kenkien osuus on noin 4 000 kenkää, joista vanhimmat ovat 1870-luvulta. Kulttuurihistorialliseen kenkäkokoelmaan kuuluu suomalaisia perinnejalkineita ja säätyläiskenkiä 1700-luvulta lähtien. Jalkinekokoelma on kenkämuseon perustamisen yhteydessä ja sen jälkeen laajasti ja asianmukaisesti inventoitu. (Lehto 2004, 5–7).

2 PALVELUMUOTOILU

Palvelujen osuus tuotannosta on kasvanut merkittävästi 1970-luvulta lähtien ja länsimaissa se on nykyään suurin talouden toimialoista ja suunta on edelleen nouseva. Sen sijaan palvelututkimus ja -kehitys eivät ole kasvaneet samassa suhteessa, mikä on usein johtanut asiakkaiden tyytymättö-

myyteen saadusta palvelusta. Lisäksi palvelujen suunnittelu on ollut etupäässä tuottajälähtöistä ja siitä ovat vastanneet lähinnä teknisen ja markkinointialan asiantuntijat. Palvelun käyttäjän näkökulma puolestaan on jäänyt vähälle huomiolle. Palvelumuotoilun perusidea lähtee siitä ymmärryksestä, että muotoilun menetelmiä, suunnitteluprosessia ja käyttäjälähtöisyyttä voidaan ansiokkaasti soveltaa myös palvelujen kehittämisessä. (Koivisto 2007, 9–10.)

Palvelun suunnittelu on tuotteen suunnitteluun verrattuna monimutkaisempaa sen aineettomuuden takia. Palvelua ei voi koskaan suunnitella täysin valmiiksi etukäteen, vaan se muokkautuu yksittäisissä palvelutapahtumissa asiakkaan ja tämän tarpeiden mukaan. Sen muokkautuvuuden, aineettomuuden ja inhimillisten tekijöiden vaikutuksen takia palveluita on myös hankala testata etukäteen. (Koivisto 2007, 42).

Myös muotoilijan työn sisältö on muuttunut. Innovaatio- ja muotoilutoimisto IDEO:n toimitusjohtaja Tim Brownin mukaan muotoiluajattelu on tavallaan sukeltamista pinnan alle. Aikaisemmin muotoilijan rooli oli lähinnä suunnitella tuotteen ulkomuoto ja pakkaus houkutteleviksi. Nyt muotoilijan tehtävänä on muotoilla itse substanssia, sitä mikä on tuotteen tai palvelun olennaisin ydin ja miten se saadaan parhaiten vastaamaan käyttäjien tarpeita. Brownin mukaan tuotannon painopisteen siirtyessä tuotteista tietotyöhön ja palveluiden jakamiseen on muotoilun sisältö muuttunut ja aineettomien innovaatioiden merkitys kasvanut. (Brown 2008.)

Palvelumuotoilun syntymiseen on siis vaikuttanut muotoilun kentän laajentuminen palvelujen kehittämisen alueelle. Yhdysvaltalainen muotoilun tutkija Richard Buchanan toteaa Brownin tapaan, että muotoilijan tehtävä ei enää rajoitu konkreettisen tuotteen, materiaalin, toiminnan tai tuotannon suunnitteluun, vaan kohteena on enenevässä määrin ihmisten, tuotteiden ja teknologian välisen vuorovaikutuksen suunnittelu. (Miettinen 2011, 26.)

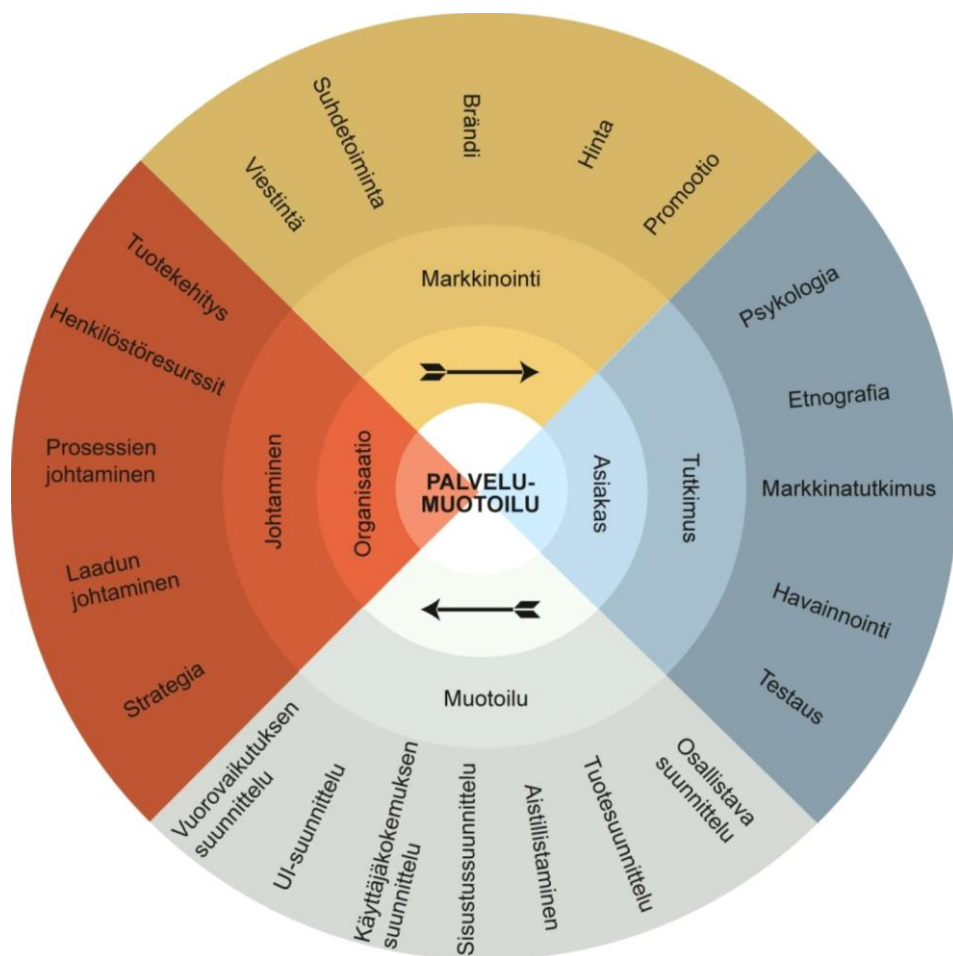
2.1 Palvelumuotoilu käsitteenä

Palvelumuotoilulla tarkoitetaan käyttäjälähtöisyyteen perustuvaa palvelujen innovointia, kehittämistä ja suunnittelua muotoilun menetelmin (Koivisto 2007, 64). Kysymys on melko uudesta käsitteestä ja palvelusuunnittelun lähestymistavasta. Palvelumuotoilun menetelmiä ja prosessikuvauksia on verrattain lyhyessä ajassa kehitetty useita. Niiden yhdistävinä piirteinä ovat muotoilun tutkimusmenetelmät, käyttäjälähtöisyyden korostaminen ja suunnittelun eri vaiheiden päällekkäisyys ja toistuvuus, iteratiivisuus.

Palvelumuotoilua teollisen muotoilun näkökulmasta tutkineen Juha Tuulaniemen mukaan palvelumuotoilussa lähestytään palveluiden kehittämistä ja innovointia yhtä aikaa sekä analyyttisesti että intuitiivisesti. Analyytti-

nen lähestyminen perustuu asiakastutkimukseen, tosiasioihin ja loogiseen päättelyyn perustuvaan tietoon ja intuitio on taitoa ja kokemusta nähdä käytettävissä olevat mahdollisuudet, sen mitä ei ole vielä olemassa. (Taivalkorpi 2011, 28.)

Stefan Moritzin malli (kuvio 3) havainnollistaa palvelumuotoilun toiminnan monialaisuuden, jossa yhdistyy hallinto-, markkinointi-, ihmistutkimus- ja muotoiluosaaminen. (Taivalkorpi 2011, 29.)

Kuvio 3: Palvelumuotoiluun liittyvä osaaminen Moritzin mukaan 2005. (Taivalkorpi 2011, 29, suomennos Taivalkorven).

Palvelumuotoilun tavoitteina on muokata palveluista käytettäviä, haluttavia, loogisia, tunteisiin vetoavia ja arvoa tuottavia kokonaisuuksia (Koivisto 2005, 78). Sampsa Hyysalo korostaa sitä, että muotoilussa on otettava laaja-alaisesti huomioon ihmisten tarpeet ja myös niiden taustalla olevat sosiaalisen, teknologisen ja taloudellisen ympäristön muutokset. Näkökulman laajentaminen suunnitteluongelmaan edellyttää monitasoista ja monipuolista tietoa suunnitteluprosessin käyttöön. Palvelumuotoilun erityislaatu onkin siinä, että suunnitteluun osallistuvat muotoilijan lisäksi itse

palvelun käyttäjät ja eri alojen asiantuntijat. Palvelumuotoilu on ”co - designia”, palvelu suunnitellaan yhteistyössä eri tahojen kanssa. (Miettinen 2011, 25–26).

Palvelumuotoilun peruskäsitteitä ovat palvelupolku, palvelutuokiot ja kontaktipisteet. Kontaktipisteitä ovat kaikki ne asiakkaan kokemiseen, aistimiseen tai näkemiseen perustuvat tapahtumat, joiden kautta hän tulee tietoiseksi palvelun olemassaolosta. Kontaktipiste voi olla mainos, tiedote, puhelinsoitto, palvelutila, verkkokauppakontakti, henkilökunnan käytös eli kaikki, mikä liittyy asiakkaan palveluntarjoajaan. Palvelutuokioksi kutsutaan jokaista yksittäistä palveluepisodia, johon liittyy useita kontaktipisteitä. Palvelutuokio muotoillaan kontaktipisteiden avulla halutunlaiseksi ja asiakkaan tarpeita vastaavaksi. Palvelupoluksi kutsutaan sitä asiakkaan ajassa kokemaa palvelutuokioiden ja niihin liittyvien kontaktipisteiden kokonaisuutta. Koska yksittäinen palvelutapahtuma ja palvelukokemus ovat ainutlaatuisia, jokainen asiakas muodostaa oman yksilöllisen reittinsä palveluprosessissa. Palvelupolku kuvataan palvelutuokioiden ketjuna, johon on liitetty palvelun sisältämät kontaktipisteet. Suunnittelun pohjaksi pyritään hahmottamaan asiakkaiden kokemat yleisimmät palvelupolut. Suunnittelussa erityinen huomio on asiakkaan ja kontaktipisteiden välisellä vuorovaikutuksella. Kontaktipisteet pyritäänkin suunnittelemaan niin, että asiakkaan saama palvelukokemus on selkeä, johdonmukainen ja yhdenmukainen. Asiakkaiden kokemuksia palvelusta kuvataan palvelukokemuskartalla, joka auttaa selvittämään palvelun ongelmakohtat ja huomiotta jääneet mahdollisuudet. (Koivisto 2007, 66–67, 73.)

2.2 Palvelumuotoiluprosessi

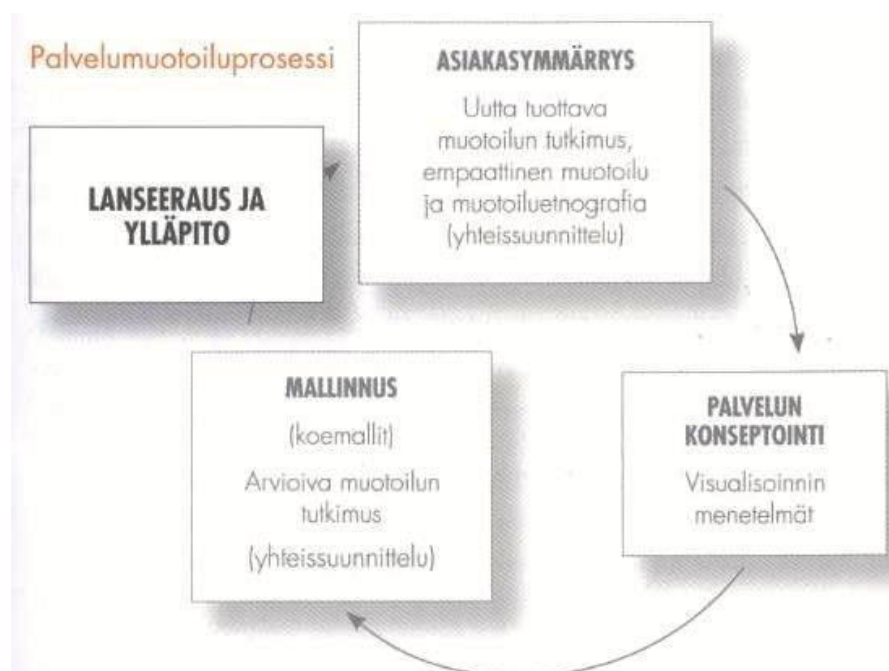
Palvelun suunnitteluprosessissa palvelu konseptoidaan eli määritellään palveluidea, joka kertoo palvelun perusajatuksen ja asiakkaan palvelusta saaman hyödyn. Palvelukonsepti sisältää kuvauksen mahdollisista ratkaisuista sekä palvelun keskeisen sisällön ja ominaisuudet, mutta sen tarkoituksena ei ole määrittää palvelua kokonaisvaltaisesti. Palvelukonseptissa kuvataan tuotettava palvelu jäsennellyssä muodossa, mikä edesauttaa palveluntuottajan päätöksentekoa. Konseptia suunniteltaessa otetaan huomioon kaikki kerätty tieto ja eri näkökulmat: tutkimustieto, palveluntuottajan ja käyttäjien ideat, toiveet ja luonnostelu. Konseptissa ennakoidaan suunniteltavaa palvelua. Tavoitteena on keskittyä oleelliseen, perusteltuun tietoon ja ymmärrettävään kuvaukseen palvelusta. (Miettinen, Kalliomäki ja Ruuska 2011, 107–108, 119.)

Ennen lopullisen palvelukonseptin laatimista palvelu voidaan prototypoida eli koemallintaa, jolloin mahdolliset ongelmakohtat on helpompi havaita ja ratkaista ajoissa. Palvelukonseptin havainnollistamiseen on kehitetty useita eri menetelmiä. Konsepti voidaan kuvata yksityiskohtaisena prosessikaaviona blueprinting-menetelmällä, jolloin kuvataan visuaalisesti sekä palvelun asiakkaalle näkyvä että näkymätön, taustalla suoritettava ”back-

stage”-työ. Palvelu voidaan myös esittää kuvakäsikirjoituksena, draamana, animaationa, konkreettisina malleina tai kuvailla tarinana, jonka näkökulma on asiakkaan. Näin asiakkaan kokemukset ja elämykset tulevat paremmin hahmotetuiksi, mikä auttaa palvelun jatkokehittämisessä. (Miettinen 2011, 35–36; Vaahtojärvi 2011, 131–134.)

Palvelumuotoiluprosessi etenee Juha Tuulaniemen mukaan pääpiirteissään kuten muotoiluprosessi yleensä. Ongelma rajataan ja palvelun tuottajan tavoitteet määritellään. Tämän jälkeen eri menetelmiä käyttäen kerätään tietoa, jotta saadaan mahdollisimman kattava käsitys käyttäjien tarpeista, resursseista, toimintaympäristöstä sekä kehitettävänä olevasta kohteesta. Suunnittelu alkaa ideoinnista, jonka jälkeen lähdetään kehittämään useita vaihtoehtoisia palvelukonsepteja tai koemallinnuksia, prototyyppejä. Konsepteja testataan käyttäjillä ja testaamisen yhteydessä tarkennetaan tavoitteita ja sopivin valitaan jatkokehittelyyn. Seuraavaksi konsepti viedään asiakkaiden testattavaksi ja kehitettäväksi markkinoille sekä suunnitellaan palvelun tuottaminen. Lopuksi prosessi arvioidaan ja mahdolliset ongelmat kohdat korjataan saadun palautteen perusteella. (Taivalkorpi 2011, 32–33.)

Kuviossa 4 on Satu Miettisen laatima palvelumuotoilun prosessi, jonka perusvaiheet ovat asiakasymmärryksen hankkiminen, palvelun konseptointi ja mallinnus. Prosessi täydentyy palvelun lanseerauksella ja ylläpidolla. Muotoiluprosessille on ominaista iteraatio eli prosessin vaiheet toistuvat tilanteen ja tarpeen mukaan, kunnes lopullinen tuote katsotaan valmiiksi markkinoille. (Miettinen 2011, 34–38.)

Kuvio 2. Palvelumuotoiluprosessin vaiheet Satu Miettisen mukaan (Miettinen 2011, 37).

Stefan Moritz esittää palvelumuotoiluprosessin kuusivaiheisena mallina, jotka ovat ymmärrä, pohdi, kehitä, seulo, selitä ja toteuta (Koivisto 2007, 72.) Palvelukonseptia muotoiltaessa seurataan harvoin kaikkia prosessin vaiheita, sen sijaan sovellettava menetelmä valitaan projektin mukaan. (Miettinen 2011, 35.)

Ymmärrä -vaiheessa kerätään laajasti tietoa palvelukonseptin pohjaksi. Palveluntarjoajan tavoitteet, palvelustrategia, palvelun käytön konteksti sekä käytettävissä olevat mahdollisuudet ja rajoitukset selvitetään. Tähän vaiheeseen sisältyy myös tarvittavan asiakasymmärryksen ja käyttäjätiedon hankinta, jossa pyritään selvittämään palvelun käyttäjien tiedostetut ja tiedostamattomat tarpeet. Menetelminä käytetään muun muassa benchmarkausta, asiantuntijahaastatteluja ja käyttöympäristökuvausta, käyttäjähaastatteluja ja etnografiasta sovellettua käyttäjien havainnointia.

Pohdi -vaiheessa kerätty tieto analysoidaan, selvitetään mahdolliset ongelmakohdat tai mahdollisesti esille nousseet uudet tarpeet. Tietoa analysoidaan esimerkiksi edellä kuvatun palvelukokemuskartan avulla.

Kehitä -vaiheen tarkoituksena on kerätyn käyttäjätiedon pohjalta ideoida ja kehittää palvelukonsepti-ideoita. Konsepti-ideoista voidaan laatia palvelunäytteitä, palvelun prototyyppejä, joilla luodaan vaikutelmia ideoidun palvelun vaikutuksista. Konsepti-ideoita voidaan prototypoida myös eläytymismenetelmää käyttäen näyttelemällä palvelu läpi.

Seulo -vaiheessa kehiteltyjä konsepti-ideoita ja palvelukonsepteja arvioidaan, muokataan ja tehdään valinnat jatkokehittämiseen otettavista.

Selitä -vaiheessa palvelukonseptit havainnollistetaan mahdollisimman konkreettisella tasolla. Menetelmät ovat moninaiset: selittämisessä voidaan käyttää palvelunäytteitä, eläytymismenetelmää, animaatiota, nukketatteria, piirroksia tai muita kuvallisia esitystapoja tai palvelukokemuksen tunnelmaa voidaan luoda vedoten eri aisteihin.

Toteuta -vaiheessa palvelukonsepti vielä testataan ja lopullinen konsepti määritellään. Tähän vaiheeseen kuuluu myös liiketoiminta-, markkinointi- ja lanseeraussuunnitelmat sekä henkilökunnan kouluttaminen uuteen palveluun. (Koivisto 2007, 72–75.)

2.3 Palvelumuotoilu julkisten palvelujen kehittämisessä

Käyttäjälähtöisyys on lisääntynyt viime vuosina myös kuntapalveluiden suunnittelussa. Painopiste julkisten palveluiden suunnittelussa on siirtymässä tuottajakeskeisyydestä käyttäjäkeskeisyyteen, asiakkaiden tarpeista lähtevään palvelujen kehittämiseen. Vuosina 2008–2011 toteutetussa Yritysymönteinen Helsinki -hankkeessa suunnittelun painopiste oli yritysymönteisyydessä. Hankkeen puitteissa uudistettavia palvelukokonaisuuksia

sia olivat yksityisen tapahtumajärjestäjän lupaprosessin sujuvoittaminen, kaupungin eri virastojen kytkeminen yritysten perustamisneuvontaan sekä pk-yritysten tontin ja toimitilan hankinnan helpottaminen. (Jäppinen ja Sorsimo 2011, 98–99).

Palvelumuotoiluprosessi eteni vaiheittain: ensimmäisessä vaiheessa kerättyä työntekijä- ja asiakaskokemusta hyödynnettiin toisessa vaiheessa mallintamalla palveluprosesseja muotoilun tutkimusmenetelmin. Kolmannessa vaiheessa kehitettiin uusia vaihtoehtoisia palvelumalleja ja -konsepteja, jotka testattiin ja arvioitiin ennen niiden käyttöönottoa. Prosessin myötä eri hallintokuntien ja asiakkaiden välinen vuorovaikutus ja yhteistyö ovat tiivistyneet ja asiakkaan kannalta ongelmalliset, yli hallintokuntien menevät asiakasprosessit ovat helpottuneet. Uudet poikkihallinnolliset toimintamallit edellyttävät johtamis- ja kehittämisvastuiden sopimista eri hallintokuntien välillä, mutta toisaalta säästävät yritysasiakkaiden aikaa ja lisäävät asiakastyytyväisyyttä. (Jäppinen ja Sorsimo 2011, 99–102).

Palvelumuotoilu palvelujen kehittämisen menetelmänä on tulossa laajemmin myös Tampereen museopalveluihin. Osa museon työntekijöistä osallistui Tampereen yliopiston alaisen tutkimus- ja koulutuskeskus Synergosin järjestämään *Ainutlaatuinen tuote* -konseptointikoulutukseen lukuvoonna 2012–13. Koulutuksen tavoitteena oli saada osallistujat ideoimaan ja pohtimaan omaan tehtäväalueeseen liittyviä palveluja sekä kehittää niitä palvelukonsepteiksi palvelumuotoilun menetelmiä hyödyntäen.

Myös Tampereen kaupunkistrategiassa painotetaan palvelujen asiakaslähtöisyyttä. Asiakaspalautetta kunnallisista palveluista kerätään ja hyödynnetään systemaattisesti ja palveluja kehitetään yhdessä asiakkaiden, kaupungin henkilöstön ja mahdollisten ulkopuolisten tuottajien kanssa. Lähtökohtana palvelujen kehittämisessä pidetään niiden monipuolisuutta ja yhdenvertaisuutta. Pää tavoitteina ovat palvelujen vaikuttavuus, sujuvuus ja saavutettavuus. (Tampereen kaupunki 2013a.)

3 MUSEOTYÖN ETIIKKA JA MUSEON TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Avoimen varaston suunnittelussa on otettava huomioon se toimintaympäristö, jonka osaksi palvelu nivoutuu. Tässä luvussa käydään läpi niitä sääntöjä ja periaatteita, jotka ohjaavat museoissa tehtävää työtä. Lisäksi kuvataan museon toimintaympäristöä ja museon kokoelmatyön eri osa-alueita, kuten luettelointia, arvoluokitusta ja konservointia.

3.1 Museotyön eettiset ohjeet

Museotoimintaa ohjaavat kansainvälisen museokomitean ICOM:n museotyön eettiset ohjeet, jotka asettavat ammatillisen toimintanormin kaikelle

museoissa tehtävälle työlle. Opinnäytetyöni kannalta olennaisimmat ohjeet ovat seuraavat:

Museoiden on ylläpidettävä kokoelmiaan yhteiskunnan ja sen kehityksen hyväksi. Ohjeiden mukaan ”museoilla on velvollisuus hankkia, säilyttää ja edistää kokoelmiaan suojatakseen luonnonperintöä sekä kulttuurillista ja tieteellistä perintöä”. Tällä kokoelmien sisältämällä julkisella perinnöllä on lain mukainen erityisasema, joka edellyttää museolta sitä, että kokoelmiin pitää olla pätevä omistusoikeus, niiden tulla olla pysyviä, dokumentoituja ja saavutettavia ja poistot kokoelmista tulee suorittaa vastuullisesti. Museoilla on myös – luottamuksellisuuden ja turvallisuuden asettamat vaatimukset huomioon ottaen – velvollisuus ”asettaa kokoelmat ja kaikki niihin liittyvä oleellinen tieto saataville niin laajalti kuin mahdollista” ja niiden on ”huolehdittava siitä, että museo ja sen kokoelmat ovat kaikkien kansalaisten saavutettavissa kohtuullisiksi katsottavina aikoina ja säännöllisesti”. Museon pitää myös vastata kokoelman jatkuvuudesta luomalla ja ylläpitämällä käytäntöjä, joilla taataan sekä kokoelmien että niihin liittyvän tiedon tallentaminen ja säilyttäminen tuleville sukupolville mahdollisimman hyvin ja turvallisesti. Museokokoelmien dokumentoinnin on tapahduttava hyväksytyjen ammatillisten normien mukaisesti. (ICOM – Suomen komitea ry 2005, 6–10.)

Museoeettisten ohjeiden mukaan museoammattilaisilla on velvollisuus jakaa tietonsa ja kokemuksensa myös kyseisten alojen tutkijoiden ja opiskelijoiden kanssa. Museon tulee kehittää kasvatuksellista rooliaan ja toimia yhteistyössä ympäröivän yhteisön ja sen eri instituutioiden kanssa. Museo voi perustaa erikseen käyttökokoelman, jonka ensisijaisena tarkoituksena on erilaisten kulttuuristen, tieteellisten ja teknisten prosessien säilyttäminen tai esineiden ja näytteiden hankkiminen opetustarkoituksessa tai säännöllisesti käsiteltäviksi. Museoiden pitää myös laatia ja julkistaa kokoelmien hankkimista, hoitamista ja käyttöä koskeva kirjallinen toimintaohje. (ICOM – Suomen komitea ry 2005, 6–7, 10–12.) Tampereen kaupungin historiallisten museoiden voimassa oleva kokoelmapoliittinen ohjelma on julkaistu vuonna 2009.

3.2 Kokoelmien hallinta ja käsittely

Museokokoelmat karttuvat esinelahjoituksina, ostoina tai talletteina. Kokoelmien kartutusta ohjaavat toisaalta kokoelmapoliittiseen ohjelmaan kirjatut periaatteet, joiden tavoitteina ovat kokoelmien hyvä hallinta ja keskittyminen kokoelmien painopistealueisiin ja toisaalta käynnissä olevat näyttelyhankkeet ja projektit. Sen mukaan, onko aloitteentekijänä museo itse vai jokin ulkopuolinen taho, kartutus voi olla aktiivista tai passiivista. Kun päätös esineen hyväksymisestä kokoelmiin on tehty, lahjoituksesta laaditaan lahjoittajan ja museon edustajan allekirjoittama lahjoitussopimus. Valokuvalahjoituksista laaditaan myös käyttösopimus, jossa määritellään kuvien käyttöoikeudet. (Kokoelmapoliittinen ohjelma 2009, 15, 41–43).

Museon vastaanottaman esineen tai esine-erän dokumentoinnissa ensimmäinen toimenpide on diariointi eli saapuneelle esine-erälle annetaan inventointi- eli diaarionumero. Diaaritietoihin kirjataan esine-erän saantitiedot, lahjoittaja, käyttöoikeudet, luonnehdinta erän sisällöstä ja määrästä, tärkeimmät tunnistetiedot sekä mahdolliset viittaukset muihin dokumentintimuotoihin. Tiedot kirjataan digitaaliseen tietokantaan. (Lehto 2004, 7).

Seuraavaksi kokoelmiin otettu esine luetteloidaan ja sille annetaan inventointinumero, joka toimii esineen identifiointivälineenä. Luetteloinnin myötä esine saa museoesineen (-objektin) statuksen. Museoesineistä puhuttaessa voidaan viitata minkälaiseen esineeseen tahansa: se voi olla junan veturi, sohva, matto, kangasnäytetilkku tai kaikkea siltä väliltä.

Luettelointi jaetaan tunnistus- ja tutkimusluettelointiin. Tunnistusluetteloinnissa esineen perustiedot kirjataan digitaaliseen Siiri-tietokantaan ja tutkimusluetteloinnissa näitä tietoja täydennetään. Perustietoja ovat esineen numero- ja nimitiedot, ajoitus, materiaalit, mitat, sanallinen kuvaus sen ominaisuuksista sekä tiedot valmistuksesta, käytöstä ja käyttöyhteydestä eli kontekstista. Esine kuvataan digitaali-kameralla ja kuva liitetään tietokannan esinelomakkeeseen. Jotta esine löytyy tarvittaessa tietokannasta, siihen liitetään esineen tai asioiden kuvailuun käytettyjä yleisiä termejä, asiasanoja. Asiasanoituksessa käytetään Yleistä suomalaista asiasanastoa (YSA), Yleistä suomalaista ontologiaa (YSO) ja Museoalan asiasanastoa (MASA) sekä Museo 2015-projektin ja Siiri-tietokannan luettelointiohjeistuksia. Asiasanana voidaan käyttää myös esineeseen liittyviä erisnimiä. (Kokoelmapoliittinen ohjelma 2009, 67–72; Lehto 2004, 8.)

Tavoitteena on, että inventoinnin yhteydessä esineelle määritellään arvoluokka 1–5 sen mukaan, mikä museaalinen arvo sillä on kokoelmien kannalta. Museokokoelmaan kuuluu arvoluokkien 1–3 esineet ja arvoluokat 4 ja 5 käsittävät opetus- ja käyttökokoelmat, rekvisiitan, materiaalivarannon ja poistot. Arvoluokkien 4 ja 5 esineiden käsittelyä ja säilyttämistä eivät koske samat kriteerit kuin museokokoelmiin hyväksytyjä esineitä. Opetus- ja käyttökokoelman esineitä voidaan käyttää muun muassa museopedagogisessa toiminnassa, tapahtumissa ja näyttelyiden interiööreissä (Kokoelmapoliittinen ohjelma 2009, 60).

Esine voidaan poistaa kokoelmista tarkkaan määriteltyjen kriteerien täytyessä. Poisto on kokoelmahallinnan toimenpiteenä monivaiheinen prosessi, johon liittyy perustavanlaatuisia eettisiä kysymyksiä. Poisto rikkoo annetun lupauksen esineen säilyttämisestä ikuisesti (Levä 2013, 30).

Kokoelmista poistettua esinettä tarjotaan ensisijaisesti takaisin lahjoittajalle tai hänen perillisilleen ja toissijaisesti toiselle museolle tai julkisyhteisölle. Lahjoittajan luvalla esine voidaan myydä. Museokokoelmista poistettu esine voidaan harkinnan mukaan sijoittaa niin sanottuun materiaali-

varantoon ja hyödyntää vielä museotoiminnassa. (Kokoelmapoliittinen ohjelma 2009, 64.) Arvoluokkakaavio sekä kokoelmien hallintaan ja käsitteilyyn liittyvä ohjeistus ovat liitteissä 1 ja 2.

Avoimen varaston suunnittelun kannalta arvoluokituksella on se oleellinen merkitys, että museokokoelmaan eli arvoluokkiin 1–3 kuuluvia esineitä on käsiteltävä museostandardien mukaisesti, niitä koskevat tarkat olosuhdevaatimukset ja niiden hoito kuuluu konservaattoreille. Arvoluokkiin 4–5 eli opetus- ja käyttökokoelmaan, rekvisiittaan ja materiaalivarantoon kuuluvia esineitä voivat käsitellä normaalin käyttöesineistön tapaan henkilökunnan lisäksi myös ulkopuoliset henkilöt. Materiaalivarantoa voidaan käyttää esimerkiksi museon työpajaprojektien materiaalina.

Kokoelmien fyysisestä hallinnasta ja säilyttämisestä vastaavat museon konservointilaitokset. Jos kokoelmiin tulevan esineen materiaali kestää kylmäsäilytystä, se pakastetaan tuholaisvaurioiden ennalta ehkäisemiseksi. Ei-pakastettavat esineet voidaan harkinnan mukaan asettaa määrääjäksi karanteeniin. Epäorgaanista materiaalia kuten lasia tai metallia olevat esineet siirretään suoraan luetteloitaviksi. (Kokoelmapoliittinen ohjelma 2009, 47.)

Luetteloinnin jälkeen esineeseen kiinnitetään tai maalataan esineen inventointinumero ja mahdollisuuksien mukaan sen kunto dokumentoidaan. Esine puhdistetaan ja pakataan varastointia varten tai otetaan konservoitavaksi tulossa olevaan näyttelyyn.

3.3 Kokoelmayksikön palvelutoiminta

Kokoelmayksikön nykyisiin palveluihin kuuluvat asiantuntijapalvelut, konservointi, esinelainat sekä niihin liittyvät selvitykset, kuntokartoitus ja pakkaaminen, kylmäsäilytys, varaston suunnittelu- ja toteutustyöt, kuljetuspalvelut sekä valokuva-arkiston kuvapalvelut. Asiantuntijapalveluihin sisältyy esineiden hoitoon ja säilyttämiseen liittyvät neuvontapalvelu, josta vastaa konservointilaitos, sekä tutkimuspalvelut, johon sisältyy näyttelyihin liittyvä tutkimus, yhteistyö tieteellisten laitosten, yhteisöjen ja yksityisten tutkijoiden kanssa sekä asiakastiedusteluihin vastaaminen. Usein käytettyjä palveluita ovat olleet asiantuntijapalvelut, esinelainat muille museoille ja yhteisöille sekä kuvapalvelut. Suosittuja ovat olleet muun muassa myös ikäihmisten toimintapaketit ja maksuttomat neuvontapäivät, joiden teemana ovat olleet esimerkiksi tekstiilimallien tunnistus sekä kodin tekstiilien hoito ja säilytys. Varastojen muuttoprojektin aikana ulospäin suuntautuvaa palvelutoimintaa on jouduttu rajoittamaan henkilöstöresurssien niukkuuden takia.

3.4 Tekstiilikonservointi

Konservoinnilla tarkoitetaan kaikkia niitä toimenpiteitä, joiden avulla pyritään edistämään museoesineiden säilymistä. Konservointi voidaan jakaa ennalta ehkäisevään ja varsinaiseen eli rakenteelliseen konservointiin. Ennalta ehkäisevä konservointi käsittää esineiden suojaamisen liialta valolta, epävakaa ilmastolta ja vahingolliselta käsittelyltä sekä säilytystiloissa että kuljetusten aikana. Tekstiileille suositeltavat säilytysolosuhteet ovat tasaiset alle +20 C:n lämpötila ja 45–55 % RH:n suhteellinen ilmankosteus. Valo ja erityisesti auringon UV-valo ovat vahingollisia sekä tekstiili-, nahka- että turkismateriaaleille, joten ne säilyvät parhaiten pimeässä varastossa. Näyttelyssä tai muutoin esillä olevien esineiden valaistus ei saisi ylittää voimakkuudeltaan 50 luksia ja valaistusaika olisi rajoitettava minimiin. Esineen säilymisen kannalta myös näytteillä oloaika olisi rajoitettava minimiin ja edes 50 lx:n valaistuksessa se ei saisi ylittää yhtä vuotta valolle arimpien esineiden kyseen ollessa. (Rantala, Steiner-Kiljunen & Pakkala 1989, 8–19.)

Valon ja epävakaa ilmastokosteuden lisäksi museotekstiilien säilyttämisessä on huomioitava tuholaisvaara. Tekstiiliä ravinnokseen käyttäviä tuholaisia ovat koiperhonen sekä museo-, turkis- ja ihrakuoriaiset. Huonoissa varasto-olosuhteissa jopa hiiret ja linnut voivat aiheuttaa tekstiileille vahinkoa.

Rakenteellisen konservoinnin periaatteena on, että esineiden suojaamiseksi tehdään vain välttämättömimmät toimenpiteet: esineen puhdistaminen, rakenteiden tukeminen, vaurioiden laajenemisen estäminen ja vaurioituneiden kohtien korjaaminen. Esineen alkuperäistä rakennetta tulee suojella ja kaikkien konservointitoimenpiteiden tulee olla poistettavissa esinettä vahingoittamatta. Periaatteena on myös, että rakenteellista konservointia tekee vain alan koulutuksen saanut konservaattori. (emt., 8–9.)

4 AVOIN VARASTO JA KOKOELMIEN SAAVUTETTAVUUS

Luvussa perehdytään aluksi kirjallisuus- ja internet-lähteiden avulla avoimen varaston käsitteeseen lähtien siitä, miten se liittyy laajemmin kulttuuriperintöön ja museolaitoksen tehtäviin. Luvussa pohditaan myös, mihin tarpeisiin avoimen varaston konseptilla pyritään vastamaan museon laajalla tehtäväkentällä. Internet-lähteiden kautta luodaan lyhyt katsaus siihen, miten avoimen varaston periaatteita on toteutettu eri museoissa. Katsauksessa esitellään yleisesti erilaisia toimintatapoja. Erityisesti on pyritty löytämään esimerkkejä siitä, miten tekstiilikokoelmia museoiden avoimissa varastoissa esitellään. Katsaus keskittyy esineiden fyysiseen saavutettavuuteen kokoelmavarastoissa, sen sijaan niiden saavutettavuudesta internetin kautta valittiin mukaan vain opinnäytetyön aiheen kannalta merkittävimmät esimerkkejä.

4.1 Kulttuuriperinnön saavutettavuus

Museoinstituution ensisijaisena tehtävänä on kulttuuriperinnön säilyttäminen. Kulttuuriperinnöllä tarkoitetaan kansainvälisen museokomitean ICOM:n määritelmän mukaan mitä tahansa asiaa tai käsitettä, jolla katsotaan olevan esteettistä, historiallista, tieteellistä tai hengellistä merkitystä (ICOM - Suomen komitea ry.). Kulttuuriperintöä ovat käyttöesineet ympärillämme, taideteokset, rakennukset, ihmisen muokkaamat maisemat, kirjoitetut tekstit, tallennetut äänitteet, suullisena perintönä siirtyvät laulut ja tarinat, tapakäytännöt ja uskonnolliset rituaalit – siis kaikki ihmisten tuottama aineellinen ja aineeton perintö.

Kulttuuriperinnön saavutettavuudella tarkoitetaan museon palveluiden järjestämistä siten, että monenlaiset eri asiakasryhmät voivat käyttää niitä helposti ja esteettömästi. Saavutettavuuden osa-alueita ovat fyysinen saavutettavuus, tiedon ja viestinnän saavutettavuus, taloudellinen saavutettavuus, sosiaalinen ja kulttuurinen saavutettavuus sekä saavutettavuus eri aistien avulla (M. Teräsvirta 2007, 6–7). Opinnäytetyössä käyttäessäni saavutettavuus-käsitettä tarkoitan palvelun saavutettavuutta yleensä sisältäen sen nykyään ehkä käytetyimmän merkityksen eli asiakkaan huomioimisen iän, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn takia. Saavutettavuus-termin sijasta ja rinnalla käytän myös ehkä hieman yksiselitteisempää käsitettä saatavuus.

4.2 Avoimen varaston konsepti

Avoimen varaston käsite liittyy laajemmin kulttuuriperinnön saavutettavuuden käsitteeseen ja on sen yksi toteutusmalli, jonka tavoitteena on saada museovarastoissa olevat kokoelmat paremmin yleisön saataville. Avoin varasto (open storage, visible storage) on yleisölle kontrolloiduissa olosuhteissa avoinna oleva museokokoelmavarasto (Paavola 2010a, 34). Museoesineet tai osa niistä ovat nähtävillä sellaisinaan, mutta tarkoituksenmukaisesti suojattuina.

Yhdysvaltalaisen museoarkkitehtuurin konsultin John D. Hilberryn mukaan avoimen varaston tarkoitus on esitellä sitä, mikä on museonäyttelyiden ”kulissien” takana. Lähtökohdat esineiden näytteille asettamiselle avoimessa varastossa ovat toisenlaiset kuin museonäyttelyssä. Museonäyttelyn esineiden funktio on tukea näyttelyn käsikirjoitettua teemaa, avoimen varaston esillepano puolestaan on esinelähtöistä ja tarkoituksena on nimenomaan välittää tietoa kokoelmaesineistä ja niihin liittyvästä kulttuuriperinnöstä. Museonäyttelyssä voidaan viitata avoimessa varastossa esillä oleviin esineisiin ja päinvastoin. Myös esillepano on erilainen: avoimen varaston esineet asetellaan tiiviisti esineryhmittäin varastohyllyille, vitriinikaappeihin, vetoseinämiin tai -laatikoihin, kun taas museonäyttelyssä esineitä on niukemmin ja asetelua ohjaa näyttelyvitriinin teema. (Hilberry, 2002).

Yleisöllä on mahdollisuus tutustua museokokoelmiin museon määrittelemissä rajoissa. Sen mukaan, miten laajasti avoimen varaston konsepti otetaan käyttöön, voidaan puhua kahdesta erilaisesta konseptistä. Laajan kuvan konseptissa (big picture concept) pyritään saamaan kokoelmat kokonaisuudessaan nähtäville, kiehtoviksi ja käsitettäviksi. Näin vierailijat saadaan ymmärtämään kokoelmien laajuus ja se, mikä merkitys niillä on museon ensisijaisen tehtävän eli kulttuuriperinnön säilyttämisessä. He saavat tietoa museoesineiden historiasta, siitä miten niitä hoidetaan, konservoidaan ja käytetään tutkimus-, opetus- ja näyttelytoiminnassa. Pienen kuvan konseptin (small picture concept) mukaan osa esineistä laitetaan esille taustatietoineen. Tämän konseptin tarkoituksena on palvella lähinnä opiskelijoita, tutkijoita ja harrastajia mutta myös tavallisia museokävijöitä. (Hilberry 2002.)

Hilberryn mukaan kokoelmia voidaan esitellä yleisölle käyttäen kolmea eri lähestymistapaa. Valikoitu osa kokoelmia voidaan siirtää säilytystiloista yleisötiloihin ja asettaa tiiviisti esille vitriiniin aihe- tai esineryhmittäin perustiedoin varustettuna ja esineitä koskevaa lisätietoa on saatavissa esimerkiksi museon omasta esinetietokannasta. Toinen tapa on perustaa opiskelulle ja tutkimukselle erillinen tila, jossa osa kokoelmista on kompaktisti esillä vitriineissä tai vetolaatikoissa ja missä on sitä varten asianmukainen kalusto ja välineistö sekä mahdollisuus käyttää museon esinetietokantaa. (Hilberry 2002.)

Kolmanneksi yleisö voidaan päästää katsomaan itse kokoelmavarastoja. Yksinkertaisin ja kustannuksiltaan edullisin tapa on ”peek-in” eli mahdollisuus kurkistaa kokoelmiin esimerkiksi varaston ja yleisötilan väliseen seinään asennetun turvalasin läpi. Lähimmäksi ikkunaa voidaan asettaa hyllyille edustava ja vaihtuva valikoima kokoelman esineistöstä ja lisätieto kokoelmista kerrotaan esimerkiksi ikkunan vieressä sijaitsevassa tekstiplanssissa. Taaempana muu osa varastoa on nähtävissä sellaisena kuin se muutoinkin on: esineitä avoimesti hyllyillä tai säilytyspakkauksissa ja henkilökuntaa työnsä ääressä. ”Peek-in”-tapaa laajempi on ”walk-in” eli yleisö pääsee käymään säilytystiloissa lasiseinin rajatulla alueella, mikä mahdollistaa kävijöille laajemman näkymän kokoelmiin. Yleisölle tarjottavaa näkymää voidaan edelleen laajentaa ”walk-through”-esittelytavalla. Esineet ovat avoimesti hyllyillä lasiseinien takana tai vitriineissä ja kävijät voivat vapaasti kulkea säilytystilan käytävillä tutkiskellen nähtävillä olevia esineitä. (Hilberry 2002.)

Avoimessa varastossa museokokoelmiin pääsee tutustumaan yleisökierrosten lisäksi tutkimustarkoituksessa. Myös erilaiset asiakkaita osallistavat toiminnot kuten neuvontapäivät, kokoelmia hyödyntävät museopedagogiset toiminnot ja tapahtumat voidaan liittää avoimen varaston konseptiin (Paavola 2010a, 34).

Museoiden kahtalainen rooli – museoesineiden säilyttäminen tuleville sukupolville ja niiden saavutettavuuden järjestäminen nykyisille – tuo muasaan esineturvallisuuteen liittyviä ongelmia, jotka on huomioitava myös avoimen varaston suunnittelussa. Kysymys ei ole pelkästään esineiden rikkoutumiseen tai anastamiseen liittyvistä riskeistä, vaan säilytysolosuhteiden pitämisestä vakaina ja museostandardien mukaisina. Ymmärrettävästi ajatus kokoelmien avaamisesta yleisölle herättää myös kritiikkiä kokoelmista vastaavien museoammattilaisten keskuudessa. (Beyer 2010, 164.)

Suunnittelussa on huomioitava myös, että kokoelmavaraston järjestäminen avoimeksi varastoksi vie enemmän tilaa ja on kustannuksiltaan kalliimpaa kuin tavanomainen kokoelmavarasto. Avoimen varaston toteuttamiselle ei ole olemassa mitään tarkkaa ennalta määrättyä mallia, vaan museot suunnittelevat omanlaisensa version omista lähtökohdistaan ja omilla ehdoillaan. (Hilberry 2002).

4.3 Avoimen kokoelmavaraston funktio

Monille museoille on vuosikymmenten saatossa muodostunut ongelmaksi ylipaisuneet kokoelmat ja niiden säilyttämisen vaatimat resurssit. Kokoelmien määrällinen kasvu juontaa 1970–80-luvuille, jolloin museot yleisesti alkoivat kerätä kokoelmiin myös oman ajan arkipäivän esineistöä. Samoihin aikoihin alkanut perinteisen savupiipputeollisuuden häviäminen johti Tampereella siihen, että museo sai lahjoituksina valtavat määrät teollisia tuotteita ja näytteitä, erityisesti tekstiiliä, mutta myös muun muassa muovituotteita ja jalkineita. Kokoelmien parempaa hallittavuutta edistääkseen monet museot ovat 2000-luvulta lähtien laatineet kokoelmapoliittisia ohjelmia ja valtakunnallisen tallennus- ja kokoelmayhteistyöhankkeen, TAKO-projektin kautta on sovittu kokoelmien kartuttamisen vastuualueista.

Arvioiden mukaan 2–10 % kokoelmien esineistöstä on esillä näyttelyssä (Beyer 2010,153; Pettersson 2013, 15). Tampereen historiallisten kokoelmien osalta osuus on luultavasti vielä pienempi johtuen valtavista teollisista kokoelmista ja harjoitetusta näyttelypolitiikasta. Suurinta osaa esineitä säilytetään varastoihin pakattuina suljettujen ovien takana siltä varalta, että niitä mahdollisesti joskus käytetään historiatutkimus- tai näyttelytarkoituksessa.

Ajatus näyttää näitä suljettujen ovien takana olevia kokoelmia yleisölle on syntynyt juuri tämän epäsuhtan johdosta. Avoimen varaston idea on peräisin jo 1960-luvulta, kun USA:ssa levisi kokoelmien demokratisointia ajava ajatussuuntaus: kokoelmiin oli oikeus päästä tutustumaan kaikkien sitä haluavien, koska ne kustannetaan pääosin julkisilla varoilla. Ensimmäisiä museoita, jotka esittelivät varastokokoelmiaan vitriineissä tiiviisti

vieri viereen aseteltuina, oli New Yorkin Metropolitan Museum 1960-luvulla. (Beyer 2010, 154.)

Suzanne Keenen vuonna 2008 toimittaman museokatsauksen mukaan kansalaiset ovat kiinnostuneempia päästä tutustumaan museokokoelmiin kuin mitä on tarjolla olevia mahdollisuuksia. Tutkimuksen mukaan asiakkaat mainitsevat tärkeimmiksi motiiveikseen tutkimukselliset tarkoitukset, mutta kokoelmia halutaan hyödyntää myös opetuksessa, sosiaalisen identiteetin vahvistajana, kiinnostuksesta omaan sukuhistoriaan, luovan työn innoittajana tai niihin halutaan tutustua ihan vain omaksi iloksi. (Keene 2008, 41–42.)

Katsauksen mukaan yleisön kiinnostus museokokoelmia kohtaan on kasvanut. Britanniassa, jossa on useita avoimen varaston periaatteella toimivia museoita, vain 20 % kyselyyn vastanneesta 222 museosta ilmoitti kokoelmiin tutustuneiden määräksi yli 400 henkilöä vuodessa, suurimmat kävijämäärät olivat noin 14000 kävijää vuodessa. Museoista 52 % ilmoitti kiinnostuksen kokoelmia kohtaan kasvaneen kuluneen vuoden aikana ja vain 7 % ilmoitti kiinnostuksen vähentyneen. Yleisön kasvaneesta kiinnostuksesta kokoelmiin ilmoittivat erityisesti ne museot, joiden kokoelmat olivat laajemmin yleisön saavutettavissa. Kasvanutta kiinnostusta selittäviä tekijöitä olivat muun muassa museon ulospäin suuntautuva asenne ja tiedottaminen, paikallishistoriallisuus, mahdollisuus tutkimiseen ja kokoelmia esittelevät internetsivut. (Keene 2008, 7, 21–23.)

Avoimessa varastossa käydään eri syistä kuin museonäyttelyissä. Museo-kokoelmissa vierailevien asiakkaiden tarkoituksena on useimmiten tiedonhankinta, jonka ilmoitti vierailun päätarkoitukseksi 59 % kyselyyn vastanneista. Tietoa haetaan akateemista tutkimusta tai opiskelua varten, kirjan tai artikkelin kirjoittamiseen tai henkilökohtaiseen mielenkiintoon liittyen. Kokoelmien esineistöön halutaan tutustua myös oman luovan työn ideoinnin ja inspiraation mielessä. Esineiden näkemisestä saa visuaalisen elämyksen lisäksi tietoa niissä käytetyistä tekniikoista ja materiaaleista. Muita syitä kokoelmiin tutustumiseksi ovat kyselyn mukaan henkilökohtainen mielenkiinto esimerkiksi omaan sukuun liittyvissä asioissa, yhdistysten tai muiden ryhmittymien kiinnostus niiden menneisyyteen sekä kouluopetukseen liittyvät syyt. (Keene 2008, 41–42.)

On myös huomattava, että moni nykyajan ihminen haluaa ja osaa vaatia palveluilta aikaisempaa enemmän. Toivotaan monipuolisia elämyksiä ja kokemuksia, autenttisuutta, henkilökohtaista palvelua ja palvelun vuorovaikutuksellisuutta. Avoimen varaston periaatteella toimiva kokoelmavarasto vastaisi, paitsi yleisön suunnalta tulevaan kysyntään, myös ICOM:n museoeettisten sääntöjen vaatimukseen tuoda museokokoelmat yleisön saataville niin laajalti kuin mahdollista. Avoimen varaston toimintaperiaate on erilainen kuin museonäyttelyiden eikä se siksi kilpaile näiden kanssa vaan tarjoaa yleisölle toisenlaisen mahdollisuuden tutustua kokoelmien sisältämään kulttuuriperintöön.

4.4 Avoimen varaston toteutuksia

Avoimen varaston periaatteella toimivia museovarastoja on lukemattomia ympäri maailman. Katsauksessa tutustuttiin internet-lähteiden avulla lukuisien museoiden avoimiin varastoihin tavoitteena selvittää, minkälaisiin ratkaisuihin eri museot ovat päätyneet kokoelmien esillepanotavassa ja laajuudessa. Erityisesti havainnoitiin tekstiilien esillepanoa. Lisäksi selvitettiin, minkälaista avointa varastoa tukevaa toimintaa ja tapahtumia avoimen varaston periaatteella toimivissa kokoelmavarastoissa ja -keskuksissa on tarjolla.

4.4.1 Kokoelmien esillepano ja saavutettavuus

Kokoelmien esittelyä varten monet museot ovat rakentaneet kokoelmien pitkä- tai lyhytaikaista esittelyä varten erillisen tilan, jota voidaan nimittää varastonäyttelyksi. Hilberryn jaon mukaan näitä voi kutsua ”walk-through”-varastoiksi, joissa vierailijoiden kulku on järjestetty suhteellisen vapaaksi. Tällaiseen ratkaisuun ovat päätyneet esimerkiksi Museum der Dinge Berliinissä, Luce Center for American Art ja Tukholman Etnografisen museon Magasinet.

Brooklynin museon kokoelmista vastaa Luce Center for American Art, joka tarjoaa vierailijoiden nähtäväksi laajan, noin 1 500 esineen tiiviisti asetellun esillepanon museon kokoelmista. Esineet on järjestetty kuten yleisöltä suljetuissa varastotiloissa, esineryhmittäin ja materiaalin mukaan, mutta vitriineihin. Kosteus-, lämpötila- ja valaistusolosuhteet ovat kuten muissakin säilytystiloissa. (Kuva 2). Esineet ovat saatavilla tarkempaa tutkimista varten ja lisätietoa esineistä saa esinetietokannasta. Osa esineistä on valittu erityisiksi ”focus-esineiksi”, joiden taustatieto on saatavissa erillisistä kirjasista. (Brooklyn Museum 2013.)

Kuva 2. Yleiskuva Luce Centeristä.

Berliinissä sijaitsevan, Deutsche Werkbundin ja yleisesti 1900-luvun esinekulttuuria esittelevän, Museum der Dingen avoin varasto käsittää esineitä museon ”näyttökokoelmasta” (Schausammlung), jota käytetään opetus- ja tutkimustarkoituksessa vastaavasti kuin suomalaisten museoiden opetus- ja näyttökokoelmia. (Museum der Dinge 2013.) Kuvissa 3 ja 4 nähdään museon avoimen varaston kokoelmahyllystöjä.

Kuva 3. Yleiskuva Museum der Dingen avoimesta varastosta.

Kuva 4. Museum der Dingen opetuskokoelmia.

Tukholman Etnografisen museon Magasinet-varastonäyttelyssä (kuva 5) on esillä museon 440 000 esineen kokoelmista noin 6 000 esinettä vitriineihin asetettuina. Esineiden yhteydessä ei ole esineiden taustatietoja, mutta vierailijoilla on mahdollisuus päästä museon tietokantaan omien kannettavien tai tablettitietokoneiden avulla. Museossa suunnitellaan tietokonesovelluksen laajentamista myös mobiililaitteisiin soveltuvaksi ja vuorovaikutteiseksi niin, että vierailijat voivat sitä kautta antaa lisää tietoa esillä olevista esineistä. (Etnografiska museet 2013.)

Kuva 5 . Yleiskuva Tukholman Etnografisesta museosta.

Luzernin museossa päätettiin vuonna 2003 laittaa kokoelmat esille aivan uudella konseptilla. Varastonäyttelyssä (Schaudepot) esillä olevat kokoelmat muodostavat museon perusnäyttelyn (kuvat 6 ja 7). Suurin osa esineistä on asetettu esille varastohyllyille metalliverkon taakse tai vitriineihin. Maalaukset, grafiikka ja valokuvat on kiinnitetty ulosvedettäviin verkkoseinämiin ja tasossa säilytettävät esineet ovat vetolaatikoissa. Esillä

on yhteensä yli 11 000 museoesinettä teemoittain esille asetettuina ja esineitä koskevat tiedot ovat skannattavissa museon käsiskanneriin. Tekstiilikokoelmien alueella liiketunnistimet huolehtivat esineisiin kohdistetun valon säätelystä. Muu osa museon tiloissa säilytettävistä kokoelmista sijaitsee tavanomaisissa, yleisöltä pääsääntöisesti suljetuissa säilytystiloissa. Näihin tiloihin järjestetään ammattinäyttelijöiden vetämiä draamallisia opastuskierroksia, joissa myös kukin vierailija saa oman roolin esitettäväkseen. (Beyer 2010, 158; Historisches Museum Luzern 2013.)

Kuva 6. Luzernin historiallisen museon avoimessa varastossa esinetiedot saa skannaamalla.

Kuva 7. Luzernin historiallisen museon avoimen varaston esineistöä.

Esimerkkinä ”peek-in”-varastosta voidaan mainita Antwerpenissä toimivan Museum Aan de Stroomin yhteydessä sijaitseva museokokoelmavarasto, jossa säilytetään 180 000 museon 470 000 esineestä. Yleisöltä suljettu osa varastoa, jossa hyllystöt ulottuvat lattiasta korkealle kattoon asti, on nähtävissä läpinäkyvän seinän läpi (kuva 8). Esineet ovat pakattuina hapottomiin pahvilaatikoihin, erikoislaatikoihin tai -muoviin. Vierailijat pääsevät lasin takaa kurkistamaan myös käytännön museotyöhön. Yleisölle avoimessa varastossa on nähtävillä museon erikoiskokoelmia. (Museum an den Stroom 2013.)

Kuva 8. Yleiskuva Museum an den Stroomin avoimesta varastosta.

4.4.2 Tekstiilit

Tekstiileissä yleisesti käytetyt materiaalit, kuten villa, puuvilla, pellava ovat esillepanon kannalta hankalia, koska valo, pöly, huonot lämpö- ja kosteusolosuhteet sekä mahdolliset tuholaiset saattavat vaurioittaa ja tuhota esineen hyvinkin nopeasti. Siksi ne on parasta pitää suojattuina. Käyttämieni internet-lähteiden sisältämän sanallisen ja kuvallisen materiaalin perusteella näyttää siltä, että tekstiilit ja jalkineet on avoimessa varastossa pääsääntöisesti sijoitettu suljettuihin vitriineihin tai vetolaatikoihin optimaalisten olosuhteiden takaamiseksi.

Todella suurissa museoissa tekstiilikokoelmista vastaa erillinen yksikkö. Esimerkiksi Metropolitan Museon yli 35 000 esineen puku- ja asustekokoelmasta huolehtii museon yhtenä osastona toimiva pukuinstituutti. Vuodesta 2009 lähtien myös Brooklynin museon pukukokoelmat ovat olleet sijoitettuina pukuinstituuttiin. Kokoelmia ei pidetä pysyväisnäyttelyissä esillä tekstiilimateriaalin haurauden takia. Sen sijaan pukuosasto järjestää vuosittain mittavia erikoisnäyttelyitä, joihin liittyy rahoittajille järjestetyt hyväntekeväisyysgaalat. Pukuinstituutin henkilökunta järjestää museon näyttelytiloissa pukuhistoriaan teemoitettuja yleisökierroksia, jotka pohjaavat museon omiin kokoelmiin. (Metropolitanin taidemuseo 2013a.) Metropolitanin tekstiilikokoelmia säilytetään Antonio Ratti-keskuksessa. Vierailija voi tutkia tekstiileitä esinetietokannan lisäksi keskuksen tutkimustiloissa (Metropolitanin taidemuseo 2013b).

Useimmiten tekstiili- ja jalkinekokoelmat ovat avoimissa varastoissa esillä samoissa tiloissa kuin muu esineistö omissa vitriineissään tai vetolaatikoissaan tai kehyksissä. Kuvissa 9–14 nähdään erilaisia ratkaisuja tekstiilikokoelmien esittelyyn. Lontoon Victoria & Albert -museon tekstiilejä

Ovet auki kokoelmiin – Tampereen historiallisten museoiden tekstiilikokoelmia koskeva avoimen varaston konsepti

säilytetään Clothworkers' Centerissä, jonne pääsy on rajoitettu koskemaan vain tutkijoita ja opiskelijoita (kuva 10).

Kuva 9. Tapa-kankaasta valmistettuja tekstiileitä Tukholman etnografisen museon Magasinetissa.

Kuva 10. Kehystettyjä tekstiileitä vetoseinämiin ripustettuna, Victoria & Albert-museon varasto, Lontoo.

Kuva 11. Metropolitanin museon pukuinstituutin kokoelmia esillä näyttelyssä, New York.

Kuva 12. Katarina Suuren teltta, jonka sisälle vierailijoilla pääsy. Eremitaasin kokoelmakeskus, Pietari.

Kuva 13. Neuleita vetolaatikossa Vancouverin antropologisen museon avoimessa varastossa.

Kuva 14. Hattuja Bremenin Überseemuseumin avoimessa varastossa.

Suomessa ei ole toistaiseksi avoimen varaston periaatteella toimivaa kokoelmavarastoa, joten Tampereen museoiden hanke on tässä mielessä pilottiprojekti. Jyväskylän, vuonna 2009 valmistuneen kokoelmakeskuksen osalta tehdyt säilytystila- ja kalusteratkaisut mahdollistaisivat keskuksen muuntamisen avoimeksi varastoksi, mutta ainakin tällä hetkellä kokoelmakeskus on yleisöltä suljettu. Kuvissa 15–18 nähdään järjestettävää, sisäänmuuttovaiheessa olevaa kokoelmaesineistöä sekä käytännöllisiä säilytyskalusteita, jotka toimisivat hyvin avoimessa varastossa.

Kuvat 15 ja 16. Esinehyllystää ja vetolaatikoita. Jyväskylän kokoelmakeskus.

Kuvat 17 ja 18. Museotekstiilien pukupusseja ja tekstiilirullia kaksikerroshyllystössä. Jyväskylän kokoelmakeskus.

4.4.3 Toimintaa ja tapahtumia

Useissa avoimen varaston konseptilla toimivissa kokoelmavarastoissa järjestetään säännöllisesti avoimien ovien päiviä. Birminghamin museon kokoelmakeskuksessa avointen ovien iltapäivä on kerran kuukaudessa. Vierailu on maksuton ja ilman opastusta, mutta edellyttää ennakoilmoittautumisen (kuva 19.) Muita tapahtumia ovat olleet muun muassa halloween-yö ja 4am-projekti, jossa ryhmä ammattivalokuvaajia saattoi kuvata kokoelmakeskuksessa neljän aikaan aamuyöllä. (Birmingham Museum and Art Gallery 2013.)

Useissa maissa, kuten myös monissa suomalaisissa museoissa, suuren suosion saanutta Museoiden Yö -tapahtumaa on laajennettu myös kokoelmavarastoihin ja -keskuksiin. Kuvassa 20 nähdään tilannekuva Lontoon arkeologisessa arkisto- ja tutkimuskeskuksessa järjestetystä Museoiden yöstä.

Kuva 19 Birminghamin museon kokoelmakeskus, avoimien ovien päivä 2007.

Kuva 20. Museoiden yö, LAARC, Lontoo.

Käyttämieni internet-lähteiden perusteella hyvin tyypillinen tapa tutustuttaa yleisö museon kokoelmavarastoihin on opastetut yleiskierrokset. Kierrokset voivat olla kaikille avoimia yleiskierroksia tai tietyille ryhmälle räätälöityjä, esimerkiksi johonkin teemaan liittyviä kierroksia. Kuvassa 21 on menossa yleiskierros Luce Centerin avoimessa kokoelmakeskuksessa.

Kuva 21. Yleisökierros Luce Centerissä.

Kokoelmiin ja laajemmin esine- tai yleishistoriaan liittyvä opetustoiminta on hyvin yleistä avoimen varaston periaatteilla toimivissa museovarastoissa. Hyvin tyypillisiä ovat meneillään oleviin näyttelyihin liittyvät teema-luentot ja kurssit, mutta opetussisällön perustana voi olla myös nimenomaan museokokoelmat. Esimerkiksi Birminghamin kokoelmakeskuksessa järjestetään yhden päivän teemakursseja, kuten huhtikuussa 2013 järjestettävä luovan valokuvauksen kurssi, jossa ammattikuvaajat opastavat kävijöitä esinekuvauksessa ja kohteena ovat kokoelmaesineet. (Birmingham Museum and Art Gallery 2013.)

Museoiden kokoelmakeskusten opetustarjonta saattaa olla hyvinkin laajaa. Victoria & Albert-museoon kuuluva Sackler Centre Lontoossa on monipuolinen oppimiskeskus muotoilun ja taiteen opiskelijoille sekä yleisesti kaikille taiteesta ja muotoilusta kiinnostuneille. Keskuksessa järjestetään kursseja, seminaareja, luentoja, keskustelutilaisuuksia, työpajoja ja taidetilaisuuksia (kuvat 22 ja 23). Sieltä on myös mahdollisuus varata työtilaa ja residenssin korkeintaan puoleksi vuodeksi kerrallaan. Eri toimintamalleissa hyödynnetään museon omia laajoja kokoelmia. Lisäksi museon yhteydessä toimivissa tutkimustiloissa on mahdollisuus esinetutkimukseen. (Victoria and Albert Museum 2013.)

Kuvat 22 ja 23. Opetustoimintaa Sackler Centerissä.

Tilburyssa, Hollannissa sijaitsevan Textielmuseumin yhteydessä toimii tekstiiliakatemia ja -laboratorio, jotka tarjoavat monipuolista opetusta tekstiilialalla. Opastetuilla kierroksilla on mahdollisuus tutustua edellisten lisäksi myös tekstiilikokoelmiin sekä alueella sijaitseviin vilttitehtaaseen ja damastikutomoon. (TextielMuseum TextielLab 2013.)

4.4.4 Kokoelmat internetissä

Museot esittelevät hyvin monipuolisesti näyttelyitään, toimintaansa ja kokoelmiaan internetissä. Tyypillisimmät tavat käyttää internetiä kokoelmien esittelyyn ovat esinetietokannat ja verkkonäyttelyt. Museoilla on myös useita kansallisia ja kansainvälisiä yhteishankkeita kokoelmien saamiseksi internetiin, kuten Suomi-kokoelma, Museot Online, KDK (Kansallinen digitaalinen kirjasto) yhdessä arkistojen ja kirjastojen kanssa sekä yleiseurooppalainen hanke Europeana. Tämän lisäksi useat museot nostavat kokoelmistaan esille joitain erikoisuuksia tai ”kuukauden esineen”. Kokoelmia ja kokoelmatyötä esitellään usein myös FAQ-sivuilla, joille on koottu vastauksia usein esitettyihin kysymyksiin (Frequently Asked Questions).

Monet museot ovat laajentaneet palveluitaan myös sosiaaliseen mediaan. Tampereen museoiden sosiaalisen median palvelu Museosolmu tarjoaa väylän museon ja yleisön väliseen vuorovaikutukseen myös museoesineiden tunnistamisessa (Tampereen kaupunki 2013b). Göteborgilaisella Röhsska Museetilla, joka valmistelee kokoelmien avaamista yleisölle, on henkilökunnan ylläpitämä Back-stage-blogi, jossa he kertovat museotyöstä ja meneillään olevista projekteista kuvin ja sanoin (Röhsska Museet 2013.)

Kuvat 24 ja 25. Tekstiilivaraston kaluston uudistus. Röhsska museo.

5 LÄHTÖKOHDAT KOKOELMIEN AVAAMISELLE

Luvussa selvitetään, mitkä ovat ne lähtökohdat, joihin avoimen varaston toiminnan suunnittelu pohjaa. Aluksi esitellään pääpiirteittäin käytettävissä olevat tilat. Toiminnan sisällön ideoinnin, mahdollisuuksien ja rajoitusten selvittämiseksi haastattelin teemahaastattelumenetelmällä kokoelma-keskuksen päällikkö Tiina Paavolaa, tekstiilikonservaattori Maija Pennasta ja viransijaisena johtavana museolehtorina 31.12.12 asti toiminutta Leena Tornbergia. Tekstiilitutkija Anne-Mari Lehto vastasi haastattelukysymyk-

siini sähköpostitse. Teemahaastattelun runkokysymykset ovat liitteessä neljä.

Hirsjärvi ja Hurme (2009, 47–48) nimeävät teemahaastatteluksi puoli-strukturoidun haastattelumenetelmän, jossa edetään tiettyjen, tutkittavan ilmiön kannalta keskeisten teemojen mukaan. Teemahaastattelumenetelmä on vuorovaikutuksellista ja sillä pystytään ottamaan hyvin huomioon haastateltavien tulkinnat, mielipiteet ja heidän antamansa merkitykset kyseessä oleville asioille. Näin haastateltavien ääni pääsee paremmin kuuluville ja antaa heille laajemmat mahdollisuudet esittää näkökantansa kuin strukturoidussa haastattelussa, jonka näkökulma lähtee haastattelijasta. Haastattelurunko on kaikille haastateltaville sama, mutta menetelmä mahdollistaa tarvittaessa haastattelun aikana esille nousseiden asioiden tarkentamisen ja perehtymisen johonkin erityiskysymykseen syvällisemmin. Menetelmä sopi hyvin omiin tarkoituksiperiini, koska halusin nimenomaan laadullista, tietosisällöltään monipuolista aineistoa, joka auttoi luomaan kokonaiskäsityksen alkulähtökohdasta. Haastatteluissa nauhoittamani aineiston litteroin ja analysoin jaottelemalla aineiston haastattelurungon teemojen ja aineistosta esille nousseiden teemojen mukaan. Lopuksi tarkistutin haastatteluista kirjoittamani tekstin haastateltavilla varmistuakseni asiasisällön ja tulkinnan oikeellisuudesta.

5.1 Toiminnalle varatut tilat

Avoimen varaston toiminnan suunnittelua kokoelmakeskuksen tiloihin helpottaa se, että eri toiminnot, kuten pesula, pakkaustarvikevarasto, arkistot, tutkimus-, konservointi- ja säilytystilat on jaettu erillisiin tiloihin. Näin on helppo rajata ne alueet, joihin yleisöllä on mahdollisuus tutustua ja mihiin yleisöä ei päästetä. Kokoelmakeskusta halkoo leveä käytävä, joka erottaa työtilat säilytystiloista. Tiloja muutettaessa tehdasrakennuksesta kokoelmatoiminnalle soveltuviksi suunnitelma ei sisältänyt sisäikkunoiden asentamista pääkäytävän ja työ- ja säilytystilojen välisiin seiniin, mikä rajoittaa Hilberryn esittämää ”peek-in”-mahdollisuuden käyttöä. Seinä voidaan toki päättää puhkaista myöhemmin. Pääosin samassa tasossa sijaitsevat tilat mahdollistavat esteettömän kulun ja ne on helppo pitää siistinä ja järjestyksessä. Laajalla piha-alueella on hyvät pysäköintimahdollisuudet. (Paavola, suullinen tiedonanto 12.12.12.)

Kokoelmien muuton yhteydessä kokoelmat järjestetään säilytystiloihin materiaalien ja niille asetettujen olosuhdevaatimusten mukaisesti. Historiallisten museoiden säilytystiloja ovat koneiden ja laitteiden varasto, orgaanisten materiaalien varasto, luonnontieteellisten kokoelmien varasto, tekstiilivarasto, epäorgaanisten materiaalien pienesineistön varasto, tekstiilivarasto, nahka- ja turkisvarasto sekä kumi- ja muovivarasto. Lisäksi kokoelmakeskuksessa on kahden taidemuseon kokoelmavarastot ja työtiloja. Varastojen neliömäärä on yhteensä noin 8 000 m². Säilytystiloissa esineet järjestetään muuttopakkausissaan esineryhmittäin kuormalava- tai metal-

lihylllyille. Kuvissa 26 ja 27 nähdään tekstiilien säilytyslaatikoita ja huonekaluja sisäänmuuttovaiheessa. Arvotekstiilivarastoon asennetaan kaksikerroshyllystö, jossa on säilytystilat tekstiilirullille, -laatikoille ja vaatepuilla oleville tekstiileille. Hauraimmat arvotekstiilit varastoidaan vetolaitteisiin.

Avoimen varaston ydintila tulee olemaan kokoelmakeskuksen opetustila, joka siirtyi museon hallintaan suunnitellun yhteistyökumppanin vuokrasopimuksen peruunnuttua, sekä sen yhteydessä sijaitsevat yleisö- ja asiakastilat. Tilojen yhteisneliömäärä on noin 290 m². Liitteessä 3 on osa kokoelmakeskuksen pohjapiirustusta, josta näkyy asiakas- ja opetustilat sekä osa muita kokoelmakeskuksen tiloja. Opetustilaan siirretään suurin osa opetuskokoelmiin kuuluvista esineistä (kuva 28). Asiakastilaan on mahdollista järjestää kokoontumistila erisuuruisille ryhmille ja yksittäisille tutkijoille (kuva 29). (Paavola, suullinen tiedonanto 12.12.12.)

Kuva 26. Tekstiililaatikoita väliaikaisessa säilytystilassa orgaanisten materiaalien varastossa.

Kuva 27. Tuoleja ja banketteja muuttopakattuina orgaanisten materiaalien varastossa.

Kuva 28 . Kokoelmakeskuksen opetuskokoelmatila muuttovaiheessa syksyllä 2012.

Kuva 29 . Kokoelmakeskuksen asiakastilaa muuttovaiheessa syksyllä 2012.

5.2 Toiminnan tavoitteet

Idea siitä, että kokoelmakeskus tulisi toimimaan avoimen varaston periaatteilla, lähti liikkeelle vuonna 2007 kokoelmakeskuksen hankerahoitukselle

kirjatuista ehdoista, jotka edellyttävät tulevan toiminnan olevan uutta, innovatiivista ja kuntalaisia osallistavaa. Kokoelmavarastojen kehittämistä jo vuosia pohtinut työryhmä, mukanaan muun muassa museotoimenjohtaja Toimi Jaatinen, oli käynyt tutustumassa Eremitaasin avoimeen varastoon Pietarissa ja saanut sytykkeen uudenaikaiseen, yleisön tarpeet huomioivaan kokoelmavarastoinnin tapaan. Osallistuminen *Open up: Stored Collections as a Public Resource* -seminaariin Lontoossa vuonna 2009 sai nykyisin kokoelmakeskuksen päällikkönä toimivan Tiina Paavolan innostumaan ajatuksesta avata museon kokoelmia yleisölle. Kokoelmakeskuksen kehittäminen avoimen varaston suuntaan vastaisi museon tehtävään saattaa kokoelmat ja niihin liittyvä tieto kulttuuriperinnöstämme saataville mahdollisimman laajasti. Lisäksi se sekä täyttäisi hankerahoituksen ehdot että olisi innostavan haasteellista. (Paavola, suullinen tiedonanto 12.12.12.)

Kokoelmien avaamisesta laajemmin yleisölle yhdistyvät kaksi tärkeää asiaa: toisaalta museokokoelmat saadaan järjestettyä paremmin, niille voidaan taata asianmukainen säilyttäminen ja esineturvallisuus ja toisaalta asiakkaat hyötyvät kokoelmien saavutettavuuden paranemisesta. Toiminta avoimen varaston periaatteilla myös kohottaa museon profiilia, mikä voi helpottaa julkisen rahoituksen saamista jatkossa. Erityisen tärkeää on myös se, että kun kuntalaiset pääsevät tutustumaan kokoelmiin ja museotyöhön, he ymmärtävät paremmin, mihin heiltä kerättyjä verovarjoja käytetään ja osaavat arvostaa museoissa tehtävää työtä. Tavoitteena ei Paavolan mukaan ole saada mahdollisimman suuria kävijämääriä, vaan että kellä tahansa, jolla on kiinnostus saada esimerkiksi jokin esine nähtäväksi, olisi myös mahdollisuus siihen. Tämä visio vaatii toteutuakseen erityistä panostamista asiakaspalveluun ja siihen suunnattaviin resursseihin. (Paavola, 2010b, 11; Paavola, suullinen tiedonanto 12.12.12.)

5.3 Avoimen varaston toiminnan ideointia

Kokoelmakeskuksen avoimen varaston toiminnan ideoinnissa on lähdetty siitä, että toiminta tapahtuu pääasiallisesti opetus- ja asiakastiloissa. Muu osa kokoelmakeskusta on suljettua varastoa ja työtiloja, joihin pääsee tutustumaan rajoitetusti opastetuilla yleisökierroksilla (Paavola, suullinen tiedonanto 12.12.12). Avoimen varaston toteuttamiseen Tiina Paavola asettaa kolme minimivaatimusta: vierailijoille pitää olla nähtävää, koettavaa tai opittavaa, varastojen tulee olla siistit ja järjestyksessä ja liikkumisen varastossa on oltava turvallista, sujuvaa ja esteetöntä (Paavola 2010b).

5.3.1 Yleisökierrokset

Tiina Paavolan mukaan yleisökierrosten pääkohderyhmänä halutaan pitää tavallinen tamperelainen aikuisväestö, jolle ei ryhmänä juurikaan kohdenneta kulttuuripalveluita. Kävijäryhminä tulevat lisäksi olemaan museon sidosryhmät, museoalalla työskentelevät ammattiryhmät, eri alojen opiske-

lu- ja harrasteryhmät sekä koululaisryhmät. (Paavola, suullinen tiedonanto 12.12.12.)

Ajatuksena on, että yleisökierrokset keskittyvät alkuvaiheessa suurimpaan, orgaanisten materiaalien sekä isojen koneiden ja laitteiden varastoihin, joissa esineet ovat korkeilla kuormalavahyllyillä tai varastohyllystöissä. Suurin osa esineistä pysyisi suojakankailla ja -muoveilla suojattuina tai laatikoissa, mutta sopivasti näköetäisyydellä oleva, valikoitu osa puretaan pakkauksista ja asetetaan esille turvalasin tai verkkoseinän taakse. Paavola visioi, että esillä voi olla esimerkiksi edustava otos jostain esineryhmästä, pienesineistöä viereen aseteltuina, koulumuseon pienoismalleja ulosvetolavoilla ja muuta tamperelaisia kiinnostavaa esineistöä. Myös osa lattialle sijoitetuista, isoista esineistä kuten auto, ruumisvaunut tai kutomakone voisivat olla näyttökohteina. Keskiaikaisille puuveistoksille voidaan rakentaa oma ikkunallinen, kaihtimilla varustettu vitriinitila. Vanhat katukyltit, peilit ja seinäkellot voidaan kiinnittää verkkoseinälle, jossa ne ovat varastossa kävijän nähtävillä. Näyttökohteet valitaan niin, että mielenkiintoista katsottavaa on isossa varastotilassa siellä täällä. Ajan mittaan ja käytettävissä olevien resurssien mukaan esineitä otetaan laajemmin esille – esineturvallisuus huomioiden. (Paavola, suullinen tiedonanto 12.12.12.)

Arvotekstiilivarastossa esineet tulevat olemaan pakattuina varastopakkuuksiin laatikoihin ja rullille, jotta niille voidaan taata parhaat mahdolliset säilytysolosuhteet. Vierailija voi siis ainoastaan nähdä, miten museotekstiilit pitää varastoida (Pennanen, suullinen tiedonanto 13.12.12). Poikkeuksena voidaan harkita laittaa esimerkiksi hattuja vitriiniin tai näyttelystä tulleita pukuja väliaikaisesti esille pukuvitriiniin. Vaikka museotekstiilejä ei juuri ole esillä, voi pelkästään varaston kaksikerroshyllystön näkeminen olla vaikuttava kokemus ja antaa vierailijalle ymmärryksen kokoelmien laajuudesta ja asianmukaisesta säilyttämisestä. Kävijälle voidaan näin esitellä havainnollisesti niin sanottua kulissien takana tehtävää museotyötä. Kävijöiden nähtävillä, katsottavissa ja kosketeltavissa olevat tekstiilikokoelmat sijoitetaan opetustilojen yhteyteen. Kokoelmakeskuksen toisen kerroksen säilytystiloja, jossa sijaitsevat muun muassa nahka- ja turkisekä kumi- ja muovivarastot, esitellään sopimuksesta esimerkiksi eri alojen ammattilaisryhmille. Periaatteena on, että sekä kaikki säilytystilat että käytävät ovat niin siistejä ja järjestyksessä, että niissä on valmius vastaanottaa vieraita. (Paavola, suullinen tiedonanto 12.12.12.)

Yleisökierroksen aikana ryhmän vetäjä esitellessään valittuja näyttökohteita kertoo kävijöille samalla museotyöstä ja sen eri prosesseista, luetteloinnista, konservoinnista ja varastoinnista. Työtiloissa käydään lyhyesti ja vierailijoille kerrotaan, mitä siellä ollaan juuri tekemässä. Vierailijoilla on luonnollisesti mahdollisuus esittää kysymyksiä ja keskustella työntekijöiden kanssa niin, että meneillään oleva työ ei siitä merkittävästi häiriinny. (Paavola, suullinen tiedonanto 12.12.12.)

5.3.2 Opetus- ja asiakastilojen toiminnan ideointia

Avoimen varaston toiminta keskittyy pääasiassa opetus- ja asiakastiloihin. Vierailijan, joka haluaa tutkia tarkemmin jotain tiettyä esinettä tai esineyhmää, toivotaan ilmoittavan ennalta mahdollisimman tarkkaan, mistä esineistä hän on kiinnostunut. Esinetutkimuksen tarkoituksen mukaan museo voi määritellä, miten monta (veloituksetonta) esinehakuja katsotaan riittäväksi kussakin tapauksessa. Tutkimukseen varataan rauhallinen tila, jossa sijaitsevasta tietokoneesta on mahdollisuus selata henkilökunnan käyttämää, laajaa esinetietokantaa. Esinetietokannan esinekuvat ja -tiedot pyritään saamaan mahdollisimman laadukkaiksi ja kattaviksi. Tilaan hankitaan riittävän iso työpöytä esineiden tutkimista varten. (Paavola, suullinen tiedonanto 12.12.12.)

Sekä isommassa opetustilassa että pienempiin osiin jaetuissa asiakastiloissa järjestetään yleisötilaisuuksia. Yksi idea on esimerkiksi luentosarja, jonka opiskelumateriaali pohjaa museon omiin kokoelmiin. Tekstiilikonservattori Maija Pennanen ottaa esimerkiksi kansallispukuharrastajille tarkoitettua tykkimysseemaluennon. Luennon yhteydessä vieraille esitetään videotykillä esinetietokannan tykkimysseistä kuvia, jotka ovat niin tarkkoja, että kuviot ja pistot ovat selvästi nähtävissä. Tarvittaessa kuvia voidaan tulostaa maksua vastaan mukaan otettaviksi. Vieraiden tarkasteltavina voi myös olla opetuskokoelmaan kuuluvia, tilaisuuden teemaan liittyviä esineitä. Esineet valitaan pääsääntöisesti opetuskokoelmasta. (Pennanen, suullinen tiedonanto 13.12.12.)

Opetus- ja asiakastilat soveltuvat hyvin paikaksi järjestää museon neuvontapäiviä, joita on aiemmin järjestetty säännöllisesti Vapriikin tiloissa, mutta toiminta on ollut keskeytyksissä varastomuutosten ajan. Neuvontapäivillä asiakkailla on mahdollisuus saada asiantuntija-apua esimerkiksi omistamansa tekstiilin iästä, materiaalista, suunnittelijasta ja säilyttämissuosituksista. Neuvontapäivät voidaan laajentaa työpajatyyppisiksi tapahtumiksi, joissa vierailijat saavat oppia esimerkiksi vanhan arvotekstiilin pesemisessä. Myös osa museon ikäihmisprojektien tapaamisista voidaan toteuttaa kokoelmakeskuksen tiloissa. Avoimen varaston toimintaan voidaan liittää myös jo kehitettyjä toimintapaketteja kuten Muisteluskätköt ja ”Muistatko vielä sen kahvihetken?” sekä Dora Jung -kiertonäyttelyn aineisto. Opetuskokoelmiin hankittuja TV 2:n historiallisen draamasarja Hovimäen pukuja voidaan käyttää tapahtumien elävöittämisessä. Lisäksi voidaan järjestää asiantuntijataapahtumia eri teemoihin liittyen. Vuorovaikutteisen toiminnan lisääminen avaa myös uudenlaisia yhteistyömahdollisuuksia eri tahojen ja asiantuntijaryhmien kanssa. (Lehto, sähköpostiviesti, 18.02.2013.)

5.3.3 Esineiden saatavuus

Kokoelmien esillepano lähtee siitä, mitä kokoelmakeskuksen henkilökunta haluaa tuoda kokoelmista esille, minkälaisia toiveita on kävijöillä ja toi-

saalta itse esineistöstä nousevista mahdollisuuksista ja rajoituksista. Opetustilojen esineistö kuuluu pääsääntöisesti opetuskokoelmiin. Huomattava osa opetuskokoelmista, esimerkiksi osa teollisen tekstiilin kokoelmista, nostetaan tilankäytön maksimoimiseksi laatikoihin pakattuina kuormalavahyllyille, mikä tuo vierailijoille suoran tuntuman museovarastointiin. Edustava otos teollisesta tekstiilistä valmistetaan näytefiilereiksi, mallikappaleiksi, jotka ovat vapaasti vierailijoiden tutkittavissa. Museokokoelman tekstiiliarkisto muodostetaan ja pyritään saamaan sekä fyysisesti että digitaalisesti asianmukaiseen järjestykseen (Lehto, sähköpostiviesti, 18.02.2013.). Opetuskokoelman kengät asetetaan esille hyllyille ja ne ovat muun opetuskokoelmaesineistön tapaan vierailijoiden tarkasteltavissa. Asiakaspäätteen kautta vierailijalla on pääsy henkilökunnan käyttämään Siiri-tietokantaan. (Paavola, suullinen tiedonanto 12.12.12.)

Opetustilaan voidaan resurssien puitteissa asettaa vitriineihin esille valikoitu otos kokoelmaesineistä. Myös esimerkiksi uusia, vielä luettelomattomia esinehankintoja voisi olla määrääjän, esimerkiksi kuukauden esillä, minkä jälkeen ne siirrettäisiin varastoitaviksi (Pennanen, suullinen tiedonanto 13.12.12). Tämän lisäksi esillä voi olla esimerkiksi museokokoelmiin kuuluvia esineitä, joiden tunnistetiedot ovat syystä tai toisesta jääneet vajaksi. Tällaisia voivat olla esimerkiksi vanhat laitteet tai työvälineet, joiden käyttötarkoituksesta ja toimintaperiaatteista ei ole saatu tietoa tai tieto on hävinnyt. Esineitä voi oivallisesti käyttää osallistavassa vuorovaikutuksessa kävijöiden kanssa, joilla saattaa olla hallussaan esineitä koskevaa tietoa ja kokemusta. Opetustilaan voi laittaa esille myös sellaisia koneita tai laitteita, jotka on siirretty opetuskokoelmiin tai materiaalivarantoon, jos vastaavanlaisia on museokokoelmassa. (Paavola, suullinen tiedonanto 12.12.12.) Tällainen kone voi olla esimerkiksi vanha tietokone, jonka tekniikasta kiinnostunut asiakas voi ”asiallisesti aukaista” hajottamatta sitä ja selvittää itselleen sen toimintaperiaatteita, mitä monikaan ei uskalla tehdä omalle kotikoneelleen mutta mikä voi olla hyvinkin opettavainen kokemus. (Tornberg, suullinen tiedonanto 10.12.12.)

5.4 Konservoinnin näkökulma

Kokoelmien avaamisessa yleisölle Tampereen historiallisten museoiden tekstiilikonservaattori Maija Pennanen pitää tuholaisvaaraa huomattavana uhkana. Kokoelmien muuton yhteydessä vuosina 2008–2013 kaikki pakastettavissa olevat esineet on pakastettu ja vanhoissa varastoissa vaivannut tuholaisongelma on saatu kuriin. Tekstiili-, nahka- ja turkiskokoelmien säilyttämisen kannalta – varsinkin uudessa tilanteessa, kun kaikki tekstiilit sijaitsevat samassa rakennuksessa – on ensiarvoisen tärkeää, että tilanne myös pysyy hallinnassa. (Pennanen, suullinen tiedonanto 13.12.12.)

Toinen erityistä huomiota vaativa seikka on säilytystilojen lämpötilan ja ilmankosteuden pysyminen stabiilina, museovarastoilta edellytettyjen suositusten mukaisina. Tästä syystä on tarkasti tutkittava etukäteen, millaiset

heilahtelut olosuhteisiin tulee, jos tietynsuuruinen ihmisryhmä on tilassa tietyn aikaa. Jos olosuhdemuutoksia havaitaan, on tehtävä päätös tilaan pääsyn rajoittamiseksi. (Pennanen, suullinen tiedonanto 13.12.12.)

Museon säilytystiloissa tekstiilit ovat aina pakattuina tekstiililaatikoihin, -rullille tai pukupusseissa vaatepuille. Hyvin hoidetussa tekstiilivarastossa voi siis ainoastaan nähdä sen, miten tekstiilien pitää olla varastoituna. Tuholaisvaaran, pölyn, mahdollisen liiallisen valon tai ilmankosteus- ja lämpötilavaihteluiden takia tekstiilejä ei voi pitää vapaasti esillä ilman suojaa myöskään avoimessa varastossa. Pennanen mukaan se, että eri materiaalit kestävät eri tavalla avoimen esille asettamisen ja että tekstiilit ovat ylipääntänsä hauraampia säilymään kuin esimerkiksi metalliesineet, on otettava huomioon avoimen varaston suunnittelussa. Tekstiilien elinkaari on verrattain lyhyt. Kaikessa tilojen ja toimintojen suunnittelussa on ensisijaisesti otettava huomioon kokoelmien säilyminen ja uudistusten on tuettava säilyttämistä. Avoin varasto-hanke ei välttämättä tue kokoelmien säilyttämistä, vaan tuo mukanaan riskejä. (Pennanen, suullinen tiedonanto 13.12.12.)

Suunnitelmissa kokoelmien avaamisesta yleisölle Maija Pennanen näkee ongelmallisena myös sen, että tekstiilikokoelmat on luetteloitu esinetietokantaan vain pieneltä osalta. Luettelointiin liittyvässä arvaluokituksessa osa tekstiileistä siirretään opetus- tai käyttökokoelmaan, jotka olisivat helpommin hyödynnettävissä avoimen varaston konseptissa. Jaosta on myös se hyöty, että konservaattorit voivat keskittyä varsinaisen museokokoelman hoitoon ja säilyttämiseen. Koska historialliset kokoelmat ovat valtavat – kokonaisuudessaan noin 375 000 esinettä – kokoelmapoliittisen ohjelman mukainen tavoite siitä, että kokoelmista 20 %:n kuuluisi opetus- ja käyttökokoelmaan, tarkoittaisi 75 000 esinettä, joista tekstiilien osuus olisi kymmeniä tuhansia. Myös niiden hoitoon ja järjestämiseen tulisi olla resursseja. (Pennanen, suullinen tiedonanto 13.12.12.)

John D. Hilberry painottaa avoimen museovaraston suunnittelua koskevassa artikkelissaan, että tekstiilejä ei pidä asettaa avoimesti esille varastohyllylle edes pleksi-levyn tai lasin taakse ”walk-through”-varastossa, jossa esineille varattu tila voi olla hyvinkin laaja ja riski tekstiilin altistumiselle tuholaisille tai liialliselle valolle on huomattava. Toisaalta Hilberryn mukaan sekin, että vierailijoille selvitetään, miksi tekstiilit ovat pakattuina eivätkä avoimesti hyllyillä, voi toimia heille kiehtovana oppimiskokemuksena. Yleiskäsityksen tekstiilikokoelmien laajuudesta ja sisällöstä voi saada avaamatta yksittäisiä tekstiilirullia tai -laatikoita. (Hilberry, 2002.)

5.5 Museopedagoginen näkökulma

Museopedagogisen yhdistyksen Pedaali ry:n mukaan museopedagogisella toiminnalla on kolme lähtökohtaa. Ensinnäkin museopedagogisen toiminnan tarkoituksena on helpottaa, rohkaista ja tukea museokävijän henkilö-

kohtaista kokemusta ja elämystä sekä aktivoida häntä omiin tulkintoihin ja omaan luovuuteen. Toiseksi museopedagogia toimii informaation välittäjänä ja tiedon lisääjänä ja syventää näin kävijän ymmärrystä. Lisäksi museopedagogia käsittelee ja avaa museota instituutiona. Museopedagogialla on myös kahtalainen rooli välittäjänä museon ja yleisön välillä. Sen tehtävänä on tuoda esiin museokävijöiden näkökulmia ja ottaa huomioon erilaisten kävijöiden tarpeita. Samalla se pyrkii sitouttamaan koko museoorganisaation yleisön huomioimiseen ja museopedagogisten tehtäviensä tukemiseen. (Museopedagoginen yhdistys Pedaali ry. 2013)

Lähtökohta museopedagogisen toiminnan suunnittelulle avoimen varaston toimintaympäristöön on Leena Tornbergin mukaan aivan erilainen kuin toiminnan suunnittelu museonäyttelyyn. Ensinnäkään kokoelmatiloja ei ole ensisijaisesti ajateltu yleisökäyttöön. Myös esineturvallisuuden kannalta tilanne on erilainen: näyttelyssä on vähän ja tarkkaan valikoituja esineitä turvallisesti vitriineissä, kun taas kokoelmakeskuksessa on valtava määrä esineitä, joiden turvallisuus pitää taata muulla tavoin. Museopedagogisesta näkökulmasta on kävijöille selvítettävä tarkasti, että osa kokoelmakeskuksesta – yleisö- ja opetustilat – on avointa varastoa mutta museokokoelmien säilytystilat sekä työtilat ovat suljettua tilaa, johon pääsee vain rajoitetusti. (Tornberg, suullinen tiedonanto 10.12.12.)

Museoesineiden turvallisuuden takaamiseksi on tärkeää, että museokokoelman ja opetuskokoelman esineet ovat selvästi eritelty niin, ettei synny sekaannusta siitä, kumpaan kokoelmaan tietty esine kuuluu. Museopedagogisesta näkökulmasta havaintoesineenä käytetyn esineen ei tarvitse olla aito, museaalinen esine. Tärkeintä on, että esineen käyttötarkoitus ja -tapa pystytään havainnollistamaan. Tässä mielessä opetuskokoelmaesineiden käyttäminen on mielekkäämpää ja auttaa havainnollistamisessa paremmin, koska niitä voi käsitellä tavallisen käyttöesineen tavoin. Opetustilanteen ja laajemmin opetuskokoelman esineitä valittaessa onkin huomioitava, että esine voi ja saa mennä rikki. Opetuskokoelmaan ei kannata Tornbergin mukaan tuoda mitään arvokasta ja korvaamatonta. Pedagogisessa mielessä ei ole merkitystä sillä, onko havaintoesine rikkinäinen, kopio tai jäljennös, vaan sillä, että nähdään esineen idea ja miten se on toiminut. Oppimisen näkökulmasta hyvä opetuskokoelman esine voi olla vaikka taideväärennös, jota voi käänellä ja kosketella ja pohtia, mikä erottaa sen oikeasta. (Tornberg, suullinen tiedonanto 10.12.12.)

Avoimen varaston toiminnan suunnittelun on Tornbergin mielestä lähdettävä itse kokoelmatyötä tekevästä henkilökunnasta, joka tuntee kokoelmat parhaiten. Olennaista on, että toiminnalla on selkeä viesti, joka halutaan yleisölle välittää. Museopedagogisessa mielessä kokoelmien avaamiseen ei kannata lähteä sisältökeskeisesti ja luetella, mitä kaikkea ne sisältävät, vaan tehdä jonkinlainen läpileikkaus kokoelmista ja kokoelmatyöstä. (Tornberg, suullinen tiedonanto 10.12.12.)

Leena Tornbergin mielestä kokoelmakeskuksen avaaminen yleisölle palvelee ensisijassa aikuisväestöä. Aikuisilla on yleensä lapsia tai nuoria enemmän henkilökohtaista kiinnostusta historiaa ja vanhoja esineitä kohtaan. Toisaalta kokoelmavierailu yhdessä lapsen tai lapsenlapsen kanssa saattaa luoda hienoja siltoja sukupolvien välille. Kun museotyön ja kokoelmien melko suljettua maailmaa avataan yleisölle, voidaan päästä lähelle ihmisten omaa elämää ja vuorovaikutukseen heidän kanssaan. Kokoelmista voi löytyä sellaisia omaan menneisyyteen kuuluneita merkityksekkäitä esineitä, jotka ovat omasta elämästä jo kadonneet. Kokoelmien näkeminen lisää yleisön ymmärrystä museolaitoksen tärkeästä tehtävästä kulttuuriperinnön säilyttäjänä ja kaikkien hyväksi tehtävästä työstä. Kokoelmien avaamisella voidaan perustella museon ydintehtävää, miksi museot ovat olemassa. Samalla arvostus museoissa tehtävää työtä kohtaan kasvaa. (Tornberg, suullinen tiedonanto 10.12.12.)

6 KOHDERYHMÄN ODOTUKSIA

6.1 Käyttäjähastattelujen tavoite ja prosessi

Kuten edellä palvelumuotoilua koskevassa luvussa todettiin, palvelumuotoilun perusajatuksia on ottaa huomioon käyttäjien näkökulma – heidän toiveensa, odotuksensa ja tarpeensa – palveluiden suunnittelussa. Kokoelmakeskuksen potentiaalisten käyttäjien näkökulmaa selvitettiin lomakehaastattelumenetelmällä. Hirsjärven ja Hurmeen mukaan lomakehaastattelu sopii menetelmäksi muun muassa silloin, kun halutaan testata muodollisia hypoteeseja ja kun faktatietoa kerätessä tiedetään, millaista tietoa kohderyhmältä voidaan saada (Hirsjärvi ja Hurme 2008, 45). Lähtöoletuksina kohderyhmän valinnalle oli, että he ovat kiinnostuneita museon tekstiilikokoelmien avaamisesta yleisölle ja että heillä on työn kautta esille nousseita toiveita ja ideoita, jotka ovat yhdensuuntaisia asiantuntijahaastattelujen tulosten kanssa.

Kohderymänä olivat henkilöt, joiden työ liittyy muotoiluun tai käsi- ja taideteollisuuteen rajattuna tekstiilin, vaatetuksen ja jalkineen suuntautumisaloihin. Kohderymän kokoa pohtiessani päädyin pieneen, mutta mahdollisimman laaja-alaiseen ryhmään, jotta erilaiset näkökulmat tulisivat esille. Haastatteluilla haluttiin selvittää vastaajien kiinnostus niihin palveluihin, joita kokoelmien avaamiseksi on ideoitu, vastaajien omia toiveita ja mahdollisia ideoita uusiksi palveluiksi sekä heidän kiinnostustaan osallistua vastaisuudessa kokoelmakeskuksen palvelujen kehittämiseen asiakasnäkökulmasta.

Kysymyslomakkeen laadintaa vaikeutti se, että kyseessä oli uuden konseptin kehittäminen museokokoelmien avaamiseksi yleisölle eikä voitu olettaa, paljonko kohderyhmällä on tietoa Tampereen historiallisten museoi-

den kokoelmista ja millaista se tieto on. Mitä vastaaja voi kertoa odotuksistaan, jos ei ole ennakkotietoa siitä, mitä kokoelmat pitävät sisällään? Voiko kysyjä antaa tätä ennakkotietoa ohjaamatta vastaajia johonkin suuntaan? Miten saa tietää, mitä he eivät tiedä? Hyysalon mukaan pienempi ongelma tutkijalle onkin usein se, mistä tiedetään tarvittavan tietoa (known ignorance) kuin se, mistä ei edes ymmärretä kysyä (tacit ignorance). Tutkija voi laatia kysymykset sitä tarkemmiksi ja paremmiksi, mitä enemmän hänellä on tietoa siitä, miten vastaajat jäsensivät tutkimuksen aihealueen (Hyysalo 2009, 128–129). Päädyin siihen ratkaisuun, että ensimmäisessä yhteydenotossani selvitin lyhyesti opinnäytetyöni tarkoituksen, mutta itse kokoelmista kerroin vain siitä kysyttäessä.

Suurin osa kysymyksistä oli vaihtoehtokysymyksiä, mutta mukana oli myös useita avoimia kysymyksiä, joilla haluttiin saada lisätietoa vastaajan omista ideoista, kiinnostuksen kohteista ja ammattiin liittyvistä käytännön kysymyksistä. Tietoa käyttäjien toiveista ja odotuksista kerättiin osaksi haastattelemalla kohderyhmän jäseniä strukturoitua haastattelumenetelmää hyödyntäen. Sekä vastaajien että oman aikataulun riittämättömyydestä johtuen käyttäjätietoa kerättiin kuudelta vastaajalta sähköpostin ja puhelimen välityksellä. Tietoa käyttäjien odotuksista kerättiin tammi-helmikuussa 2013.

6.2 Tulosten analysointi

Laadullisen aineiston analyysillä selkeytetään ja tiivistetään aineistoa sekä pyritään tuottamaan uutta tietoa tutkittavana olevasta ilmiöstä. Jari Eskolan ja Juha Suorannan mukaan laadullisen aineiston analyysimenetelmät karkeasti luokiteltuina ovat kvantitatiiviset analyysitekniikat, teemoittelu, tyypittely, sisällönerittely, diskursiiviset analyysitavat ja keskusteluanalyysi. Käytännössä analysointitavat kietoutuvat toisiinsa eivätkä ole aivan selvärajaisia. Harvoin aineiston analysoinnissa edes käytetään vain yhtä analyysitapaa, vaan useita rinnakkain. Esimerkiksi aineiston käsitteleminen kvantitatiivisesti taulukoimalla edellyttää aiheen jakamista eri teemoihin ja taulukoidun tiedon purkaminen vaatii sisällön tulkintaa. (Eskola ja Suoranta 2005, 137, 159–202.)

Käyttäjiltä kerätty aineisto on melko suppea ja siten helposti käsiteltävissä. Analyysin teemoittelu seuraa kysymyslomakkeen teemoja. Kerätty aineisto siirrettiin Excel-taulukkoon, josta saattoi saada kokonaiskäsityksen vastauksista ja museokokoelmia kohtaan osoitetun kiinnostuksen laadusta. Taulukointi mahdollistaa tulosten kvantifioinnin, millä voi nostaa tiettyjä asioita esille pohdittavaksi. Pienestä aineistosta ei ole kuitenkaan suotavaa tehdä pitkälle meneviä yleistyksiä, mutta siitä voi saada käyttökelpoista suuntaa-antavaa tietoa. Opinnäytetyön aiheen kannalta vastausten arvo on lähinnä siinä, tukevatko vai tyrmäävätkö ne museohenkilökunnan esittämiä ideoita museokokoelmien avaamiseksi sekä saada tietoa käytännön

työtilanteissa syntyneistä ideoista ja tarpeista, joihin kokoelmien avaaminen voisi tuoda ratkaisuja.

6.2.1 Kohderyhmä

Kysymyslomakkeen 14 ensimmäisessä kysymyksessä selvitettiin vastaajien taustatietoja: ikää, sukupuolta, ammattia, suuntautumisalaa, museonäyttelyissä käymistä ja näyttelyistä saatua hyötyä. Vastaajia oli yhteensä 12 henkilöä, joiden ammattijakauma oli kahdeksan opettajaa, yksi tekstiilitutkija/ tietokirjailija, yksi tekstiilitaiteilija, yksi muotoilija ja yksi tekstiiliyrittäjä. Kuuden vastaajan suuntautumisala on tekstiili, kahden vaatetus, kahden jalkine ja yhden yleisesti muotoilu. Opettajista kolme toimii ammattikorkeakoulussa, neljä vapaan sivistystyön alalla ja yksi toisen asteen oppilaitoksessa. Kaikki vastaajat ovat naisia, yksi iältään alle 35 vuotta, neljä 35–49 vuotta ja kahdeksan 50–65 vuotta. Seitsemän vastaajan työpaikka sijaitsee Tampereella tai sen lähikunnissa, neljän Hämeenlinnassa, yhden Turussa ja yhden Hämeenlinnan lisäksi Espoossa.

Vastaajat ovat keskimäärin hyvin aktiivisia museokävijöitä. Muotoilua, eri aikakausien muotia, tekstiilitaidetta tai tekstiilihistoriaa esittelevissä näyttelyissä yhdeksän vastaajaa käy vähintään muutaman kerran vuodessa. Useimmat ovat vierailleet myös Tampereella sijaitsevilla Tekstiiliteollisuusmuseossa ja Kenkämuseossa, joissa kummassakin on laajalti esillä Tampereen historiallisten museoiden kokoelmia. Sen sijaan vain neljä vastaajaa oli tutustunut museon Siiri-tietokantaan Museokeskus Vapriikin internet-sivuilla. Vastaajista seitsemän oli tutustunut joidenkin muiden museoiden esinetietokantoihin. Näyttelykäynneillä katsottiin olevan enimmäkseen paljon tai ainakin jonkin verran merkitystä ja tärkeimpänä antina lähes kaikki vastaajat pitivät niistä saatuja ideoita ja inspiraatioita. Lisäksi niistä saatiin tietoa valmistustekniikoista, materiaaleista sekä muoti- ja tyylihistoriasta, mutta tärkeäksi koettiin myös tieto koneista ja laitteista sekä oman alan tuntemus ja pysyminen ajan tasalla. Verrattuna näyttelyihin esinetietokannalla oli vähemmän merkitystä oman työn kannalta. Kahdeksalla vastaajalla oli kokemusta jonkin museon kokoelmapalveluiden käyttämisestä. Puolet vastaajista ei ollut koskaan käynyt tutustumassa museovarastoihin ja museovarastossa käyneet vastaajat olivat tutustuneet yhdestä kymmeneen kotimaiseen varastoon.

6.2.2 Kiinnostus tekstiili- ja jalkinekokoelmiin

Kysymyslomakkeen kysymyksillä 15–28 selvitettiin vastaajien kiinnostusta suunniteltuihin avoimen varaston palveluihin. Teemakysymysten tulokset ovat liitteessä viisi. Kaikki vastaajat osoittivat kiinnostusta mahdollisuuteen tutustua Tampereen historiallisten museoiden museokokoelmiin. Kahdeksaa vastaajaa mahdollisuus kiinnosti paljon ja neljää jonkin verran. Eniten kiinnostusta tunnettiin kansanomaisia tekstiileitä ja sisustustekstiili-

leitä kohtaan, joista mainittiin erityisesti ryijyt, tākānāt, kirjontatyöt, pitsit, vaatetus- ja verhoilukankaat sekä pirkanmaalainen tekstiiliperinne. Myös teollista tekstiiliä, sekä kuosiin kudottua että painettua, kohtaan tunnettiin suurta kiinnostusta. Yleisesti tekstiileistä oltiin kiinnostuneita myös materiaalien, sidosten ja tekniikoiden takia. Teollisessa tekstiilissä kiinnostivat erityisesti myös luonnokset, työpiirustukset, käytetyt värimenetelmät sekä tiettyjen suunnittelijoiden tekstiilit.

Vaatetusta ja eri aikakausien muotia kohtaan viisi vastaajaa tuntee kiinnostusta jonkin verran ja kuusi vastaajaa paljon. Erityisen kiinnostuksen kohteiksi mainittiin esihistoriallinen ja kansanomainen vaatetus. Jalkineista ja jalkinemuodista ovat ainakin jonkin verran kiinnostuneita kymmenen vastaajaa. Vastaajia kiinnostavat sekä kansanomaiset että teollisesti valmistetut jalkineet. Lisäksi kiinnostuksen kohteiksi mainittiin asusteet ja työvälineet.

Vaikka tekstiiliin suuntautuneiden vastaajien osuus oli suurempi kuin vaatetukseen tai jalkineeseen suuntautuneiden, vastauksissa kiinnostuksen kohteisiin ero hieman hälveni. Näyttää siis siltä, että oman alansa kokoelmista hyvin kiinnostuneita vastaajia kiinnostaa myös muiden suuntautumisalojen kokoelmat.

Kymmenen vastaajaa katsoi, että heillä on mahdollisesti ainakin joskus tarvetta päästä tutkimaan jotain tiettyä esinettä tai esineryhmää Tampereen museoiden kokoelmista. Tutkimustilaan toivotaan työ- ja apuvälineiksi nettiyhteyttä, pääsyä Siiri-tietokantaan, käsikirjastoa, teollisen tekstiilin arkistoa, valokuvauslupaa tai Siiri-kuvien tulostusmahdollisuutta sekä museon henkilökunnan asiantuntija-apua. Lisäksi ehdotettiin luuppivaloa, valopöytä, kopiokonetta, skanneria, selkeää toimintaohjetta tutkimustilan käyttöön sekä henkilökunnan taukotilan käyttömahdollisuutta.

6.2.3 Kiinnostus toimintaideoihin

Vastaajilta kysyttiin heidän kiinnostustaan teemallisiin, ryhmälle varattuihin yleisökierroksiin, avoimien ovien päivään, neuvontapäiviin, kokoelmiin liittyviin teemaluentoihin, kokoelmalähtöisiin työpajoihin ja museotyöhön. Kymmenen vastaajaa kahdestatoista kertoi olevansa ainakin jonkin verran kiinnostuneita teemakierroksista. Teemojen aiheiksi ehdotettiin kansanomaisia tekstiileitä, teollista tekstiiliä, pukeutumista ja muotia, näyttelyihin liittyviä, taiteen perusopetukseen soveltuvia ja esineiden taustatietoihin liittyviä aiheita. Vastanneista kahdeksasta opettajasta seitsemän olivat halukkaita varaamaan ryhmälleen opastetun teemakierroksen. Heistä viisi oli sitä mieltä, että he varmasti joskus varaisivat ja kaksi haluaisivat mahdollisesti varata kierroksen. Avoimen ovien päivään oltiin enimmäkseen jonkin verran kiinnostuneita (viisi vastaajaa yhdestätoista).

Teemaluennot tekstiileihin ja jalkineisiin liittyvistä aiheista sekä neuvontapäivät, joilla museon henkilökunta auttaa esimerkiksi vanhojen tekstiilien tunnistamisessa ja neuvoo niiden hoidossa, ovat toimintoja, joista kaikki kaksitoista kysymykseen vastannutta olivat kiinnostuneita. Vastaukset jakautuivat neuvontapäivien osalta niin, että jonkin verran kiinnostuneita oli seitsemän ja hyvin kiinnostuneita viisi. Teemaluennoista jonkin verran kiinnostuneita oli neljä ja hyvin kiinnostuneita kahdeksan. Teemaluentojen aiheina toivottiin käsiteltävän suunnittelijoita, tyyliisuuntia, eri tekstiilityyppettä ja kudottuja tai painettuja tekstiileitä.

Kysymykseen kiinnostuksesta kokoelmalähtöisiä työpajoja kohtaan kahdestatoista vastaajasta viisi ilmoitti olevansa jonkin verran ja neljä vastaajaa hyvin kiinnostuneita. Museotyötä (tutkimustyötä ja konservointia) kohtaan kahdeksan vastaajaa kymmenestä tunti jonkin verran kiinnostusta.

Vastaajien omia ideoita ja ehdotuksia kokoelmakeskuksen toiminnan kehittämiseen kysyttiin avoimella kysymyksellä. Vastaajat toivat esille seuraavat ideat ja ehdotukset: tiedottaminen palveluista, internet-palvelut ja -saavutettavuus, museon julkaisut, työpajat, opetus, kurssit, mahdollisuus omaan rahoittamiseen ja tuotteistamiseen, kaunis esillepano ja tunnelma, valokuvauslupa ja kahvinkeittomahdollisuus.

Kysymykseen siitä, mitä mieltä vastaajat ovat kokoelmien avaamisesta laajemmin yleisön saavutettaviksi, yhdeksän vastaajaa yhdestätoista piti sitä hyvänä ajatuksena. Vastaajilta kysyttiin myös, vaikuttaako kokoelmakeskuksen sijainti noin 10 km:n etäisyydellä Tampereen keskustasta heidän mahdolliseen osallistumiseen kokoelmakeskuksen palveluihin. Kahdeksan vastaajaa kymmenestä katsoi, että sijainnilla ei ole merkitystä ja kaksi arvioi, että sijainti vähentää heidän osallistumistaan jonkin verran.

Vastaajilta kysyttiin myös heidän kiinnostustaan osallistua vastaisuudessa kokoelmakeskuksen palvelujen kehittämiseen käyttäjänäkökulmasta. Kahdeksan vastaajaa kymmenestä ilmoitti olevansa valmiita osallistumaan myöhemmin järjestettäviin käyttäjäkyselyihin.

6.3 Käyttäjähaastattelujen tulosten pohdintaa

Vastausten perusteella tekstiili- ja jalkinesuuntautuneilla muotoiluun ja käsi- ja taideteollisuuteen liittyvissä ammateissa toimivilla henkilöillä on selvää kiinnostusta museokokoelmien avaamista kohtaan. Vaikka kohdeyhmä oli verrattain suppea, tuloksena oli kuitenkin hyvin suuntaa antavia vastauksia, jotka pitkälle tukevat henkilökunnan esittämiä ideoita ja suunnitelmia. Tulokset viittaavat myös siihen, että vastaajilla on melko realistinen käsitys siitä, mitä tekstiilikokoelmat voivat kokonaisuudessaan sisältää ja miten niihin voi päästä tutustumaan.

Kovinkaan syvälle menevää tietoa vastaajien tarpeista tai odotuksista ei tämänkaltaisessa suppeassa lomakehaastattelussa voi saada. Siitä, mitä ei vielä ole olemassa on vaikea antaa palautetta ja vastaukset perustuvat paljolti vastaajan omiin mielikuviin. Tarpeita ja odotuksia on kuitenkin mahdollista selvittää tarkemmin avoimen varaston toiminnan päästyä käyntiin, kun käyttäjillä on omakohtaista kokemusta avoimen varaston toiminnasta.

Vastauksista nousi selvästi esille muutama huomionarvoinen seikka. Opettajien kiinnostus varata omalle opiskelijaryhmälle teemoitettu yleisökierros oli suurta. Merkittävää oli myös lähes kaikkien vastaajien kiinnostus tekstiiliä, vaateista tai jalkineita koskevia teemaluentoja kohtaan. Mahdollisesti joskus lähitulevaisuudessa saattaa olla paikallaan lisätä esimerkiksi muotoilun koulutusohjelman ammattialahistorian opintoihin käynti avoimessa museovarastossa. Myös työväen- ja kansalaisopistojen opettajien kiinnostus kokoelmia ja kysymyksissä esitettyjä toimintoja kohtaan oli suurta. Erään opettajan esittämä idea kehittää yhteistyössä museon henkilökunnan kanssa opintokurssi lähtökohtana museokokoelmat on varmasti varteenotettava. Tulosten perusteella on ennakoitavissa, että yhteistyö ja vuorovaikutus eri oppilaitosten kanssa tulevat lisääntymään ja monipuolistumaan.

7 TEKSTIILIKOKOELMIA KOSKEVA PALVELUKONSEPTI

Tässä luvussa käsitellään aluksi koosteena niitä reunaehtoja ja mahdollisuuksia, joiden pohjalta tekstiilikokoelmia koskeva palvelukonsepti laaditaan. Yleisistä linjauksista edetään tekstiilikokoelmia koskevaan palvelukonseptiin ja yksityiskohtaisempiin palvelukuvauksiin. Lopuksi kuvataan esimerkillä kahta palvelua. Palvelukonseptia ja -kuvauksia ei ole ajateltu lopullisiksi, vaan prototyypisiksi ehdotuksiksi, jotka voidaan ottaa jatkokehittelyn pohjaksi ja muokata edelleen.

7.1 Yleiset linjaukset

Pyrkimys saada Tampereen historiallisten museoiden tekstiilikokoelmia kokoelmakeskuksessa vierailevan yleisön saavutettaviksi on haasteellinen. Ensinnäkin arvoluokitus eli esineiden luokittelu museo-, opetus- tai käytökokoelmaan tai materiaalivarantoon, mikä asettaa ehdot esineiden käsittelylle, on tekstiilin osalta pääosin tekemättä. Arvoluokitusta pyritään tekemään tekstiilien uudelleen pakkaamisen yhteydessä ja siirrettäessä niitä uuteen tekstiilivarastoon. Lähtökohtana on arvoluokituksen nykyinen tilanne: esineet, joita ei ole arvoluokitettu, katsotaan kuuluvaksi museokokoelmaan arvoluokkiin 1–3, jonka käyttö avoimessa varastossa on rajoitettua.

Kuten aikaisemmin on todettu, tekstiileissä yleisesti käytetyt materiaalit ovat säilyvyyden ja esillepanon kannalta hyvin ongelmallisia ja siksi

suunnittelussa on erityisesti huomioitava niitä koskevat olosuhdesuosituksset. Arvoluokkiin 1–3 kuuluvat tekstiilit, esimerkiksi Hämeen museon arvotekstiilit eivät pääsääntöisesti ole pysyvästi esillä vaan niitä voi ottaa esille ainoastaan tutkimustarkoituksena. Tämä saattaa tuottaa petty- myksiä vieraille, jotka osallistuvat yleisille yleisökierroksille.

Lisähaasteen asettaa myös resurssien vähyys, minkä johdosta esimerkiksi kalustohankinnat ja kokoelmien saattaminen näytteille sekä erilaisten toimintojen alullepano on järjestettävä vaiheittain. Käytännössä tämä tarkoittaa, että esimerkiksi korkeiden ja monitasoisten vitriinihyllystöjen hankkiminen ei ole mahdollista vielä alkuvaiheessa. Luvussa 4 esitettyjen kaltaisiin laajoihin ”walk-through”-varastonäyttelyihin pitkine vitriinihyllystöineen ei siis vielä ole mahdollisuuksia, joten avoimen varaston järjestäminen on aloitettava vähemmän kustannuksia vaativista ratkaisuista.

Kokoelmakeskuksen avoimen varaston konseptin lähtökohtana, että pääasiallinen toiminta tapahtuu opetus- ja asiakastiloissa ja suljettujen säilytystilojen puolelle järjestetään opastettuja yleisökierroksia. Kovien materiaalien säilytystiloissa valikoitu osa museoesineistä avataan varastopakauksistaan ja asetetaan hyllyille esimerkiksi verkkoseinämien taakse. Tekstiilikonservoinnin vastuualueeseen kuuluvissa säilytystiloissa saataan asettaa esille vitriineihin tai vetolaatikoihin muutamia esineitä tilankäytön niin salliessa.

7.2 Tekstiilikokoelmia koskeva palvelukonsepti

Tekstiilikokoelmia koskeva avoimen varaston palvelukonsepti voidaan laajasti muotoilla seuraavasti: Palvelukonsepti on suunniteltu henkilöille, joilla on työhön liittyvää tai henkilökohtaista kiinnostusta tekstiili- ja vaatetusperinnettä ja -historiaa, muotoilua, teollista tekstiiliä, materiaaleja ja tekniikoita kohtaan. Palvelukokonaisuuden tavoitteena on välittää asiakkaan hyödynnettäväksi hänen tarvitsemaansa tietoa ja toimia monitasoisena ja elämyksellisenä kanavana tekstiilin ja vaateuksen eri osa-alueisiin. Tavoitteena on myös, että avoimessa varastossa on nähtävää, tutkittavaa ja myös kosketeltavaa, mikä on yleensä tekstiilistä kiinnostuneille, mutta erityisesti tekstiilin asiantuntijoille tärkeää. Palvelu on vuorovaikutuksellista tietojen ja kokemusten vaihtoa. Asiakkaalla on tukenaan henkilökunnan asiantuntemus. Palvelujen hinnoittelu noudattaa museopalvelujen yleistä hinnoittelua.

Tekstiilikokoelmia koskeva palvelukonsepti voidaan jaotella kerätyn tiedon perusteella eri palvelumuotoihin, jotka ovat yleisökierrokset, opetus-toiminta, esinetutkimus, neuvontapäivä, avoimien ovien päivä, työpajat ja tapahtumat ja jotka muodostavat palvelupaketin ydinpalvelut. Edellä mainituista palveluista työpajojen toiminta järjestetään yhdessä Tampereen kaupungin kulttuurikasvatyksikkö TAITE:n kanssa. Tekstiilikokoelmien merkitys palveluissa vaihtelee vähäisestä ensisijaiseen palvelun sisällön ja

asiakkaan kiinnostuneisuuden mukaan. Palvelupaketin osapalveluita voidaan laajentaa lisäpalveluilla, kuten kahvitarjoilulla tai kokoelmia hyödyntävien oheistuotteiden myynnillä.

Opinnäytetyön tuotoksena laadittiin neljä palvelukuvausta, jotka ovat palveluille *Kaikille avoin yleisökierros*, *Teemallinen yleisökierros tekstiilin tai vaatetuksen opiskelijoille*, *Opetustoiminta* ja *Esinetutkimus*. Palvelukuvaus sisältää oleellisen tiedon palvelusta jäsennellyssä muodossa. Palvelukuvaukset esitetään taulukon muodossa ja ne käsittävät palvelukonseptin, kohderyhmän, liittymisen palveluun, valmistelevat toimenpiteet, palvelun sisällön kuvauksen, mahdolliset lisä- ja jälkipalvelut sekä kokoelmaesineiden saatavuuden ja käsittelyn periaatteet. Palvelukuvaukset ovat liitteessä kuusi.

Alla olevaan taulukkoon on koottu kokoelmakeskuksessa vierailua koskevat yleiset periaatteet ja palvelujen taustatyö, jotka ovat osa palvelukonseptia. Yleiset periaatteet ovat pohjana liitteessä esiteltyjen erillisten palvelukuvausten jäsentämisessä.

Taulukko 1. Asiakasvierailun yleiset periaatteet. Palvelukonseptin osa.

VIERAILU KOKOELMAKESKUKSESSA; YLEISET PERIAATTEET

Tiedottaminen toiminnasta, palveluista ja hinnoista	Tampereen museopalveluiden internet-sivut: linkki kokoelmakeskukseen. Vapriikin internet-sivut ja some-palvelu, esimerkiksi Museosolmu. Tiedottaminen ajo-ohjeista ja julkisen liikenteen käyttämahdollisuuksista. Tulevista tapahtumista ilmoitetaan myös lehdissä ja museoiden esitteissä. Ennakkoilmoittautuminen palveluihin osallistumiseen on pakollista ja kävijämäärät rajoitettuja. Avoimen varaston toimintaohjeet ovat selkeästi nähtävillä kokoelmakeskuksen yleisö- ja opetustiloissa.
Valmistelevat toimenpiteet (backstage)	Taustahenkilöt huolehtivat mahdollisista esinehauista (konservointityöntekijät), tarvikkeiden hankinnasta (varastotyöntekijät) ja sisällön suunnittelusta (tutkijat).
Vierailun aloitus	Kontaktihenkilö (asiakaspalvelija/ opas/ kokoelmakeskuksen päällikkö/ tutkija/ konservaattori/ museomestari) vastaanottaa vieraat pääovella. Vierailijat jättävät ulkovaatteensa naulakkoon ja suurikokoiset kassit ja laukut säilytyskaappeihin. Vierailijoille jaetaan vierailijatunnisteet, joita he käyttävät vierailun ajan. Kontaktihenkilö kertoo lyhyesti

	kokoelmakeskuksen toiminnasta ja käy läpi vierailijoita koskevan ohjeistuksen ja vierailun ohjelman.
Museoesineiden saatavuus, esineturvallisuuden järjestäminen	Museokokoelmaan kuuluvien esineiden (arvoluokat 1–3) asettamisesta näytteille päättävät tutkija ja konservattori aina tapauskohtaisesti esineen kunnon ja palvelun tarkoituksen mukaan. Museokokoelmaan kuuluvia esineitä käsitellään varovasti puuvillasormikkain. Vältetään turhaa vaaloa. Esineiden valokuvaaminen salamalaitteella on kiellettyä. Esillä olevat museoesineet suojataan kankaalla yöksi ja pidempien taukojen ajaksi. Opetus- ja käyttökokoelmien sekä rekvisiitan ja materiaalivarannon esineitä (arvoluokat 4 ja 5) voi käsitellä tavallisten käyttöesineiden tapaan. Materiaalivarantoa voidaan käyttää työpajamateriaalina.
Lisäpalvelut	Mahdollisuus ostaa tuotteita, joiden suunnittelussa on hyödynnetty museon kokoelmia.
Jälkipalvelu	Palautteenanto mahdollista yleisötiloissa sijaitsevan palautelaatikon ja museon internet-sivujen kautta. Netistä löytyy virkailijoiden yhteystiedot, heiltä voi kysyä jälkikäteen asioita, jotka jäivät askarruttamaan.

7.3 Palvelut Hilberryn malliin sovellettuina

Luvussa 4.2 perehdyttiin John D. Hilberryn esittämiin perusvaihtoehtoihin avoimen varaston toimintamalleista. Tampereen historiallisten museoiden kokoelmien laajuuden, käytettävissä olevien resurssien ja käytetyn varastointitavan johdosta vain osa kokoelmien esineistöstä asetetaan esille. Hilberryn laatiman mallin mukaan kyse on siis ”pienen kuvan” konseptista (Hilberry, 2002).

Hilberryn mallin mukaan kokoelmia voidaan siirtää nähtäville museon yhteydessä sijaitseviin, yleisölle avoimiin tiloihin, perustaa erillinen opetus- ja tutkimustila tai päästää vierailijat tutustumaan itse kokoelmavarastoihin. Kokoelmavarastoihin tutustuminen voidaan toteuttaa erilaisin järjestelyin, jotka Hilberry nimeää malleiksi ”peek-in”, ”walk-in” ja ”walk-through” sen mukaan, missä mitassa vierailijat pääsevät tutustumaan kokoelmiin.

Kun henkilökunnan ideoita ja suunnitelmia sekä käyttäjien odotuksia tuotettavista palveluista peilataan Hilberryn malleihin, voidaan todeta, että kokoelmakeskuksen avoimen varaston toimintamalli voi sisältää element-

tejä lähes kaikista esitetyistä malleista. Ainoastaan museon näyttelytilojen yhteydessä sijaitseva kokoelmanäyttely ei tule ainakaan tässä vaiheessa kyseeseen. Tutustuminen arvotekstiilivarastoon tulee toimimaan ”peek-in”-periaatteella: nopea kurkistus säilytystiloihin ja -kalusteisiin. ”Walk-in”-tapaa voidaan puolestaan käyttää esimerkiksi orgaanisten materiaalien säilytystiloihin tutustumisessa. Opetuskokoelmatilasta voidaan resurssien mukaan kehittää ”walk-through”-tila, jossa opetuskokoelman esineet ovat laajasti esillä ja tutkisteltavissa.

7.4 Palvelukonseptiesimerkit

7.4.1 Kirjontakurssi yhteistyössä työväenopiston kanssa

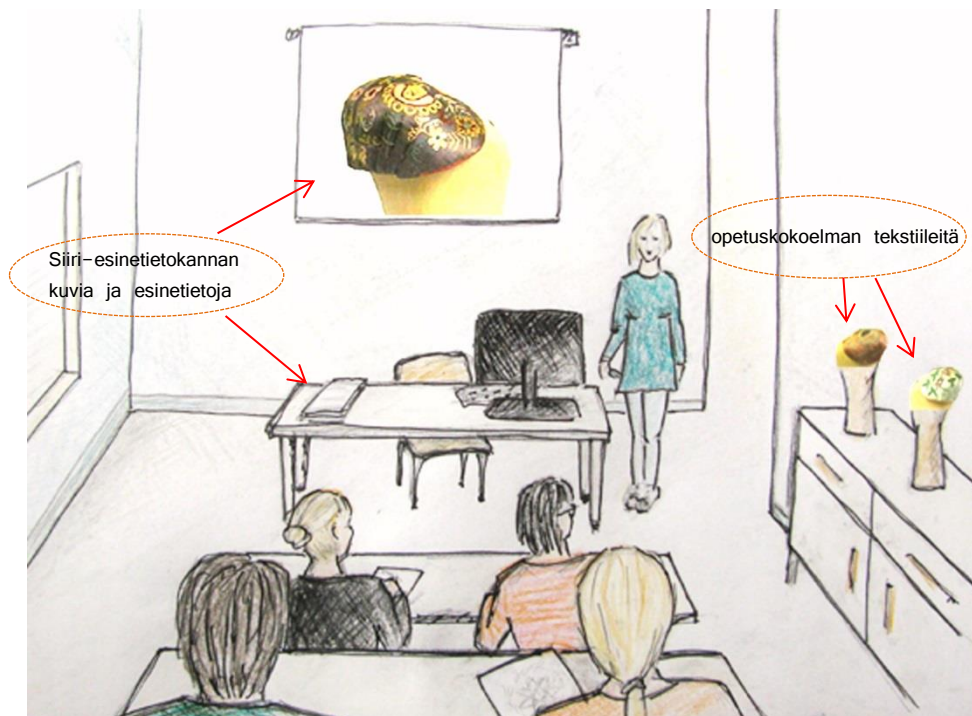
Esimerkkinä kurssiyhteistyöstä museon ja tekstiiliopetusta tarjoavien oppilaitosten kanssa voi olla iltakurssina järjestettävä kirjontakurssi, jossa valmistettavien tuotteiden suunnittelu perustuu museon tekstiilikokoelmiin, tässä tapauksessa käsinkirjottuihin tykkimyssyihin. Käsinkirjonta on perinteinen tekstiilien ja vaatteiden koristelumuoto, jota on käytetty esimerkiksi moniin länsisuomalaisiin kansallispuikuihin liittyvissä tykkimys-syissä. Toisaalta käsinkirjonta on saanut monen muun tekstiilikäsityömenetelmän tapaan uusia harrastajia, joita kiinnostaa perinteisten käsityötaitojen oppiminen.

Kurssin tavoitteena on lisätä opiskelijoiden tietoa perinteisestä käsinkirjonnasta ja sen arvostusta sekä luoda heille mahdollisuuksia hyödyntää omassa suunnittelussaan museon tekstiilikokoelmien rikkautta inspiroinnin lähteenä. Opiskelijat valmistavat perinteisen kansallispuikukokonaisuuteen kuuluvan tykkimyssyn tai soveltavat valmistusmenetelmiä jonkin toisen tuotteen valmistamiseksi.

Kurssin ensimmäinen kokoontuminen on työväenopistolla, jossa käydään läpi kurssiohjelma ja tutustutaan kirjontaan yleisesti ja museon tykkimysykokoelmiin Siiri-tietokannan avulla. Tykkimyssyistä valitaan pari kolme opetuskokoelman tykkimyssyä, jotka esitetään kokoelmakeskuksen kontaktihenkilölle haettavaksi esille kahta seuraavaa kertaa varten, jotka järjestetään kokoelmakeskuksessa.

Kokoelmakeskuksessa järjestettävillä kokoontumiskerroilla museon tekstiilitutkija esittelee laajemmin suomalaista kirjontaperinnettä ja museon tykkimysykokoelmia esinetietokannan avulla. Valitut tykkimyssyt ovat esillä tarkempaa tutkiskelua varten. Opiskelijat aloittavat oman kirjontamallinsa suunnittelun, jota jatketaan seuraavalla kokoontumiskerralla. Esinetietokannasta tulostetut kuvat ovat niin tarkkoja, että niistä selviää käytetyt pistot ja kuviot. Ideat luonnostellaan paperille ja niistä laaditaan tarkat työpiirustukset millimetri- tai sidosoppipaperille. Apuna voidaan käyttää valopöytää.

Kurssi jatkuu työväenopiston tiloissa tykkimyssyjen tai muiden niistä ideoitujen tuotteiden valmistamisella tekstiiliopettajan ohjauksessa. Suunnittelu- ja valmistusprosessia dokumentoidaan valokuvaamalla ja muutama kuva lyhyine prosessiselostuksineen ladataan museon ja työväenopiston internet-sivuille.

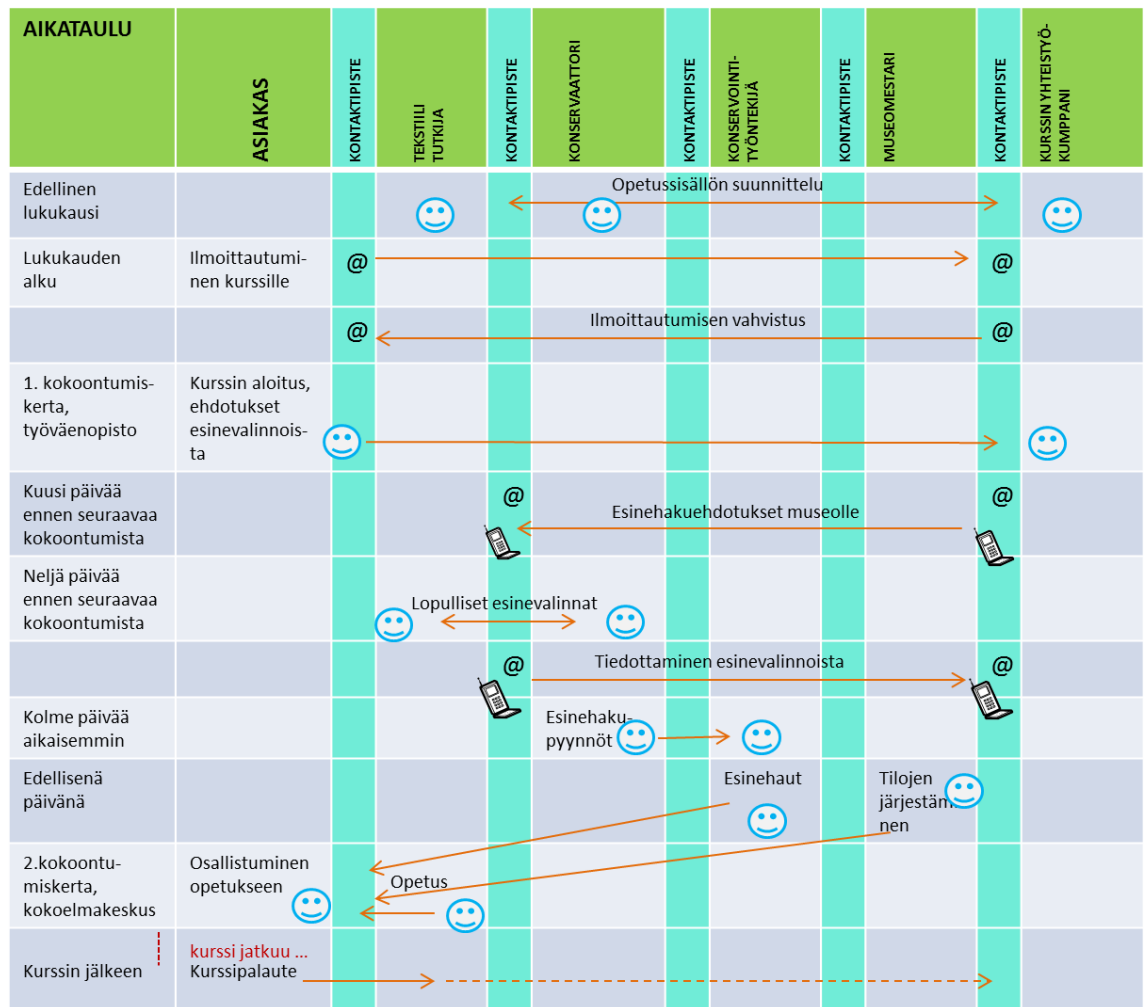

Kuva 30. Kirjontakurssi yhteistyössä työväenopiston kanssa. Suunnittelun pohjana ovat museokokoelman tykkimyssyt. Kuvakollaasi.

Kaaviossa 1 esitetään kirjontakurssin alkuvaiheita blueprint-kaavion muodossa. Blueprinting-menetelmällä kuvataan palvelujärjestelmä visuaalisesti sisällyttämällä kuvaukseen asiakkaalle näkymätön taustatyö, joka mahdollistaa palvelun tuottamisen (Vaahtojärvi 2011, 133). Kaaviossa havainnollistetaan kirjontakurssiin liittyvä museon henkilökunnan – tekstiilitutkijan, tekstiilikonservaattorin, konservointityöntekijän ja museomestarin – työtehtävät aikatauluun jäsennettyinä. Henkilökunnan lisäksi mukana on yhteydenpito yhteistyökumppanin, tässä tapauksessa työväenopiston, suuntaan. Kontaktien tapa on merkitty symbolein sen mukaan, onko kysymyksessä suora, henkilökohtainen kontakti vai sähköpostin tai puhelimen välityksellä tapahtuva.

Ovet auki kokoelmiin – Tampereen historiallisten museoiden tekstiilikokoelmia koskeva avoimen varaston konsepti

Kaavio 1. Blueprint-kaavio kirjontakurssin alkuvaiheista.

7.4.2 Esinetutkimus ja tiedonhaku opiskeluun liittyvää esitystä varten

Tässä esimerkissä kolme Ikaalisten käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen tekstiilialan opiskelijaa valmistelevat ammattialahistoriaan liittyvää esitystään 1950- ja 60-luvuilla vaikuttaneista tekstiilitaiteilijoista. Kaksi heistä, Jonna ja Emmi, ovat valinneet parityönä valmistelemansa esityksen aiheeksi teollisesti kudotun tekstiilin suunnittelijoista Dora Jungin. Kolmas opiskelijoista, Nina, valmistaa esityksensä teollisista painokankaista ja on valinnut aiheiksi Aino Vaarin ja Eva Taimin. Aihevalintojaan pohtiessaan he ovat vierailleet Tampereen historiallisten museoiden web-Siiri -tietokannassa ja todenneet että, koska kokoelmissa on runsaasti kyseisten suunnittelijoiden kankaita ja kangasnäytteitä, vierailu kokoelmakeskukseen toisi heille lisätietoa suunnittelijoista ja heidän tuotannostaan.

Varatakseen ajan kokoelmakeskuksen tutkimustiloihin opiskelijat soittavat keskuksen asiakaspalvelunumeroon. Asiakaspalvelija ohjaa puhelun edelleen tekstiilitutkijalle, jolta he saavat lisätietoa valitsemiensa suunnitteli-

joiden kokoelmiin sisältyvien tuotteiden ja kangasnäytteiden määrästä ja laadusta. Aika sovitaan viikkoa myöhemmäksi.

Saavuttuaan kokoelmakeskukseen asiakaspalvelija ottaa opiskelijat vastaan ja he saavat vierailijatunnisteet, joita he käyttävät vierailun ajan. Heille esitellään käytettävissä olevat opetuskokoelmien tutkimustilat työvälineineen sekä sosiaalityilat. Asiakaspalvelija kertoo kokoelmakeskuksen asiakkaiden toimintaohjeista ja näyttää kirjallisten ohjeiden sijainnin. Asiakaspalvelija antaa asiakastunnukset Siiri-tietokantaan ja opastaa sen käytössä. Poistuessaan tutkimustilasta asiakaspalvelija antaa omansa ja tekstiilitutkijan puhelinnumerot mahdollisia ongelmatilanteita ja lisätiedon saamista varten. Opiskelijat eivät jää aivan yksin opetuskokoelmien tilaan, sillä tutkimustilasta hieman etäämmällä työharjoittelussa oleva ammattikorkeakoulun opiskelija kokoaa teollisen tekstiilikokoelman kangasnäytteitä näyte-fiilereiksi ja myös häneltä saa apua tarpeen tullen.

Jonnan ja Emmin tutkimisen kohteena ovat Dora Jungin Tampella Oy:lle suunnittelemat käyttötekstiilit, joita opetuskokoelmissa on edustava valikoima. Emmi valitsee Siiri-tietokannasta muutamia esinekuvia liittääkseen ne esitykseen. Opiskelijat ovat saaneet luvan kuvata opetuskokoelman tekstiileitä itse, jos niistä ei ole Siiri-kuvia tai jos kuvien laatu ei ole riittävä. Nina on saanut pyyntönsä mukaisesti tutkittavakseen myös muutaman museokokoelman mallikirjan ja tekstiilinäytteitä, koska hänen valitsemisensa suunnittelijoiden, Vaarin ja Taimin tekstiileitä ei juuri ole opetuskokoelmissa. Tutkimustilan käsikirjastossa opiskelijoiden käytettävissä ovat muun muassa museon näyttelyjulkaisut Dora Jung (2007) ja Kretongista printtiin (2008).

Opiskelijat saavat esityksensä lähes valmiiksi sovitun ajan puitteissa ja ottavat yhteyden asiakaspalvelijaan. Asiakaspalvelija saapuu tutkimustilaan tekstiilitutkijan kanssa ja opiskelijat selvittävät tältä vielä pari epäselvää seikkaa. He sopivat myös mahdollisista myöhemmistä yhteydenottotavoista. Opiskelijat luovuttavat vierailijatunnisteet asiakaspalvelijalle, joka ohjaa heidät ulos kokoelmakeskuksesta.

Kuva 31 Tekstiilin opiskelijoita valmistelemissa esitystä ammattialahistoriaan. Kuvakollaasi.

Kuviossa 5 kuvataan opiskelijoiden käyttämä palvelupolku, joka koostuu palvelutuokioista ja kontaktipisteistä. Palvelutuokioita ovat saapuminen ja vastaanotto, itse palvelutapahtuma eli esinetietojen tutkiminen, sopiminen mahdollisesta uudesta yhteydenotosta sekä poistuminen palvelusta. Kuviossa oranssilla merkityt alueet ovat kontaktipisteitä, jotka viittaavat kaikkiin niihin kontakteihin, joiden kautta opiskelijat ovat yhteydessä palveluntarjoajaan. Näitä ovat web-Siiri, yhteydenotto puhelimitse tai sähköpostilla, tekstiilikokoelmat, Siiri-tietokannan käyttö asiakastunnuksin, henkilökunnan apu ja opastus sekä palvelua joustavoittavat avustavat palvelut kuten sosiaalitulojen käyttömahdollisuus.

Tekstiilipöytäkirjan palvelupolku esinetutkimuksessa

Kuvio 5. Tekstiilipöytäkirjan palvelupolku esinetutkimuksessa.

8 ARVIOINTI JA POHDINTA

8.1 Arviointi

Opinnäytetyön tavoitteena oli suunnitella palvelumuotoilun menetelmiä soveltaen tekstiilikokoelmia koskeva palvelukonsepti uuden palvelun, avoimen varaston kehittämiseksi museon toimintaympäristöön. Työllä pyrittiin löytämään toimiva ratkaisu varastossa olevien tekstiilikokoelmien saavutettavuuden lisäämiseksi vaarantamatta museotekstiilien esineturvallisuutta.

Työssä perehdyttiin aluksi palvelumuotoilun käsitteeseen ja menetelmiin. Palvelumuotoilun prosessimallien mukaisesti pyrittiin saamaan mahdollisimman laaja ymmärrys aiheeseen liittyvistä tekijöistä, jotka tässä työssä ovat museon toimintaympäristö, avoimen varaston konsepti, museon asiantuntijoiden näkökulmat sekä potentiaalisilta käyttäjiltä saatu tieto.

Museon toimintaympäristöä kuvattaessa todettiin, että museon kahtalainen rooli, joka velvoittaa museon toisaalta säilyttämään ja hoitamaan kulttuuriperintöä ja toisaalta takaamaan sen saavutettavuuden yleisölle, edellyttää käytännön tasolla rajoituksia sille, miten museokokoelmia esitellään yleisölle.

Avoimen varaston konseptiin ja olemassa oleviin toteutuksiin perehdyttiin pääasiassa internet-lähteiden kautta. Katsauksessa useiden eri maissa toimivien museoiden ja avoimen varaston konseptilla toimivien kokoelmavarastojen internet-sivuille kartoitettiin, minkälaisia palveluja ja toiminta-

malleja museoilla ja niiden avoimilla varastoilla on. Erityisesti selvitetiin tekstiilien asemaa ja esillepanoa avoimissa varastoissa. Katsauksen tavoitteena oli saada mahdollisimman laaja-alainen käsitys avoimien varastojen toimintamalleista ja palveluista. Katsaus on luettelomainen ja esimerkinomainen selvitys erilaisista toimintamalleista, joista osaa voidaan soveltaa Tampereen museoiden kokoelmakeskuksen avoimeen varastoon heti toiminnan alkaessa ja osaa mahdollisesti myöhemmin.

Avoimen varaston suunnittelussa tärkeimpiä periaatteita on se, että suunnittelu lähtee museon henkilökunnasta, joka tietää, mitkä ovat toteuttamisen mahdollisuudet ja reunaehdot. Yhteisesti hyväksytyillä toimintamalleilla henkilökunta voidaan sitouttaa sovittuihin periaatteisiin. Opinnäytetyössä selvitetiin kokoelmakeskuksen päällikön, johtavan museolehtorin, tekstiilikonservaattorin ja tekstiilitutkijan näkökulmat avoimen varaston toiminnan aloittamiseen yksilöhaastatteluin. Haastatteluista saatiin tärkeää, konkreettista faktatietoa sekä ideoita ja suunnitelmia. Haastattelumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastattelurunko toimi haastattelutilanteissa hyvin ja mahdollisti haastateltavien näkemysten ja ideoiden esille tuomisen.

Luvussa kuusi selvitetiin mahdollisten käyttäjien odotuksia avoimen varaston suhteen ja sitä, että vastaavatko ne henkilökunnan ideoita ja suunnitelmia. Käyttäjätietoa kerättiin osalta vastaajista strukturoitua haastattelumenetelmää hyödyntäen. Osalta vastaajia tietoa kerättiin samaa haastattelurunkoa käyttäen sähköpostitse ja puhelimitse. Kahden eri menetelmän käyttämiseen päädyttiin käytännön syistä, vaikka toisaalta oli tiedossa, että tutkimus tulisi toteuttaa kaikkien vastaajien osalta yhteneväisesti ja samankaltaisissa olosuhteissa. Valittu tapa vähentää tulosten reliabilitutta, luotettavuutta jossain määrin. Reliaabeliudella tarkoitetaan mittaustulosten toistettavuutta ja käytetyn menetelmän kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 226). Uskon kuitenkin, että eri menetelmien käyttäminen tässä tutkimusosiossa ei vaikuttanut oleellisesti saatuihin vastauksiin eikä virhe ole opinnäytetyön kokonaisuuden kannalta merkittävä.

Tutkimusosion validiteetin kannalta voin arvioida tulokset riittävän luotettaviksi. Validius tarkoittaa tulosten pätevyyttä: saadaanko käytetyillä menetelmillä tietoa juuri siitä, mitä on tarkoitus mitata (emt, 226). Huolimatta siitä, että itse aihe, avoin varasto, oli monelle vastaajalle tuntematon käsite, kysymykset oli strukturoitu niin konkreettisiksi, että vastaajan oli helppo ymmärtää niiden tarkoitus.

Koko opinnäyteprosessin ajan palvelukonseptia suunnitellessani kamppailin sen peruskysymyksen kanssa, onko kohderyhmällä ylisuuria odotuksia kokoelmien avaamisen suhteen ja kuvitelmia sellaisista toimintatavoista, jotka eivät ole museo- ja konservointieettisistä syistä toteuttamiskelpoisia ja joita vastassa on runoilija Dylan Thomasin sanoin ”nehän hengittää mööbelit pilalle”-pelko. Opinnäytetyön punaisena lankana oli löytää rea-

listinen tasapaino odotusten ja rajoitusten välille niin, että museoesineiden käsittelyn rajoituksista huolimatta tekstiilikokoelmista kiinnostuneilla henkilöillä olisi avoimessa varastossa nähtävää, opittavaa ja elämyksellistä koettavaa.

Opinnäytetyön tuotoksena oli tekstiilikokoelmia koskeva avoimen varaston palvelukonsepti. Toimeksiannon mukaisesti lähdin palvelukonseptin muotoilussa palvelukokonaisuuden yleisistä linjauksista ja etenin yksityiskohtaisemmalle tasolle. Laadin palvelukuvaukset neljästä palvelusta: yleinen yleisökierros, tekstiili- ja vaatetuskokoelmiin teemoitettu kierros, opetustoiminta ja esinetutkimus. Palvelukuvauksia havainnollistettiin kahdella esimerkillä opetustoiminnasta ja esinetutkimuksesta. Toimeksiannossa ei edellytetty erityistä visualisointia palvelujen kuvaamisessa vaan pääpaino oli niiden tavoitteiden ja sisällön jäsentämisessä.

Tekstiilikokoelmia koskeva palvelukonsepti on esitettyssä muodossa karkeahko malli toteutettaville palveluille, mutta sellaisenaankin se voi toimia museon kokoelmatyön henkilökunnan apuna avoimen varaston toiminnan valmistelutyössä myös laajemmin kuin tekstiilikokoelmien osalta. Valmisteluvaiheessa henkilökunnan yhteisten keskustelujen kautta konseptia voidaan täsmentää. Ennen varsinaisen avoimen varaston toiminnan aloittamista palvelukonseptia voi mahdollisuuksien mukaan myös testata.

Toivon opinnäytetyöni avaavan avoimen varaston käsitettä kokoelmatyötä tekeville henkilöille, jotka tulevat toteuttamaan suunnitelmia. Mielestäni oli myös tärkeää, että tekstiilikokoelmia koskevan palvelukonseptin laati kokoelmia ja museotyötä laajasti tunteva työntekijä.

8.2 Pohdinta

Tampereen museoiden kokoelmakeskus tulee todennäköisesti olemaan ensimmäinen avoimen kokoelmavaraston konseptilla toimiva museovarasto maassamme. Konseptiin voi sisällyttää osan jo olemassa olevista kokoelmapalveluista, mutta se mahdollistaa asiakkaille aivan uudenlaisen lähestymistavan museokokoelmiin, pirkanmaalaiseen kulttuuriperintöön ja historiaan. Avoin varasto voi toimia niin tiedon kuin elämysten aarrearkkuna kaikille kävijöille. Se tuo ihmisten, yhteisön ja esineiden historian lähemmäksi ja ymmärrettäväksi. Ovien avaaminen tai raottaminen yleensä suljettuina pidettyihin kokoelmavarastoihin on jo arvo sinänsä ja edistää yleisön ymmärrystä museon kokoelmatyötä ja siihen käytettyjä kustannuksia kohtaan. Voidaan jopa olettaa, että avoin varasto on se suunta, mitä kohti museot tulevat vastaisuudessa kehittämään omaa kokoelmatoimintaansa.

Onnistuessaan ja myönteisen palautteen myötä avoin varasto saattaa merkitä kokoelmatyössä puurtaville työntekijöille ammatillisen profiilin korotusta ja tuo uudenlaista merkitystä ja sisältöä omaan työhön palvelun kehittäjänä ja toteuttajana. Myös jo nyt aktiivinen yhteistyö eri tahojen kanssa

laajenee ja saa uusia vuorovaikutusmuotoja, jotka liittävät kokoelmatoiminnan tiiviimmin ympäröivään yhteisöön.

Avoimen varaston toteuttaminen tekstiilikokoelmien osalta edellyttää pitkäjänteistä ja suunnitelmallista työtä. Resurssien mukaan vaihteittain toteuttuna yleisön reaktioita on helpompi seurata ja tehdä parannuksia tarvittaessa. Ensisijaisena ja kiireellisenä tehtävänä on jatkaa tekstiilikokoelmien arvoluokitusta. Arvoluokituksen ja karsinnan kautta kokoelmat jäsenyvät ja niiden hallittavuus tehostuu, mikä edesauttaa avoimen varaston toteuttamisessa.

Museon teollisen tekstiilin kokoelmat on arvioitu valtakunnallisesti merkittäviksi niin sanotun Suomi-kokoelman kannalta ja sen järjestäminen opiskelijoiden ja tutkijoiden saavutettavaksi olisi tärkeää. Tekstiilikokoelman arkistoinnin aloitti jo 1990-luvulla tekstiilitutkija Anne-Mari Lehto ja valtavaa urakkaa on tarkoitus jatkaa arkiston saamiseksi yleisön hyödynnettäväksi. Teollisesta tekstiilikokoelmasta on arvoluokitettu esimerkiksi Finlaysonin tuotenäytekokoelman pöytäliina-, pyyheliina-, huivi- ja esiliinakankaat, millä on suuri merkitys tekstiiliarkiston muodostamisessa. Ajatus tekstiiliarkiston ja teollisen tekstiilin kokoelmien hyödyntämisestä esimerkiksi ”ideapankkina” sai myös alkunsa 1990-luvulla. Teollisen tekstiilin arkiston rinnalle materiaalivarannosta valmistettavat kangasnäyte-fiilerit toimivat helposti lähestyttävänä esimerkkinä laajasta tamperelaisesta tekstiilituotannosta.

Avoimen varaston toiminta mahdollistaa kokoelmatyön palvelujen laajentamisen ja tuotteistamisen selkeiksi maksullisiksi palveluiksi, joiden avulla kokoelmakeskuksen oman rahoituksen osuutta voidaan kasvattaa. Palvelujen rinnalle voidaan kehittää myytäviä tuotteita, joiden suunnittelussa hyödynnetään kokoelmia. Tällaisten tuotteiden suunnittelua on ideoitu kokoelmakeskuksen henkilökunnan parissa, mutta konkreettisiin toimiin ei ole vielä ryhdytty. Kokonaisuudessaan kokoelmakeskus, sen käyttöönotto ja palveluiden suunnittelu tarjoaa erittäin laajan ja haastavan tehtäväkentän, jossa innovatiivisille ratkaisuille on sijaa.

LÄHTEET

PAINETUT LÄHTEET:

Eskola, J. & ja Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2006. Tutkimushaastattelu – teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. 13. – 14., osin uud. p. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Hämäläinen, K., Vilkka, H. & Miettinen, S. 2011: Asiakasymmärryksen ja käyttäjätiedon hankkiminen. Teoksessa Miettinen, S. (toim.) Palvelumuotoilu – uusia menetelmiä käyttäjätiedon hankintaan ja hyödyntämiseen. Tampere: Tammerprint Oy, 61–75.

Jäppinen, T. & Sorsimo, J. 2011: Julkisten palveluiden käyttäjälähtöinen uudistaminen Helsingissä. Teoksessa Miettinen, S. (toim.) Palvelumuotoilu – uusia menetelmiä käyttäjätiedon hankintaan ja hyödyntämiseen. Tampere: Tammerprint Oy, 98–103.

Levä, Kimmo 2013: Tarvitseeko museo kokoelmia? Museo 1/ 2013, 30–31.

Miettinen, Satu (toim.) 2011: Palvelumuotoilu – uusia menetelmiä käyttäjätiedon hankintaan ja hyödyntämiseen. Tampere: Tammerprint Oy.

Miettinen, S., Kalliomäki, A. & Ruuska, J. 2011: Palvelun konseptointi. Teoksessa Miettinen, S. (toim.) Palvelumuotoilu – uusia menetelmiä käyttäjätiedon hankintaan ja hyödyntämiseen. Tampere: Tammerprint Oy, 107–117.

Paavola, Tiina 2010a: Ovet auki varastoihin. Museo 4/ 2010, 34–35.

Pettersson, Susanna 2013: Kokoelma-ajattelun pitää muuttua. Museo 1/2013, 14–16.

Rantala, A., Steiner-Kiljunen, K. & Pakkala L. 1989: Tekstiilikonservointi. Suomen museoliiton julkaisuja 35. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vaahtojärvi, Kristiina 2011: Palvelukonseptien arviointi. Teoksessa Miettinen, S. (toim.) Palvelumuotoilu – uusia menetelmiä käyttäjätiedon hankintaan ja hyödyntämiseen. Tampere: Tammerprint Oy, 130–150.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET:

Lehto, Anne-Mari 2004: Museojalkineen tallennusprosessi. Hämeen ammattikorkeakoulu. Muotoilun koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Lehto, Anne-Mari. 18.02.2012. Vastauksia. Vastaanottaja Merja Honkasalo. Sähköpostiviesti. Viitattu 04.03.2013.

Paavola, Tiina 2010b: Avoimet varastot – mahdollisuus vai uhka kokoelmille? PowerPoint-esitys, JET-koulutus, Tampereen aikuiskoulutuskeskus (TAKK).

Paavola, Tiina 2010c: Asiakaskysely museoiden kokoelma-
varastosta 2010.

INTERNET-LÄHTEET:

Beyer, Vera: Schaudepots. Zu einen ergänzender Form der museale Ausstellung. Teoksessa Dröge, Kurt ja Hoffmann, Detleff: Museum revisited: Transdisziplinäre Perspektiven auf eine Institution im Wandel. Viitattu 02.02.2013.

<http://books.google.fi/books?id=iQKStRdq1ksC&pg=PA160&lpg=PA160&dq=Schaudepot+%2B+vera+beyer&source=bl&ots=sb52bG8dvV&sig=NMqMJiBnXA7BEf5udV46guqpgs0&hl=fi&sa=X&ei=uEQUZwCj6HI4ASx8ICwBQ&ved=0CCwQ6AEwAA#v=onepage&q=Schaudepot%20%2B%20vera%20beyer&f=false>

Birmingham Museum and Art Gallery 2013. Viitattu 17.02.2013. <http://www.bmag.org.uk/Museum-collections-centre>

Brooklyn Museum 2013. Viitattu 08.03.2013. <http://www.brooklynmuseum.org/opencollection/research/luce/general.php>

Conn, Steven 2010: Do Museums Still Need Objects? Viitattu 13.04.2013.

<http://books.google.fi/books?id=uLLYI7woGGIC&printsec=frontcover&hl=fi#v=onepage&q&f=false>

Eremitaasin museo 2013. Viitattu 08.03.2013.

http://www.hermitagemuseum.org/html_En/13/hm13_3_008.html

Etnografiska museet 2013. Viitattu 08.03.2013.

<https://www.varldskulturmuseerna.se/etnografiskamuseet/>

Hilberry, John D: Behind the Scenes 2002: Strategies for Visible Storage. Artikkelijulkaistu myös aikakauslehdessä Museum News, July/August 2002. Viitattu 20.01.2013.

http://69.63.131.217/pubs/mn/MN_JA02_VisibleStorage.cfm?renderforprint=1

Historisches Museum Luzern 2013. Viitattu 10.03.2013.

<http://www.historischesmuseum.lu.ch/index/dauerausstellung>

Hyysalo, Sampsa 2009. Käyttäjä tuotekehityksessä. Tieto, tutkimus, menetelmät. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu B 97. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu, pdf-tiedosto. Viitattu 17.03.2013.

<https://www.taik.fi/kirjakauppa/images/bfee4ec00950ec8aaf7f96538f668055.pdf>

ICOM – Suomen Komitea ry. 2005. Viitattu 20.01.2013

<http://finland.icom.museum/etiikka.html>

Keene, Suzanne (toim.) 2008: Collections for People – Museums' Stored Collections as a Public Resource. UCL Institute of Archaeology. Viitattu 20.01.2013.

<http://discovery.ucl.ac.uk/13886/1/13886.pdf>

Koivisto, Mikko 2007. Mitä on palvelumuotoilu? – Muotoilun hyödyntäminen palvelujen suunnittelussa. Taideteollinen korkeakoulu. Taiteen maisterin loppuyö, pdf-tiedosto. Viitattu 23.03.2013.

http://www.muova.fi/documents/key20130323221355/Raportit%20ja%20julkaisut/Loppuyö_TaM_MikkoKoivisto_2007.pdf

Kokoelmapoliittinen ohjelma 2009. Tampereen kaupungin museopalvelut/ Historialliset museot. Viitattu 19.01.2013.

<http://www.tampere.fi/material/attachments/k/5m5Hjhgbm/KOPO2009.pdf>

Metropolitan Museum of Art 2013a. Viitattu 25.03.2013.

<http://www.metmuseum.org/about-the-museum/museum-departments/curatorial-departments/the-costume-institute>

Metropolitan Museum of Art 2013b. Viitattu 25.03.2013.
<http://www.metmuseum.org/research/libraries-and-study-centers/antonio-ratti-textile-center-and-reference-library>

Museopedagoginen yhdistys Pedaali ry 2012. Viitattu 03.03.2013. <http://www.pedaali.fi/missio.html>.

Museum der Dinge 2013. Viitattu 10.03.2013.
http://www.museumderdinge.de/programm/offenes_depot/

Museum of London 2013. Viitattu 10.03.2012.
http://www.museumoflondon.org.uk/Collections-Research/LAARC/Research/Engaging_the_Public_with_Stored_Collections.htm

Röhsska Museum 2013. Viitattu 10.03.2013.
<http://rohsska.se/736/>

Taivalkorpi Mikko 2011. Palvelumuotoilun mahdollisuudet taidemuseossa – Case: Nykyaikaisen museon Willa MAC. Tampereen ammattikorkeakoulu. Mediatuottamisen koulutusohjelma. Ylempi ammattikorkeakoulututkinto, pdf-tiedosto. Viitattu 23.03.2013.
http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/36308/Taivalkorpi_Mikko.pdf?sequence=1

Tampere virtaa – kaupunkistrategia 2020. Päivitetty 2011. Viitattu 20.01.2013.
http://www.tampere.fi/material/attachments/5kC1W6Z6K/Tampereen_kaupunkistrategia.pdf

Tampereen kaupunki 2013a. Viitattu 19.04.2013.
<http://www.tampere.fi/hallintojatalous/organisaatio/hyvinvointipalvelut/museot.html>

Tampereen kaupunki 2013b. Viitattu 31.03.2013.
<http://www.museosolmu.fi/>

Teräsvirta, Mikko: Kättä pidempää – opas asiakaspalvelun saavutettavuuteen 2007. Viitattu 16.02.2013.
<http://www.nba.fi/fi/File/498/katta-pidempaa.pdf>.

TextielMuseum, TextielLab 2013 . Viitattu 08.03.2013.
<http://www.textielmuseum.nl/textileacademy/education/education/hbo-wo.html>

Victoria and Albert Museum. Viitattu 08.03.2013.
<http://www.vam.ac.uk/content/articles/s/sackler-centre-for-arts-education-design-and-build/>.
<http://www.vam.ac.uk/page/e/education-centre/>

HAASTATTELUT:

Paavola, Tiina 2012. Kokoelmakeskuksen päällikkö. Tampereen kaupunki, museopalvelut. Haastattelu 12.12.2012. Haastattelija Merja Honkasalo.

Pennanen, Maija 2012. Tekstiilikonservaattori. Tampereen kaupunki, museopalvelut. Haastattelu 13.12.2012. Haastattelija Merja Honkasalo.

Tornberg, Leena 2012. Vs. johtava museolehtori. Tampereen kaupunki, museopalvelut. Haastattelu 10.12.2012. Haastattelija Merja Honkasalo.

Kuvalähteet:

1. Tampereen museoiden kokoelmakeskus. Merja Honkasalo 2013.
2. Brooklynin museon avointa varastoa Luce Centerissä. Viitattu 16.02.2013.
<http://www.flickr.com/photos/mellydoll/4813848237/sizes/n/in/photostream/>
3. Museum der Dinge. Yleiskuva avoimesta varastosta. Viitattu 30.03.2013.
http://www.museumderdinge.de/programm/offenes_depot/
4. Museum der Dinge. Avoimen varaston opetuskokoelmia. Viitattu 30.03.2013.
http://www.museumderdinge.de/stand_der_dinge/
5. Yleiskuva Tukholman Etnografisen museon Magasinetista. Viitattu 10.03.2013.
<https://www.varldskulturmuseerna.se/etnografiskamuseet/utstallningar/aktuella-utstallningar/magasinet-en-etnografisk-skattkammare/magasinet-en-etnografisk-skattkammare1/>
6. Luzernin historiallinen museo. Viitattu 10.03.2013.
<http://www.historischesmuseum.lu.ch/index/dauerausstellung/highlights.htm>
7. Luzernin historiallinen museo. Viitattu 10.03.2013.
<http://www.historischesmuseum.lu.ch/index/dauerausstellung/highlights.htm>

8. Yleiskuva Museum an den Stroomin avoimesta varastosta. Viitattu 31.03.2013.
<http://www.mas.be>
9. Tapa-kankaasta valmistettuja tekstiileitä vitriinissä Tukholman Etnografisen museon Magasinetissa. Viitattu 10.03.2013.
<http://magasinet.etnografiskamuseet.se/index.php?page=images&itemurl=http://kulturarvsdata.se/SMVK-EM/showcase/2084594&slinga=true&currs=1>
10. Victoria&Albert-museon tekstiileitä. Paavola Tiina, 2007.
11. Metropolitan Museon pukuinstituutin näyttelyvitriini. Viitattu 25.03.2013.
<http://www.metmuseum.org/about-the-museum/museum-departments/curatorial-departments/the-costume-institute>
12. Katariina Suuren telttä. Viitattu 16.02.2013.
http://www.hermitagemuseum.org/html_En/13/hm13_3_008.html.
13. Vancouverin antropologisen museon avoimen varaston neuleita. Viitattu 19.04.2013.
<http://www.flickr.com/photos/38881834@N00/4544701438/in/photostream/>
14. Hattuja. Überseemuseum Bremen 2009. Viitattu 19.04.2013.
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:%C3%9Cberseemuseum_Bremen_2009_12_3.JPG
15. Jyväskylän kokoelmakeskus. Merja Honkasalo, 2011
16. Jyväskylän kokoelmakeskus. Merja Honkasalo, 2011
17. Jyväskylän kokoelmakeskus. Merja Honkasalo, 2011
18. Jyväskylän kokoelmakeskus. Merja Honkasalo, 2011
19. Birminghamin museon kokoelmakeskus, 2007. Viitattu 17.02.2013.
<http://www.flickr.com/photos/birminghamag/3309094892/in/set-72157614417590714/>
20. Museum of London. Viitattu 10.03.2013.
http://www.museumoflondon.org.uk/Collections-Research/LAARC/Research/Engaging_the_Public_with_Stored_Collections.htm
21. Luce Center, yleisökierros. Viitattu 10.03.2013.
<http://www.flickr.com/photos/americanartmuseum/6545252529/sizes/m/in/photostream/>
22. Opetustoimintaa Sackler Centerissä. Viitattu 10.03.2013.
<http://www.vam.ac.uk/content/articles/m/museum-residencies-and-open-studios/>
23. Opetustoimintaa Sackler Centerissä. Viitattu 10.03.2013.
<http://www.vam.ac.uk/content/articles/m/museum-residencies-and-open-studios/>
24. Tilannekuva Röhsska Museetin tekstiilivaraston kaluston uusimisesta. Viitattu 31.03.2013. <http://rohsska.se/3620/>
25. Tilannekuva Röhsska Museetin tekstiilivaraston kaluston uusimisesta. Viitattu 31.03.2013. <http://rohsska.se/3620/>
26. Tekstiililaatikoita kokoelmakeskuksessa. Merja Honkasalo 2013.

27. Huonekaluja kokoelmakeskuksessa. Merja Honkasalo 2013.
28. Opetuskokoelmatila muuttovaiheessa. Merja Honkasalo 2012.
29. Asiakastila muuttovaiheessa. Merja Honkasalo 2012.
30. Kirjontakurssi yhteistyössä työväenopiston kanssa. Suunnittelun pohjana ovat museokokoelman tykkimysyt. Kuvakollaasi. Merja Honkasalo.
31. Tekstiilin opiskelijoita valmistelemissa esitystä ammattialahistoriaan. Kuvakollaasi. Merja Honkasalo.

KOKOELMIEN KÄSITTELYOHJEET

Liite 1/1

Tampereen museopalvelut
Historialliset museot / Kokoelmapalvelut
23.10.2009

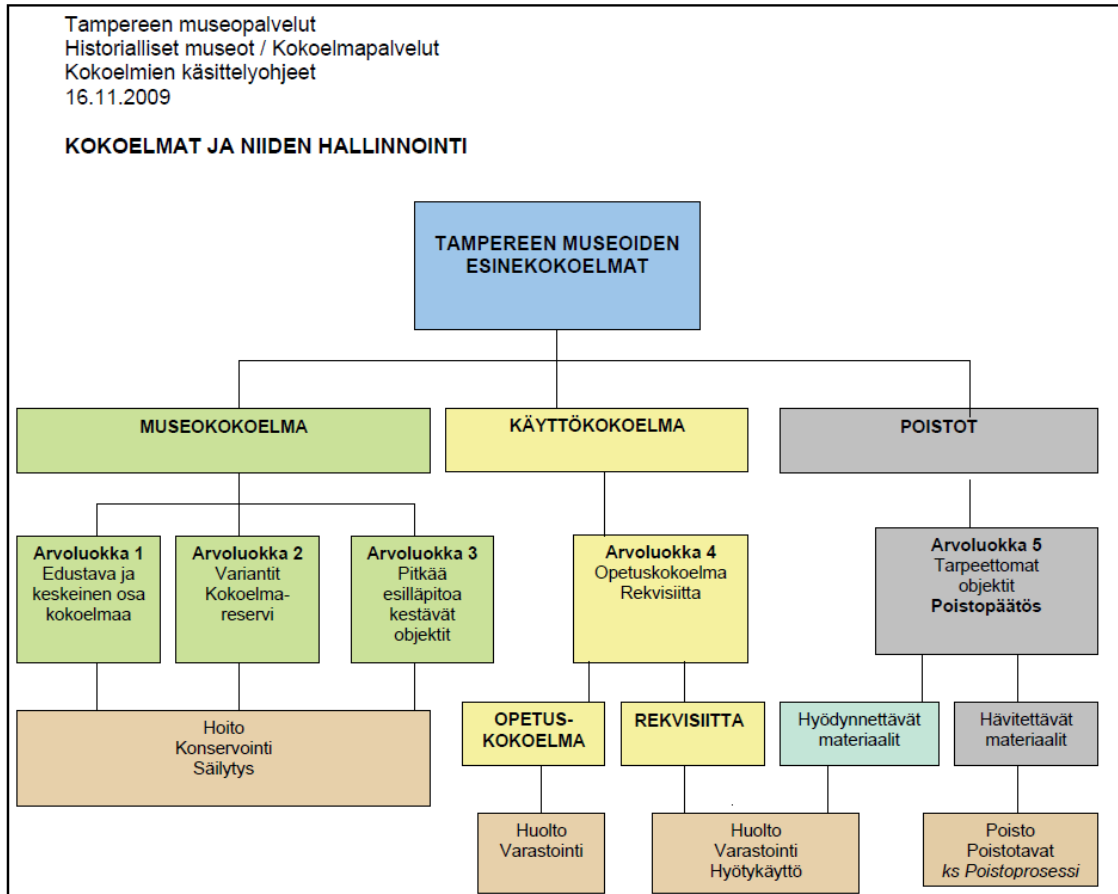
Liite: Kokoelmien käsittelyohjeet

KOKOELMAT JA NIIDEN HALLINNOINTI

	MUSEO-KOKOELMA	OPETUSKOKOELMA	REKVISIITAT	MATERIAALI-VARANTO
<i>Arvoluokka:</i>	AL1, AL2 ja AL3	AL 4	AL4	Ei arvoluokkaa
<i>Merkintä:</i>	Tunniste+ numero	Tunniste + e + numero (jotta esineen historia pystytään säilyttämään)	Ei ns. museonumeroa vaan juokseva numero. Esineen tausta ei merkityksellinen. Kokoelman tunnisteeksi kirjain-sarja, joka ei päällekkäinen museokokoelmien kanssa.	Ei määriteltyä merkintätapaa; jokainen toimipiste hoitaa itsenäisesti.
<i>Sisältö:</i>	AL1:ssä kokoelman tärkeimmät objektit, AL2:ssa variantit AL3:ssa pitkää esilläpitoa kestävätkä objektit	Aktiveettiobjektit, useimmat replikat / kopiot, (pitkää esilläoloa ja käyttöä kestävätkä esineet.)	Kokoelmasta poistetut esineet, joilla hyötykäyttöä; näyttelykäyttöön hankittu materiaali. Esineet, joiden kontekstitiedot eivät tarpeellisia.	Kokoelmasta poistetut esineet / osat, joita voidaan hyödyntää materiaalina
<i>Esineen polku:</i>	Normaali esineen vastaanotto-prosessi, arvoluokitus	Normaali esineen vastaanotto-prosessi, liitetään opetuskokoelmaan suoraan saantitilanteessa tai arvoluokituksen kautta.	Museo- tai opetuskokoelmasta arvoluokituksen / poistopäätöksen kautta poistetut esineet, joilla hyötykäyttöä. Näyttelyyn ym hankittu esineistö, jolla ei ole / ole ollut museoesineen arvoa.	Näyttelyyn tms hankittu materiaali, jolla ei ole museoesineen arvoa. Museo- tai opetuskokoelmasta poistetut esineet, joilla hyötykäyttöä materiaalina / varaosina.
<i>Kokoelman hallinnointi:</i>	Siiri-tietokannan avulla.	Siiri-tietokannan avulla	Siiri-tietokannan avulla. Luetteloidaan 'kevyesti', so. kuvat, nimet, ajoitus, mitat, varastopaikka, ei web-oikeuksia. Rekvisiittamäärän kasvassa pohdittava, onko Siiri oikea paikka ko. esineistön hallinnointiin.	Jokainen toimipiste (konservointilaitos, varasto, dokumentointi) hallinnoi itse; ei julkisia luetteloita
<i>Museotunnisteen kiinnitys:</i>	Kiinnitetään numerotunniste pysyvästi, mu-	Kiinnitetään numero-tunniste pysyvästi, museostandardien mu-	Tunnisteen kiinnitys mahdollisimman helpolla tavalla heti	Ei tunnisteita

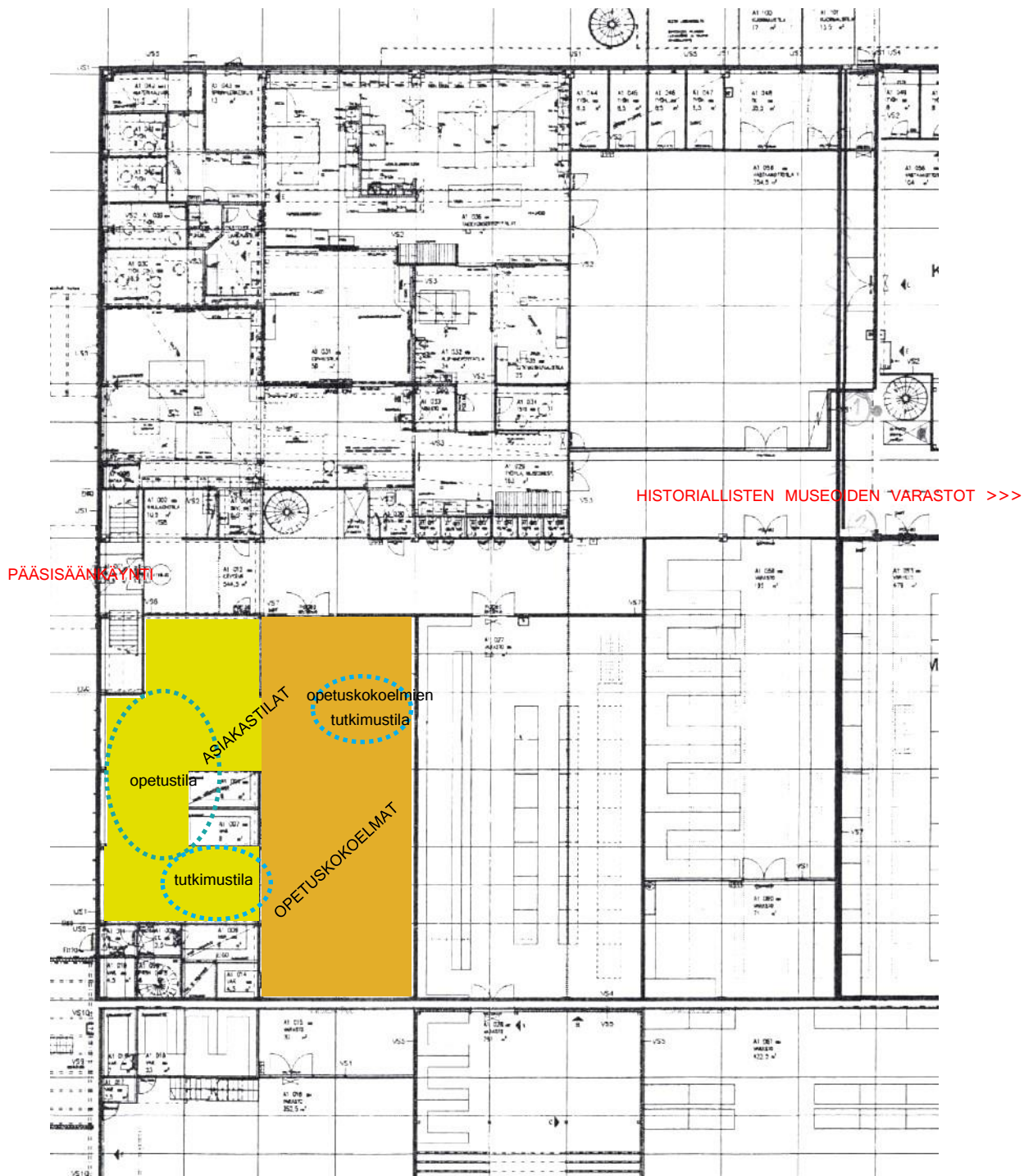
	seostandardien mukaan. Konservattorit tekevät.	kaan (tai harkinnan mukaan; standardeista joustetaan tarpeen mukaan)	luettelointitilanteessa. Luetteloija merkitsee / kiinnittää tunnisteiden.	
<i>Lainaus:</i>	Normaali museolainaus, tarkat kriteerit kenelle / mihin olosuhteisiin lainataan	Lainauskenttä laaja; lainaus maksullista	Lainataan maksua vastaan, lainauskenttä erittäin laaja-alainen	Ei lainausta, ei esinepalautusta. Varannosta voidaan viedä ja sinne voidaan lisätä / ostaa materiaalia tarpeen mukaan.
<i>Huolto / säilytys:</i>	Museostandardien mukaan varastossa ja näyttelyssä. Tarkat olosuhte-vaatimukset. Konservattorit hoitavat esineistöä.	Normaalin kodin esineistön tapaan. Näyttelyissä ilman suojausta. Ei olosuhte-vaatimuksia. Esineistöä hoitaa tehtävään nimetty henkilö. Huolto voidaan ulkoistaa.	Normaalin kodin esineistön tapaan. Esineistöä hoitaa tehtävään nimetty henkilö.	Ei kriteereitä
<i>Kuntokriteeri:</i>	Ei kuntokriteereitä	Vain hyväkuntoisia esineistä	Vain hyväkuntoisia esineitä.	Ehjä, puhdasta ja hyväkuntoista materiaalia. Esineiden osia, mikäli niiden materiaalia voidaan hyödyntää.
<i>Lahjoittaja:</i>	Saa lahjoituskirjan, vuoden lopulla kiitoskirjeen + vapaaliput	Saa lahjoituskirjan, vuoden lopulla kiitoskirjeen + vapaaliput	Lahjoituskirjaa tai muistaminen harkinnan mukaan, esim. kun saatu lahjoitus liitetään suoraan rekvisiitaksi.	Ei muistamista, sillä poistetussa materiaalissa ei enää tunnisteita; saantitapa ei tiedossa.
<i>Esineen poisto:</i>	Arvoluokitus + Kokoelmapäällikön esittämä ja museotoimenjohtajan hyväksymä virallinen poistopäätös	Arvoluokitus + Kokoelmapäällikön esittämä ja museotoimenjohtajan hyväksymä virallinen poistopäätös	Poistotapaa ei rajoitettu. Voidaan hävittää tarvittaessa, ilman byrokraattista prosessia. Merkintä poistosta rekvisiitan kirjanpitoon (Siiri).	Poistotapaa ei rajoitettu. Voidaan hävittää tarvittaessa, ilman byrokraattista prosessia.

KOKOELMAKESKUKSEN POHJAPIIRUSTUS (osa)

Liite 3

TEEMAHAASTATTELUKYSYMYKSET/ kokoelmakeskuksen päällikkö/ tekstiilikonservaattori/ johtava museolehtori/ tekstiilitutkija:

1. Miten määrittelet ns. avoimen varaston konseptin?
2. Mitä mieltä olet ajatuksesta, että koska museokokoelmat ovat julkista omaisuutta, museoilla on velvollisuus saattaa ne entistä enemmän yleisön saataville?
3. Miten sait idean siitä, että kokoelmakeskus tulisi toimimaan ns. avoimen varaston periaatteella? TAI:
Mitä ajattelet siitä, että kokoelmakeskus tulisi toimimaan ns. avoimen varaston periaatteella?
4. Mitä hyvää/ huonoa näet konseptissa?
5. Miten arvelet sen vaikuttavan omaan työhösi/ oman yksikkösi työhön?
6. Tuoko avoimen varaston konsepti jotain olennaista uutta työhösi?
(uusien toimintatapojen? minkälaisia?)
7. Onko sinulla joitain ideoita tai suunnitelmia, jotka voisi toteuttaa avoimen konseptin puitteissa?
Minkälaisia?
8. Miten avoimen varaston konseptin voisi huomioida tiloja ja kokoelmia järjestettäessä?
(opetustilat, työtilat, säilytystilat, käytävät, piha-alue)
9. Minkälaisia palvelumuotoja tai toimintoja kokoelmakeskukseen mielestäsi sopisi eri käyttäjäryhmille? (eri ikäryhmät, opiskeluryhmät, harrastajat, ammattiryhmät, tutkijat, ns. tavalliset museokävijät)
10. Entä ammattiryhmistä tarkemmin tekstiili- ja jalkine- ja käsityöalun ja käsi- ja taideteollisuusalan ammattilaisille (opettajat, suunnittelijat, tutkijat)?
11. Mitä asioita mielestäsi tulee ottaa huomioon siinä, että yleisö pääsee museovarastoon?
12. Miten arvoluokkien 1-3 esineitä esitellään?
13. Miten (AL 1 -3) museoesineiden suositusolosuhteet voidaan taata? (valo, ilmankosteus jne)
14. Miten esineturvallisuus taataan rikkoutumisen tai varkauden varalta?
15. Miten kävijöiden turvallisuus taataan? (trukki, esineiden aiheuttamat vaarat)
16. Onko olemassa tai suunnitteilla projekteja, jotka voisi liittää avoimen varaston toimintaympäristöön?
17. Miten arvelet kokoelmakeskuksen sijainnin melko etäällä kaupungin keskustasta ja muista museon tiloista vaikuttavan yleisön kiinnostukseen?

Ovet auki kokoelmiin – Tampereen historiallisten museoiden tekstiilikokoelmia koskeva avoimen varaston konsepti

KÄYTTÄJÄHAASTATTELUIJEN TEEMAKYSYMYSTEN TULOKSET Liite 5/1

TEEMAKYSYMYKSET	ei kiinnosta kiinnostaa jonkin verran kiinnostaa paljon			
15. Kiinnostaako Sinua mahdollisuus päästä tutustumaan Tampereen museoiden kokoelmakeskuksessa säilytettäviin museokokoelmiin?	0	4	8	
16. Jos vastasit edelliseen myöntävästi, mikä museokokoelmissa herättää eniten kiinnostustasi?				
16.1. vaatetus, eri aikakausien muoti?	1	5	6	
erityisesti kiinnostaa				vaatetuskankaat; esihistoriallinen aika, kansanomaiset vaatteet
16.2. sisustustekstiilit?	0	2	9	
erityisesti kiinnostaa				kaikki; ryijyt; verhoilukankaat, yleisesti sidokset, materiaalit; tällä hetkellä täkänät
16.3. kansanomaiset tekstiilit, käsityö?	0	1	11	
erityisesti kiinnostaa				materiaalit, sidokset; kirjontatyöt; ryijyt; kirjonta; erilaiset pitsit, täkänät
16.4. teollinen tekstiili, kuosiinkudottu?	1	5	5	
erityisesti kiinnostaa				materiaalit, sidokset, valmistustekniikat; Tampellan kankaat, esim. Dora Jungin suunnittelemat
16.5. teollinen tekstiili, painokangas?	2	6	3	
erityisesti kiinnostaa				värimenetelmät
16.6. jalkineet, jalkineiden muoti?	2	6	4	
erityisesti kiinnostaa				materiaalit
16.7. kansanomaiset/ suutarin valmistamat jalkineet?	1	2	3	
erityisesti kiinnostaa				
16.8. teollisesti valmistetut jalkineet?	2	2	2	
erityisesti kiinnostaa				
jokin muu, mikä?		0	4	suunnittelijoiden luonnokset, piirrokset; kodin maailma, kodin esineistö; tekstiilin työvälineet; asusteet; luonnokset, piirustukset;

Ovet auki kokoelmiin – Tampereen historiallisten museoiden tekstiilikokoelmia koskeva avoimen varaston konsepti

Liite 5/2

	en osaa sanoa ei ole tarvetta mahdollisesti joskus varmasti joskus ei kyllä					
17. Arveltko, että Sinulla voisi olla tarvetta päästä tutkimaan jotain tiettyä esineryhmää tai esinettä Tampereen museoiden kokoelmista?	1	1	5	5		
18. Jos vastasit edelliseen kysymykseen myöntävästi, mitä työ- ja apuvälineitä toivoisit tutkimustilaan?						
18.1. nettiyhteys?					1	9
18.2. pääsy museon laajaan, henkilökunnan käyttämään Siiri-tietokantaan?					0	11
18.3. käsikirjasto?					1	10
18.4. teollisen tekstiilin arkisto?					1	9
18.5. lupa ottaa valokuvia?					1	10
18.6. museon henkilökunnan asiantuntija-apua?					0	11
18.7. jotain muuta, mitä?						mahdollisuus skannata, luuppi ym välineistö lainattaviksi, toimintaohje; tietokone; kopiokone, skanneri; luuppivalo; hyvä valaistustaso, jossa tekstiiliä voi tutkia, kunnan luuppi, mahdollisesti luuppilamppu, jolla voi katsoa yksityiskohtia tarkemmin
	en osaa sanoa ei kiinnosta kiinnostaa jonkin verran kiinnostaa paljon					
19. Kiinnostaako Sinua ennalta sovittuun teemaan liittyvät opastetut yleisökierrokset?	1	1	5	5		
19.1. Mihin aihealueeseen liittyviä yleisökierroksia toivoisit?						(kudottu) teollinen tekstiili; sisustustekstiilit, kansanomaiset tekstiilit, kirjonta, taiteen perusopetukseen soveltuvat kierrokset (myös lapsille); vaatetus; tekstiilit; pukeutumiseen, muotiin liittyviä; esineitä koskevat taustatiedot; sellaisia, jotka liittyvät näyttelyihin;
19.2. Jos toimit opettajana ja jos vastasit edelliseen kysymykseen myöntävästi, kiinnostaisiko Sinua varata ryhmällesi opastettu kierros?	0	0	2	5		
20. Kiinnostaako Sinua kaikille tarkoitetut avoimien ovien päivät?	2	2	5	2		
21. Kiinnostaako Sinua teemalliset neuvontapäivät, joilla museon henkilökunta auttaa esim. vanhojen tekstiilien tunnistamisessa ja antaa hoito-ohjeita niiden hoitoon?	0	0	7	5		
22. Kiinnostaako Sinua teemaluennot tekstiileihin tai jalkineisiin liittyvistä aiheista?	0	0	4	8		esim: suunnittelijat, tyylisuunnat, kudotut/painetut tekstiilit, eri tekstiilityypit

Ovet auki kokoelmiin – Tampereen historiallisten museoiden tekstiilikokoelmia koskeva avoimen varaston konsepti

Liite 5/3

22. Kiinnostaako Sinua teemaluennot tekstiileihin tai jalkineisiin liittyvistä aiheista?							esim: suunnittelijat, tyyliuunnat, kudotut/painetut tekstiilit, eri tekstiilityypit
	0	0	4	8			
23. Kiinnostaako Sinua kokoelmakeskuksen asiakastiloissa järjestettävät työpajat, joissa ideoidaan ja valmistetaan tuotteita lähtökohtana museon esinekokoelmat?	2	1	5	4			
24. Kiinnostaako Sinua päästä tutustumaan museotyöhön?	0	2	8	0			
24.1. Jos vastasit edelliseen kysymykseen myöntävästi, mihin museotyön tehtäväalueisiin haluaisit tutustua?							
tutkimustoiminta						4	
konservointi						6	
jokin muu, mikä?							

25. Onko sinulla itselläsi jotain ideoita tai ehdotuksia, jotka haluaisit otettavan huomioon Tampereen kaupungin museoiden kokoelmakeskuksen toiminnan kehittämisessä?	Museon elävöittäminen esim. Tilburyn Textielmuseumin tapaan: työpajat, opetus, kurssit, onko mahdollisuutta omaan rahoittamiseen, tuotteistamiseen?; kansanomaiset matot; opettajien olisi mahdollista saada valokuvauslupa sellaisissa näyttelyissä, joissa se on muuten kielletty; tiedotteet palveluista, nettipalvelut; nettisaavutettavuus, museon julkaisut; kahvinkeitto- ja henkilökunnan taukotilan käyttömahdollisuus; kaunis esillepano ja tunnelma.						
26. Tampereen museoiden kokoelmakeskus sijaitsee Ruskon kaupunginosassa n. 10 km:n etäisyydellä kaupungin keskustasta. Vaikuttaako tämä mahdolliseen osallistumiseesi sen tarjoamiin palveluihin?							
en osaa sanoa	0						
ei merkitystä	8						
vähentää osallistumistani jonkin verran	2						
vähentää osallistumistani paljon	0						
27. Mitä mieltä olet siitä suunnitelmasta, että Tampereen museot avaa kokoelmiaan paremmin yleisön saavutettaviksi?							
en osaa sanoa	0						
suhtaudun asiaan kielteisesti	0						
pidän sitä hyvänä ajatuksena	9						
28. Oletko halukas osallistumaan jatkossa käyttäjäkyselyihin, joilla kehitetään Tampereen museoiden kokoelmakeskuksen palveluita?							
en osaa sanoa	1						
ei kiinnosta	1						
minuun voi ottaa yhteyttä tarvittaessa	8						

Palvelu 1. KAIKILLE AVOIN YLEISÖKIERROS

Palvelukonsepti	Palvelun tarkoituksena on välittää asiakkaalle tietoa Tampereesta ja sen historiasta, lisätä hänen ymmärrystään tamperelaisesta ja pirkanmaalaisesta kulttuuriperinnöstä ja sen arvosta sekä tuottaa positiivisia kokemuksia siteistä menneisyyteen.
Kohderyhmä	Kaikenikäiset Tampereen historiasta ja museon kokoelmista kiinnostuneet henkilöt.
Valmistelevat toimenpiteet (back stage)	Tiedottaminen: lehdet, internet: Vapriikin internet-sivut ja some-palvelu Museosolmu. Ilmoittautumisten vastaanotto (kävijämäärä rajoitettu). Yleisökierroksen ohjelman laatiminen. Tilojen järjestäminen ja siistiminen. Henkilökunnan kouluttaminen ja riittävyden huomioiminen. Varastokierroksilla mukana aina kaksi henkilökunnan edustajaa: opas ja joukon viimeisenä kulkeva museon työntekijä. Maksu määräytyy kävijä- tai ryhmäkohtaisesti.
Palvelun kuvaus	Kontaktihenkilö vastaanottaa vieraat pääovella. Kts. ed. Vierailun aloitus. Yleisökierros alkaa kokoelmakeskuksen toiminnan sekä asiakas- ja opetustilojen esittelyllä, jonka jälkeen jatketaan yhtenäisenä ryhmänä valittuihin kohteisiin säilytystiloissa ja työtiloissa. Kontaktihenkilö kertoo kokoelmatyöstä, kokoelmista ja museoesineisiin liittyvistä ilmiöistä ja tapahtumista. Yleisökierros on vuorovaikutuksellista kommunikointia. Lopuksi palataan opetustilaan, jossa vieraat voivat pikaisesti tutustua esillä oleviin opetuskokoelman esineisiin ja Siiri-tietokantaan asiakastunnuksilla. Kierroksen päätteeksi vierailulla on mahdollisuus kertoa kokemastaan ja antaa palautetta.
Kesto, ajankohta	Noin 1,5 tuntia arkipäivänä.
Museoesineiden saatavuus, esineturvallisuuden järjestäminen	Museokokoelman esineet ovat varastopakkausissa, vitriinissä, vetolaatikossa tai verkkoseinämän takana. Ei lupaa käsitellä niitä. Opetuskokoelman esineet ovat otettavissa tarkempaa tutkiskelua varten. Esillä on mahdollisesti

	materiaalivarannon esineitä, jotka ovat vapaasti käsiteltävissä.
Muuta (tukipalvelut)	Vuorovaikutuksellisenä toimintana Tunnista esine: vierailijoille esitellään opetustiloissa esillä olevia esineitä tai esineen osia, joiden nimeä, käyttötarkoitusta tai toimintaa ei tunneta. Kontaktihenkilö kirjaa saadut tiedot ylös.

Palvelu 2. TEEMALLINEN YLEISÖKIERROS TEKSTIILIN TAI VAATETUKSEN OPISKELIJOILLE

Palvelukonsepti	Palvelukonseptin tarkoituksena on välittää tietoa tekstiilin ja vaatetuksen historiasta, muodista ja tyyleistä, muotoilusta, suunnittelijoista, materiaaleista, valmistustekniikoista, valmistuksessa käytetyistä koneista ja laitteista. Tarkoituksena on myös luoda alusta tekstiilien elämykselliseen kokemiseen, ideointiin ja inspiraatioon sekä jakaa ymmärrystä tekstiilien arvosta niin arkipäivän esineenä kuin taiteellisena ilmaisukeinona.
Kohderyhmä	Toisen asteen ja ammattikorkeakoulujen tekstiiliin tai vaatetukseen suuntautuneet opiskelijat, työväen- ja kansalaisopistojen tekstiili- ja vaatetuskurssilaiset, taiteen perusopetuksen opiskelijat.
Yhteydenotto, liittymisen palveluun	Ajanvaraus puhelimitse, sähköpostilla tai internetin kautta. Kontaktihenkilö sopii asiakkaan kanssa teemakierroksen tarkemmasta sisällöstä. Taustahenkilö (taloussihteeri) lähettää asiakkaalle maksutiedot.
Valmistelevat toimenpiteet (backstage)	Kontaktihenkilö (tekstiilitutkija/ konservaattori/ kokoelma-keskuksen päällikkö) laatii kierroksen ohjelman asiakkaan kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta. Taustahenkilöt (konservointi- ja varastotyöntekijät, siistijä) huolehtivat mahdollisista esinehauista, tarvikkehankinnoista sekä tilojen järjestämisestä ja siisteydestä.

Ovet auki kokoelmiin – Tampereen historiallisten museoiden tekstiilikokoelmia koskeva avoimen varaston konsepti

Liite 6/3

Palvelun kuvaus	<p>Kontaktihenkilö vastaanottaa vieraat pääovella. Kts. ed. Vierailun aloitus. Kierros alkaa asiakastiloista. Kontaktihenkilö kertoo kokoelmakeskuksen toiminnasta ja kokoelmista yleisesti sekä lähemmin tekstiilikokoelmista.</p> <p>Kierroksen aluksi tutustutaan opetustiloihin ja -kokoelmiin. Tekstiilivarastossa käydään pikaisesti kurkistamassa ja tutustumassa tekstiilien säilyttämiseen. Sovitun ohjelman mukaisesti vierailaan mahdollisesti tekstiilikonservoinnin ja tutkimusyksikön työtiloissa.</p> <p>Kierroksen päätteeksi palataan opetus- tai asiakastiloihin ja käsitellään tarkemmin valittua teemaa. Esillä olevat tekstiilin ja vaatetuksen opetuskokoelmat ovat vapaasti tutkittavissa. Mahdollisesti etukäteen säilytystiloista haetut museoesineet on järjestetty opetus- tai asiakastilan pöydille tutkiskeltaviksi. Museoesineitä käsiteltäessä käytetään puuvillakäsineitä. Vierailijoilla on mahdollisuus päästä Siiritietokantaan asiakastunnuksilla. Esinetietokannan kuvia voi tulostaa korvausta vastaan. Esineitä saa kuvata ilman salamalaitetta. Vierailun päätteeksi on lyhyt palautekeskustelu.</p>
Kesto, ajankohta	Noin kaksi tuntia arkipäivänä tai -iltana.
Museoesineiden saatavuus, esineturvallisuuden järjestäminen	<p>Museokokoelmaan kuuluvien esineiden asettamisesta näytteille päättävät tutkija ja konservattori aina tapauskohtaisesti esineen kunnon ja palvelun tarkoituksen mukaan. Museokokoelmaan kuuluvia esineitä (arvoluokat 1–3) käsitellään varovasti puuvillasormikkain. Vältetään turhaa valoa. Esineiden valokuvaaminen salamalaitteella on kiellettyä. Esillä olevat museoesineet suojataan kankaalla pidempien taukojen ajaksi. Opetus- ja käyttökokoelmien sekä rekvisiitan ja materiaalivarannon esineitä (arvoluokat 4 ja 5) voi käsitellä tavallisten käyttöesineiden tapaan.</p>
Jälkipalvelu	Vierailijoilla on mahdollisuus myös jälkikäteen saada tarkennuksia tutkimistaan esineistä puhelimitse, sähköpostilla tai uuden vierailun yhteydessä.

Palvelu 3. OPETUSTOIMINTA

Palvelukonsepti	<p>Palvelukonseptin tarkoituksena on tuottaa museon tekstiilikokoelmiin ja museotyöhön liittyvää opetustoimintaa yksin tai yhteistyössä muiden opetuspalveluita tarjoavien tahojen kanssa. Opetuspalveluita tuotetaan luentoina ja kursseina. Tavoitteena on välittää tietoa museon tekstiilikokoelmista ja niihin liittyvästä kulttuuriperinnöstä, tekstiilien ja vaatteiden valmistuksessa käytetyistä menetelmistä, materiaaleista, koneista ja laitteista, aikakausien muodeista ja tyyleistä, suunnittelijoista sekä tekstiilien hoidosta ja säilyttämisestä. Tavoitteena on myös innostaa, tukea ja ohjata asiakkaita käden taidoissa ja tuotteiden suunnittelussa.</p>
Kohderyhmä	<p>Aikuiset; tekstiili- ja vaatetusalan opetusta antavien oppilaitosten opiskelijat; kansalais- ja työväenopistojen tekstiili- ja vaatetusopiskelijat, taiteen perusopetuksen opiskelijat</p>
Yhteydenotto, liittymisen palveluun	<p>Yleisistä luennoista tiedottaa ja ilmoittautumiset vastaanottaa kokoelmakeskuksen asiakaspalveluvastaava. Kurssien osalta asiasta vastaa kurssin järjestäjä (esimerkiksi kansalaisopisto).</p> <p>Kaikissa tapauksissa on huomioitava, että kävijämäärä rajoitettu ja ennakoilmoittautuminen pakollista.</p>
Valmistelevat toimenpiteet (backstage)	<p>Tiedottaminen: lehdet, internet: Vapriikin internet-sivut, yhteistyökumppanina toimivan oppilaitoksen kurssiesite ja internet-sivut.</p> <p>Kontaktihenkilöt (tekstiilitutkija/ konservaattori) laativat ohjelman ja sisällön tapauksesta riippuen yksin, keskenään tai yhdessä mahdollisen yhteistyökumppanin kanssa. Taustahenkilöt (konservointi- ja varastotyöntekijät, siistijä) huolehtivat mahdollisista esinehauista, tarvikkehankinnoista sekä tilojen järjestämisestä ja siisteydestä.</p>
Palvelun kuvaus	<p>Kontaktihenkilö (asiakaspalvelija/ museomestari) vastaanottaa vieraat pääovella. Kts. ed. Vierailun aloitus. Osallistujat ohjataan asiakastiloihin, joissa luento/ kurssi pidetään.</p>

Kesto, ajankohta	Kesto 1–3 tuntia/ kokoontumiskerta. Pääsääntöisesti virka-aikaan, mutta iltakurssit ja -luennot mahdollisia.
Museoesineiden saatavuus, esineturvallisuuden järjestäminen	Museokokoelmaan kuuluvien esineiden asettamisesta näytteille päättävät tutkija ja konservaattori aina tapauskohtaisesti esineen kunnon ja palvelun tarkoituksen mukaan. Museokokoelmaan kuuluvia esineitä (arvaluokat 1–3) käsitellään varovasti puuvillasormikkain. Vältetään turhaa valoa. Esineiden valokuvaaminen salamalaitteella on kiellettyä. Esillä olevat museoesineet suojataan kankaalla yöksi ja pidempien taukojen ajaksi. Opetus- ja käyttökoelmien sekä rekvisiitan ja materiaalivarannon esineitä (arvaluokat 4 ja 5) voi käsitellä tavallisten käyttöesineiden tapaan. Materiaalivarantoa voidaan käyttää työpajamateriaalina.
Jälkipalvelu	Palautteenanto mahdollista yleisötiloissa sijaitsevan palautelaatikon ja museon internet-sivujen kautta. Netistä löytyy virkailijoiden yhteystiedot, heiltä voi kysyä jälkikäteen asioita, jotka jäivät askarruttamaan.

Palvelu 4. ESINETUTKIMUS

Palvelukonsepti	Palvelun tarkoituksena on luoda asiakkaalle laajat ja monipuoliset mahdollisuudet museoesineiden ja niihin liittyvän tiedon tarkempaa tutkimista varten. Tavoitteena on, että tutkimisympäristö takaa helpon ja sujuvan pääsyn museon kokoelmiin esinehakujen ja esinetietokannan kautta sekä rauhallisen työskentely-ympäristön. Tutkimustila on asianmukaisesti varustettu ja asiakkaalla on mahdollisuus saada henkilökunnan asiantuntija-apua tarvittaessa.
Kohderyhmä	Yksittäiset tutkijat, suunnittelijat, alan oppilaitosten opettajat ja opiskelijat sekä koululaiset yksittäin tai ryhminä.
Yhteydenotto, liittymisen palveluun	Ajanvaraus puhelimitse, sähköpostilla tai internetin kautta. Kontaktihenkilö antaa asiantuntija-apua tutkittavien esineiden valinnassa.

Valmistelevat toimenpiteet (backstage)	Taustahenkilöt (konservointityöntekijät) hakevat sovitut museoesineet ja järjestävät ne esille tutkimustilaan. Varmistetaan, että työskentelyvälineet (esim. tietokone, valopöytä, valoluuppi, skanneri ja tulostin) ovat toimintakunnossa ja että tilassa on saatavilla puuvillakäsineitä museoesineiden käsittelyä varten.
Palvelun kuvaus	Kontaktihenkilö vastaanottaa asiakkaan ja esittelee käytävissä olevat tilat. Tutkimustilassa kontaktihenkilö opastaa esinetietokannan ja tarvittavien työskentelyvälineiden käytössä. Kontaktihenkilö on helposti tavoitettavissa ja antaa tarvittaessa asiantuntija-apua.
Kesto, ajankohta	Sopimuksen mukaan arkipäivinä.
Museoesineiden saatavuus, esineturvallisuuden järjestäminen	Museokokoelmaan kuuluvia esineitä (arvoluokat 1–3) käsitellään varovasti puuvillasormikkain. Vältetään turhaa valoa. Esineiden valokuvaaminen salamalaitteella on kiellettyä. Mahdollisesti esillä olevat museoesineet suojataan kankaalla yöksi ja pidempien taukojen ajaksi. Opetus- ja käyttökokoelmien ja materiaalivarannon esineitä (arvoluokat 4 ja 5) voi käsitellä tavallisten käyttöesineiden tapaan. Asiakkaalla on mahdollisuus tulostaa ja skannata esineitä koskevia tietoja korvausta vastaan. Avoimen varaston toimintaohjeet ovat selkeästi nähtävillä.
Lisäpalvelut	Henkilökunnan taukotilan käyttömahdollisuus.
Jälkipalvelu	Asiakkaalla on mahdollisuus myös jälkikäteen saada tarkennuksia tutkimistaan esineistä puhelimitse, sähköpostilla tai uuden vierailun yhteydessä.